

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนดงมัน ตำบลค้อเหนือ
อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร

นายสมศักดิ์ ทวีพันธ์

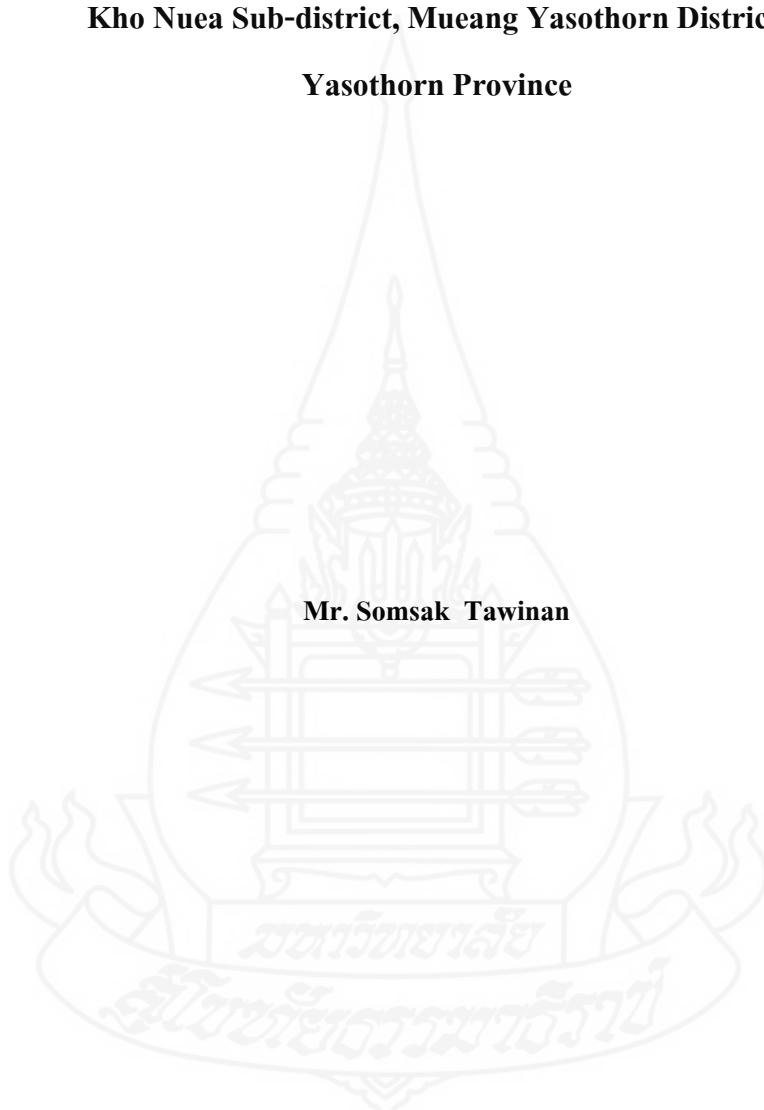

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาการจัดการการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2564

**People Participation in Dongman Community Forest Management,
Kho Nuea Sub-district, Mueang Yasothorn District,
Yasothorn Province**

Mr. Somsak Tawinan

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Agriculture in Agricultural Resource Management

School of Agriculture and Cooperatives

Sukhothai Thammathirat Open University

2021

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนดงมัน ตำบลค้อเหนือ
อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร
ชื่อและนามสกุล นายสมศักดิ์ ทวินันท์
แขนงวิชา การจัดการการเกษตร
สาขาวิชา เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร.คูสิต เวชกิจ
2. รองศาสตราจารย์อำเภีญู เขียวหวาน

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2565

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.วสิน อิงคพัฒน์กุล)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.คูสิต เวชกิจ)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์อำเภีญู เขียวหวาน)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.นราธิป ศรีรวม)

ชื่อวิทยานิพนธ์ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนดงมัน ตำบลคือเหนือ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร

ผู้วิจัย นายสมศักดิ์ ทวินันท์ รหัสนักศึกษา 2599001316

ปริญญา เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการทรัพยากรเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร.คุสิต เวชกิจ (2) รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน **ปีการศึกษา** 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน โดยรอบป่าชุมชนดงมัน 2) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนดงมัน 3) ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน 4) ปัญหาและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนดงมัน และ 5) แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนดงมัน

การวิจัยนี้เป็นแบบผสมวิธี ประกอบด้วย 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ ประชาชนที่อาศัยรอบป่าชุมชนดงมัน ในปี พ.ศ.2563 ที่มีทั้งหมด 873 ครัวเรือน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามานะ ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้จำนวน 274 ครัวเรือน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และโคสแควร์ และ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การประชุมกลุ่ม ประกอบด้วยคณะกรรมการป่าชุมชนดงมัน 25 คน และเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่เกี่ยวข้อง 5 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า 1) ประชาชนส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพหลักทำนามีรายได้ไม่เกิน 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี อาศัยอยู่ในหมู่บ้านมาแล้วเป็นระยะเวลา 51-60 ปี ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชน 3-4 ช่องทาง ซึ่งรับรู้จากผู้นำชุมชนและเสียงประกาศตามสายของหมู่บ้าน ส่วนมากเป็นสมาชิกกลุ่มของหมู่บ้าน 1-2 กลุ่ม/ครัวเรือน ที่พบมากที่สุดคือกลุ่มเพาะซากลำไ้ มีความเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ส่งผลทำให้การอนุรักษ์ป่ามากขึ้น และใช้ประโยชน์จากป่าเพื่อเป็นแหล่งอาหารและหารายได้จากป่าชุมชน 2) ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนดงมัน มีค่าเฉลี่ยในระดับมากทั้งหมด ทั้งในโดยภาพรวม และในทุกขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ได้แก่ การวางแผน การปฏิบัติ การได้รับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผล 3) การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ทางสถิติ พบว่า ระดับการศึกษา รายได้หลัก ช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารป่าชุมชน และการเป็นสมาชิกกลุ่มของหมู่บ้าน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน โดยรวมที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 4) ปัญหาในการจัดการป่าชุมชนที่ประสบมาก คือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการเกี่ยวกับป่าชุมชนดงมัน โดยมากเป็นคณะกรรมการและผู้นำชุมชน การประชาสัมพันธ์ในการสร้างการมีส่วนร่วมยังไม่ทั่วถึง ขาดงบประมาณในการดำเนินการ ชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบข้อปฏิบัติในการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ข้อเสนอแนะที่สำคัญ คือ หน่วยงานภาครัฐควรให้การสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดการป่าชุมชน และ 5) แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ได้แก่ การจัดเวทีชาวบ้านเพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการวางแผน การปฏิบัติ การได้รับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผลการจัดการป่าชุมชนอย่างน้อยด้านละ 1 ครั้ง/ปี เพิ่มการประชาสัมพันธ์การสร้างการมีส่วนร่วม และขอรับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนร่วมกัน

คำสำคัญ การมีส่วนร่วมของประชาชน การจัดการป่าชุมชน ป่าชุมชนดงมัน

Thesis title: People Participation in Dongman Community Forest Management, Kho Nuea Sub-district, Mueang Yasothon District, Yasothon Province
Researcher: Mr. Somsak Tawinan; **ID:** 2599001316;
Degree: Master of Agriculture (Agricultural Resource Management);
Thesis advisors: (1) Dr.Dusit Wechakit, Associate Professor; (2) Bumpen Keowan, Associate Professor; **Academic year:** 2021

Abstract

The objectives of this research were to study 1) socio-economic data of the community surrounding the Dongman Community Forest; 2) the level of people participation in Dongman Community Forest management; 3) correlation between socio-economic data towards participatory community forest management; 4) problems and recommendations related to people participation in Dongman Community Forest management; and 5) the guidelines to promote people participation in Dongman Community Forest management.

This research is a mixed methods research consisting of 1) quantitative research: the population is people who live around Dongman Community Forest in the year 2020 comprising 873 households. The sample size of 274 households was determined using Taro Yamane's formula at an error level of 0.05. A questionnaire was used to collect data. The statistics applied were percentage, mean and chi-square. 2) Qualitative research: the group of informants included 25 members of the Dongman Community Forest and 5 staffs of related forest officers. Data were analyzed by content analysis.

The results found that 1) most of people graduated primary school and their main occupation is farming with the incomes of under 50,000 Baht/household/year. Most of them have lived in villages for a period of 51-60 years and have received information about the community forest in 3-4 channels which was perceived by the community leaders and village announcement and most of them are members of village group 1-2 group/household which largest member group was tree nursery group. They believe that sacred things have a greater effect on forest conservation and they use forest to be a source of food and income from the community forest as well; 2) The level of participation in Dongman Community Forest management was "high" in the overall aspect and in each participation aspect i.e. planning, action, receiving benefits and monitoring; 3) Statistical correlation analysis revealed that education level, main income, community forest information awareness channel, and being a member of a village group, those was a statistically significant correlation at the level of 0.01 with the overall participation in forest management; 4) Problems were the participation in forest management mostly operated by only committees and community leaders, while the public relations to create participation is not yet thorough; furthermore problems were lack of budget to operate community forest management, the community and lacks knowledge and understanding about the rules and regulations for utilizing the community forest. The main recommendation was the supporting of necessary resources from concerned governmental agencies; and 5) the guideline to promote people participation of forest management should be included organizing a forum for villagers to brainstorm ideas on planning, action, benefit sharing, monitoring and evaluation of community forest management at least one aspect per year. In additional Increasing public relations to build engagement and finding budget from outsource to support community forest activities should be concerned.

Keywords: People participation, Community forest management, Dongman Community Forest

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีตามความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้เนื่องจากได้รับความกรุณาจากชุมชนป่าดงมัน ตำบลค้อเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธรและเจ้าหน้าที่ทุกท่านในโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณหนองอิ่งอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดยโสธร ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการรวบรวมข้อมูลและอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สุจิต เวชกิจ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ รองศาสตราจารย์ บำเพ็ญ เขียวหวาน อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้เสียสละเวลาและกรุณาให้ความช่วยเหลือ พร้อมทั้งให้คำปรึกษาแนะนำทางด้านวิชาการ และการศึกษา การสำรวจ ตลอดจนช่วยแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ให้ถูกต้องเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณ บิดา มารดา และครอบครัว ที่ให้การสนับสนุน คอยเป็นกำลังใจให้ข้าพเจ้าได้จัดทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และขอขอบคุณ พี่ๆ น้องๆ เพื่อนๆ วนศาสตร์ทุกท่าน ที่คอยช่วยเหลือ สร้างความรัก ความสามัคคี ตลอดจนให้กำลังใจจนสำเร็จการศึกษา

สมศักดิ์ ทวินันท์

มกราคม 2565

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	4
กรอบแนวคิดการวิจัย	4
ขอบเขตการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	7
แนวคิดเรื่องป่าชุมชนและการจัดการป่าชุมชน	15
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน	27
ข้อมูลพื้นฐานของตำบลค้อเหนือ จังหวัดยโสธร	32
ข้อมูลป่าชุมชนดงมัน	35
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	41

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	46
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	46
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	47
การเก็บรวบรวมข้อมูล	48
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	48
จัดเวทีประชุมผู้นำชุมชน	49
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	50
ตอนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไป เศรษฐกิจและสังคม	50
ตอนที่ 2 ผลการศึกษาค่าการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนดงมัน	58
ตอนที่ 3 ผลการศึกษาค่าความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไป เศรษฐกิจ และสังคมต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน	75
ตอนที่ 4 ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการจัดการป่าชุมชนดงมัน	79
ตอนที่ 5 แนวทางการส่งเสริมการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน	82
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	85
สรุปการวิจัย	85
อภิปรายผล	88
ข้อเสนอแนะ	89
บรรณานุกรม	92
ภาคผนวก	98
ประวัติผู้วิจัย	108

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม	53
ตารางที่ 4.2 แสดงค่าเฉลี่ยรวมของระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนดงมัน	59
ตารางที่ 4.3 แสดงค่าเฉลี่ย และระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผน การจัดการป่าชุมชนดงมัน	60
ตารางที่ 4.4 แสดงค่าเฉลี่ย และระดับการมีส่วนร่วมในกาปฏิบัติการจัดการป่าชุมชนดงมัน ..	64
ตารางที่ 4.5 แสดงค่าเฉลี่ย และระดับการมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ การจัดการป่าชุมชนดงมัน	68
ตารางที่ 4.6 แสดงค่าเฉลี่ย และระดับการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล การจัดการป่าชุมชนดงมัน	72
ตารางที่ 4.7 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไป เศรษฐกิจและสังคม ของชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการป่าชุมชน	76
ตารางที่ 4.8 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไป เศรษฐกิจและสังคม ของชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน	77
ตารางที่ 4.9 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไป เศรษฐกิจและสังคม ของชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์จากการจัดการป่าชุมชน ..	78
ตารางที่ 4.10 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไป เศรษฐกิจและสังคม ของชุมชนต่อการมีส่วนร่วม ในการติดตามประเมินผลการจัดการป่าชุมชน	79
ตารางที่ 4.11 แสดงร้อยละการมีปัญหาในการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน	80

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1	ผังแสดงกรอบแนวความคิดงานวิจัย 4
ภาพที่ 2.1	แสดงขอบเขตตำบลคือเหนือ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร 33
ภาพที่ 2.2	แสดงสภาพเขตพื้นที่ตอนล่าง ที่ประสบปัญหาอุทกภัยซ้ำซาก 35
ภาพที่ 2.3	แสดงลักษณะภูมิประเทศพื้นที่ป่าชุมชนดงมัน เนื้อที่ 3,006 ไร่ 38
ภาพที่ 2.4	แสดงแผนผัง แผนที่สังเขปป่าชุมชนดงมัน 38
ภาพที่ 2.5	แสดงการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนดงมัน 39
ภาพที่ 2.6	แสดงขอบเขตพื้นที่ตั้งของ โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณหนองอิ่ง อันเนื่องมาจากพระราชดำริอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 40

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐบาลไทยทุกยุคทุกสมัยได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้เป็นอย่างมาก โดยในปี พ.ศ. 2528 ได้กำหนดนโยบายป่าไม้ไว้อย่างชัดเจน คือ ให้มีพื้นที่ป่าไม้อย่างน้อยร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศไทย แยกเป็นป่าเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม น้ำ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ที่หายาก ป้องกันภัยธรรมชาติอันเกิดจากน้ำท่วม และการพังทลายของดิน ตลอดจนเพื่อประโยชน์ในการศึกษา วิจัย และนันทนาการของประชาชนในอัตราร้อยละ 15 ของพื้นที่ประเทศ และป่าเพื่อเศรษฐกิจ ซึ่งกำหนดไว้สำหรับการผลิตไม้และป่าเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ในอัตรา ร้อยละ 25 ของพื้นที่ประเทศ (กรมป่าไม้, 2528) แต่อย่างไรก็ตามพบว่าพื้นที่ป่าไม้ยังคงลดลงอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ประกอบกับปัญหาการลักลอบ ตัดไม้ทำลายป่า จากข้อมูลกรมป่าไม้ที่ได้จากการสำรวจโดยภาพถ่ายดาวเทียม LANSAT 5 ระบบ Thematic Mapper (TM) พื้นที่ป่าไม้ใน พ.ศ. 2516 มีอยู่ถึงร้อยละ 43.21 ของพื้นที่ประเทศ และในปี พ.ศ. 2541 กลับพบว่าพื้นที่ป่าไม้ลดลงอย่างรวดเร็วเหลือเพียงร้อยละ 25.28 (ธงชัย จารุพัฒน์, 2541 : 11) จากสถิติดังกล่าวสามารถประมาณได้ว่าป่าไม้ลดลงเฉลี่ยประมาณ 1 ล้านไร่/ปี

รัฐบาลไทยจึงต้องตระหนักถึงสถานการณ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น โดยได้กำหนดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ความว่า ให้มีการรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ โดยเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ให้ได้ร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ แบ่งเป็น ป่าเพื่อการอนุรักษ์ ร้อยละ 25 ของพื้นที่ประเทศ และป่าเพื่อเศรษฐกิจ ร้อยละ 15 ของพื้นที่ประเทศ โดยปัญหาที่สำคัญของทรัพยากรป่าไม้คือ การลักลอบตัดไม้ทำลายป่าเพื่อนำไม้ไปแปรรูปเพิ่มมูลค่า ตลอดจนการแผ้วถางป่าเพื่อขยายพื้นที่ทำกิน แม้เจ้าหน้าที่ของรัฐจะปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลังเพื่อปกป้องรักษาทรัพยากรป่าไม้แล้ว แต่ด้วยกรอบงบประมาณทำให้จำนวนเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอต่อพื้นที่ในความรับผิดชอบ แม้ว่า จะสามารถจับกุมดำเนินคดีผู้กระทำผิดเกี่ยวกับการป่าไม้ได้ แต่เจ้าหน้าที่ก็ยังไม่สามารถดูแลพื้นที่ป่าในความรับผิดชอบได้อย่างครอบคลุม ประชาชนยังคงใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ได้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ในความเป็นจริงคงไม่สามารถแยกคนออกจากป่าได้โดยเด็ดขาด จึงนำมาสู่แนวความคิดที่จะบูรณาการสร้างความร่วมมือกับประชาชนในพื้นที่ โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

ในการจัดการและอนุรักษ์ป่าไม้ หรือที่เรียกว่า “ป่าชุมชน” โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ ซึ่งจะเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้คงอยู่ได้และได้ผลดีที่สุดในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับคำจำกัดความของป่าชุมชนที่ว่า ป่าชุมชนเป็นรูปแบบของการจัดการป่าไม้ที่นำเอาความต้องการพึงพิงป่าของประชาชนมาเป็นวัตถุประสงค์ในการจัดการป่านั้นและให้ประชาชนผู้ได้รับประโยชน์เป็นผู้กำหนดแผนการและควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เพื่อผลประโยชน์ต่อเนื้ออย่างสม่ำเสมอตามความต้องการของชุมชน (โกมล แพรกทอง, ม.ป.ป. :5)

อย่างไรก็ตาม การดำเนินโครงการป่าชุมชนที่ผ่านมามีไม่แพร่หลายมากนัก เนื่องจากข้อจำกัดหลายประการจากกฎหมายรับรองสิทธิขององค์กรชุมชนและพระราชบัญญัติป่าชุมชนที่ยังไม่ได้ประกาศใช้ ความไม่ชัดเจนของเขตพื้นที่ป่าที่จะประกาศเป็นป่าชุมชน ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชนและผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับ ขาดความร่วมมือและการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งความไม่พร้อมของประชาชนตลอดจนองค์กรประชาชนและองค์กรพัฒนาเอกชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งที่ผ่านมายังมีข้อจำกัดหลายประการ ทั้งในระดับการวางแผน กำหนดนโยบาย จนถึงขั้นตอนการปฏิบัติในพื้นที่ แนวคิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540 – 2544 จึงกำหนดยุทธศาสตร์การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนเป็นยุทธศาสตร์สำคัญยุทธศาสตร์หนึ่งในแผนพัฒนาฯ กล่าวคือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน ตัดสินใจและติดตามประเมินผลในโครงการพัฒนาของรัฐที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยรัฐจัดให้มีขั้นตอนประชาพิจารณ์โครงการอย่างต่อเนื่องตั้งแต่การริเริ่มแนวคิดโครงการ จัดเตรียมโครงการและการดำเนินการตามโครงการ รวมทั้งการออกพระราชบัญญัติป่าชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีสิทธิตามกฎหมายในการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2540) แต่ถึงแม้ว่าพระราชบัญญัติป่าชุมชนซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการที่จะดำเนินการตามโครงการป่าชุมชนยังไม่มีผลบังคับใช้ เพราะอยู่ในระหว่างการดำเนินการตามกระบวนการนิติบัญญัตินั้น ได้มีประชาชน กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนและภาครัฐร่วมกันจัดตั้งโครงการป่าชุมชนขึ้น ดังเช่นโครงการป่าชุมชนดงมัน ตำบลค้อเหนือ อำเภอยโสธร จังหวัดยโสธร เป็นต้น

โดยเมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2543 สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วย พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งดำรงพระราชอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงเยี่ยมราษฎรผู้ประสบอุทกภัยซ้ำซาก ณ บ้านค้ำน้ำสร้าง ตำบลค้อเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ทั้งนี้ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงมีพระราชเสาวนีย์ ดังนี้

- 1) ให้ช่วยเหลือดูแลเรื่องปากท้องของราษฎรในพื้นที่โครงการ ให้อยู่ดีกินดีขึ้น
- 2) ให้ดูแลเรื่องการจัดตั้งวัดในพื้นที่โครงการ ให้ถูกต้องตามระเบียบกฎหมาย เพื่อเป็นศูนย์พัฒนาจิตใจของราษฎรในพื้นที่โครงการ

พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริ ดังนี้

- 1) พัฒนาขุดลอกหนองอิงสาธารณประโยชน์ เพื่อเป็นแหล่งน้ำทำการเกษตร และขยายพันธุ์ปลา
  - 2) พัฒนา ปรับปรุงพื้นที่ สภาพดิน โดยปลูกต้นไม้ และหญ้าแฝก เพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน
  - 3) พื้นฟูสภาพป่าโดยรอบหนองอิง เพื่อให้คนอาศัยอยู่กับป่าได้อย่างเกื้อกูลกัน
- การดำเนินงาน โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณหนองอิง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดยโสธร จึงได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา เพื่อสนองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้านการฟื้นฟูสภาพป่าเพื่อให้คนอยู่กับป่าได้อย่างเกื้อกูลกัน โดยประกอบด้วยประชาชน 7 หมู่บ้าน โดยรอบดงมันสาธารณประโยชน์ ได้พร้อมใจกันจัดตั้งดงมันสาธารณประโยชน์เป็นป่าชุมชน จำนวน 7 แปลง รวมเนื้อที่ประมาณ 3,000 ไร่ ตามระเบียบกรมป่าไม้ ในตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546

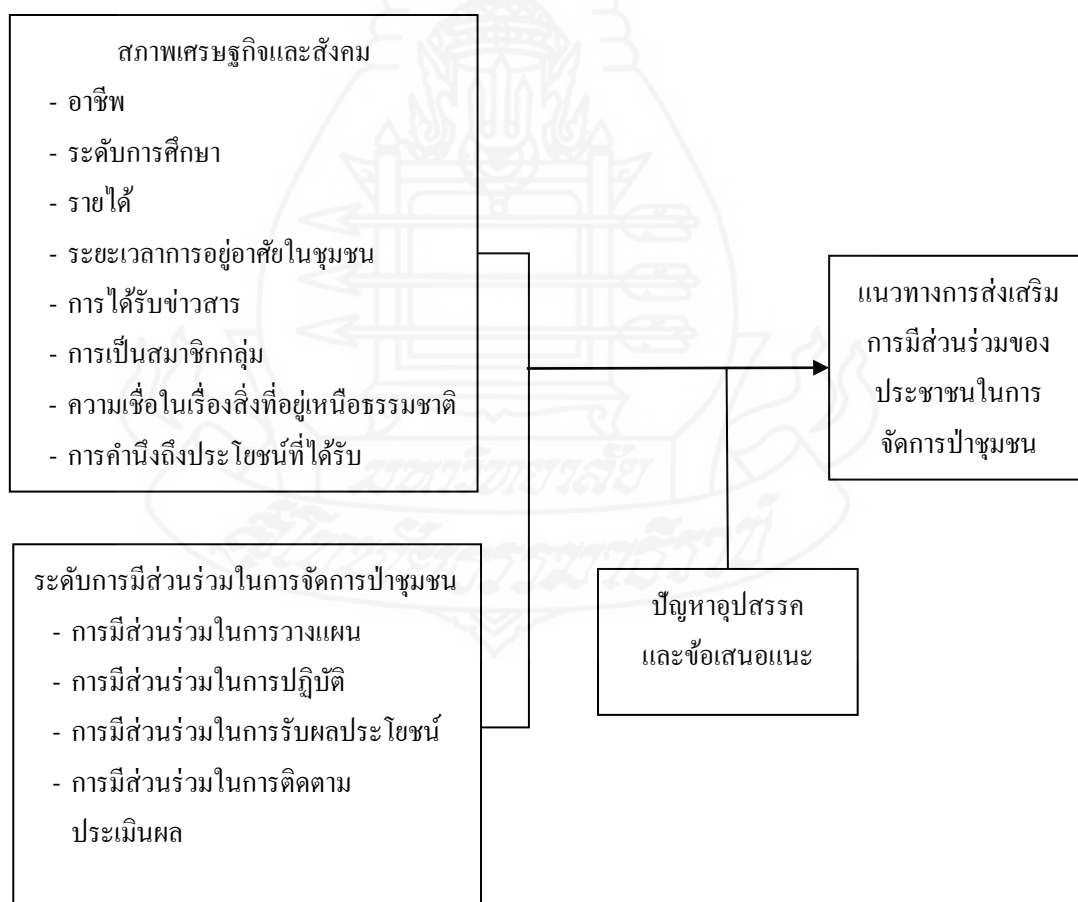
พื้นที่ดงมันสาธารณประโยชน์ เป็นพื้นที่ที่มีการออกเอกสารหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) มีเนื้อที่ 3,006 ไร่ เป็นสันดอนทรายขนาดใหญ่ น้ำไม่ท่วมถึง เป็นป่าดิบแล้ง ผสมเต็งรัง ในอดีตถูกบุกรุกปลูกพืชไร่ ทำสวน ไร่ประมาณ 1,500 ไร่ เป็นแหล่งพึ่งพิงที่สำคัญยิ่งของประชาชนที่ประสบปัญหาอุทกภัยซ้ำซาก เป็นแหล่งเก็บหาของป่าเพื่อการยังชีพ และสร้างรายได้ แหล่งไม้เชื้อเพลิงและไม้ใช้สอยของ 7 ชุมชน

การดำเนินโครงการป่าชุมชนดงมัน ของ 7 ชุมชน ท้องที่ตำบลค้อเหนือ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร โดยการส่งเสริมของกรมป่าไม้ ภายใต้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่มีการดำเนินการอย่างเข้มข้น มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบัน มีความก้าวหน้า ประสบผลสำเร็จ อย่างเป็นรูปธรรม ปัจจุบันป่าชุมชนดงมันเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชื่อเสียงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง อย่างไรก็ตามยังขาดข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน จึงจำเป็นต้องทำการวิจัยครั้งนี้ เพื่อนำผลไปประยุกต์ใช้ให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน โดยรอบป่าชุมชน
- 2.2 เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน
- 2.3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไป เศรษฐกิจ และสังคมของชุมชน ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน
- 2.4 เพื่อศึกษาปัญหา ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน
- 2.5 เพื่อศึกษาหาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 ฟังแสดงกรอบแนวความคิดงานวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 ขอบเขตของประชากรที่ศึกษา

ประชากรที่ตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านรอบพื้นที่โครงการป่าชุมชนดงมัน ตำบลค้อเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร จำนวน 7 หมู่บ้าน

4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

โครงการป่าชุมชนดงมัน ตำบลค้อเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร

4.3 ขอบเขตของเนื้อหา

4.3.1 ข้อมูลทั่วไป เศรษฐกิจ และสังคม ของกลุ่มประชากรตัวอย่าง 7 หมู่บ้าน

4.3.2 การมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาชนตัวอย่างในการจัดการป่าชุมชนดงมัน

4.3.3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไป เศรษฐกิจ และสังคม ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

4.3.4 วิเคราะห์ปัญหา ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนดงมัน

4.4 ขอบเขตด้านเวลา

ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในช่วงปี 2564

5. นิยามศัพท์

5.1 ประชาชน หมายถึง บุคคลที่เป็นหัวหน้าครัวเรือน สามีภรรยาของหัวหน้าครัวเรือน ที่อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 8, 9, 10, 11, 12, 13 และ 15 ตำบลค้อเหนือ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร ในพื้นที่โครงการป่าชุมชนดงมัน

5.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชน ได้แก่ การเข้าร่วมประชุมวางแผน การร่วมดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนดไว้ การร่วมในการได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน และการร่วมในการติดตามผลงาน

5.3 อาชีพ หมายถึง อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือนในเขตป่าชุมชนดงมัน

5.4 ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดของหัวหน้าครัวเรือนที่ได้รับจากสถานศึกษา

5.5 **ระดับรายได้** หมายถึง รายได้สุทธิของครัวเรือน ทั้งรายได้หลักและรายได้รองเฉลี่ยต่อปี

5.6 **ระยะเวลาในการอยู่อาศัย** หมายถึง จำนวนปีที่หัวหน้าครัวเรือนอยู่อาศัยในโครงการป่าชุมชน

5.7 **การได้รับข่าวสาร** หมายถึง ความถี่ในการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนจากสื่อมวลชน ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และจากสื่อบุคคล ได้แก่ เจ้าหน้าที่รัฐ เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชนและเพื่อนบ้าน

5.8 **การเป็นสมาชิกกลุ่ม** หมายถึง การเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กรหรือกลุ่มต่างๆ ที่จัดตั้งขึ้นภายในชุมชนของพื้นที่ศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการป่าชุมชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสหกรณ์ และกรรมการป่าชุมชน

5.9 **ความเชื่อในสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ** หมายถึง ความเชื่อถือ เคารพยำเกรงในวิญญาณบรรพบุรุษ เทพเจ้า และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ

5.10 **การคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ได้รับ** หมายถึง ผลประโยชน์ที่จะได้รับต่อชุมชนหรือต่อส่วนรวม และผลประโยชน์ที่จะได้รับต่อตนเองหรือครอบครัว ในรูปแบบของการใช้ทรัพยากรจากป่าชุมชนเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิต ได้แก่ เป็นแหล่งหาเครื่องอุปโภคบริโภคเป็นแหล่งเชื้อเพลิงในการหุงต้ม

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าไม้ สามารถนำเอาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนมาเป็นแนวทางหรือมาตรการในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

6.2 หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนสามารถนำปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนมาเป็นแนวทางในการจัดทำโครงการประชาสัมพันธ์การจัดการป่าชุมชนและโครงการอื่นๆ อันจะก่อให้เกิดความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชน

6.3 ประชาชนและองค์กรชุมชนสามารถแก้ไขปัญหา อุปสรรคและพัฒนาการจัดการป่าชุมชนให้ดีขึ้น โดยศึกษาจากปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดในการจัดการป่าชุมชน

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตรวจเอกสารที่เป็นแนวคิดทฤษฎี และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม และป้าชุมชนกับการจัดการป้าชุมชน ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมต่างๆ เริ่มมีมาตั้งแต่มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน ซึ่งเกิดได้หลายลักษณะ หลายรูปแบบ และหลายวัตถุประสงค์ โดยมีหัวข้อย่อยในการศึกษาประกอบด้วย ความหมายของการมีส่วนร่วม ลักษณะและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายที่แตกต่างกัน ดังนี้

Turton (1987) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ว่าการมีส่วนร่วมหมายถึง การรวมความสนใจของแต่ละคนซึ่งมีความเกี่ยวพันกันด้านความรู้สึกในกิจกรรมต่างๆ ทั้งในลักษณะของความร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมกำลัง จนกระทั่งเกิดการรวมตัวกันเป็นกลุ่มขึ้น

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2526), สุริย์ ตันท์ศรีสุโรจน์ (2531) และกุนจันทร์ สิงห์สุ (2535) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมคล้ายคลึงกัน พอสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน กลุ่มคน หรือองค์กรประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มพิจารณา ตัดสินใจร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ ในเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลหรือของกลุ่ม อันมีผลกระทบถึงประชาชนเอง รวมทั้งการประเมินผลโครงการ และการแบ่งปันผลประโยชน์ โดยปราศจากข้อกำหนดที่มาจากบุคคลภายนอก เพื่อให้เกิดการดำเนินการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางตามความต้องการของสมาชิกในชุมชน และให้ผู้ที่มีส่วนร่วมความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการด้วย

ปัทสสร ปัญญา (2531) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมของคนนั้นประกอบด้วย 3 มิติ คือ มิติที่หนึ่ง เป็นการตัดสินใจว่าจะทำอะไรและทำได้อย่างไร มิติที่สอง เป็นการลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจ และมิติที่สาม เป็นการมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน

การมีส่วนร่วม มีความหมายหลากหลายมิติ ดังนี้ (ถวิลวดี บุรีกุล, 2552)

- 1) การมีส่วนร่วมในมิติของความลึก หมายถึง การมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจกับผู้ที่ถูกผลกระทบ แต่ไม่ได้มีส่วนในการเปลี่ยนแปลงโครงการหรือวิจารณ์เนื้อหาโครงการ
- 2) การมีส่วนร่วม หมายถึง การให้ประชาชนรู้สึกตื่นตัว ตอบสนอง ในการที่จะได้รับความช่วยเหลือ ขณะเดียวกันเป็นการส่งเสริมความคิดริเริ่มของคนในท้องถิ่นที่จะเสนอกลับมาด้วย
- 3) การมีส่วนร่วม คือ การให้ประชาชนได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการ
- 4) ตัดสินใจและกระบวนการดำเนินการ ร่วมรับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการนั้นๆ ด้วย
- 5) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา คือ การที่ประชาชนได้มีการเข้าร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการตัดสินใจต่าง ๆ ในเรื่องที่มีผลกระทบต่อเขา
- 6) การมีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนจะมีทั้งสิทธิและหน้าที่ที่จะเข้าร่วมในการแก้ไขปัญหา ซึ่งต้องมีการสำรวจในเรื่องต่าง ๆ เพื่อการระดมทรัพยากรท้องถิ่น และเสนอแนวทางแก้ไขใหม่ ๆ เช่นเดียวกับการก่อตั้งและธำรงรักษารองค์กรต่างๆ ในท้องถิ่น
- 7) การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องเป็นกระบวนการที่ดำเนินการอย่างแข็งขันซึ่งหมายถึงว่าบุคคลหรือกลุ่มที่มีส่วนร่วมนั้นได้เป็นผู้มีความริเริ่มและได้มุ่งใช้ความพยายาม ตลอดจนความเป็นตัวของตัวเองที่จะดำเนินการตามความคิดริเริ่มนั้น

การมีส่วนร่วม คือ การที่ได้มีการจัดการที่จะใช้ความพยายามเพื่อเพิ่มความสามารถที่จะควบคุมทรัพยากรและระเบียบในสถาบันต่าง ๆ ในสภาพสังคมนั้นๆ ทั้งนี้โดยกลุ่มที่ดำเนินการและกลุ่มความเคลื่อนไหวที่จะดำเนินการไม่ถูกควบคุมโดยระเบียบต่างๆ

1.2 รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน มีนักวิชาการได้อธิบายลักษณะและขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้มากมาย ซึ่งผู้วิจัยนำมากล่าวไว้เท่าที่จำเป็นและสอดคล้องกับการศึกษาครั้งนี้

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2537) กล่าวว่าขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา
- 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
- 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติ
- 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

ชินรัตน์ สมสืบ (2539) กล่าวว่า ปรัชญาและแนวคิดการพัฒนาที่มีจุดศูนย์กลางที่การพัฒนาคน โดยการสนองความต้องการของคน ประชาชนที่จะได้รับประโยชน์จากโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนา จึงควรมีส่วนร่วมในการพัฒนานั้นๆ ทุกขั้นตอน ตั้งแต่การกำหนดความต้องการ การกำหนดวัตถุประสงค์ การตัดสินใจเลือก โครงการ การดำเนินโครงการ การติดตามและประเมินผลโครงการ และการใช้ประโยชน์จากโครงการ

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2542) กล่าวว่า การที่ดำเนินงานกับชาวบ้านต้องใช้หลักการให้ชาวบ้านพึ่งตนเองและเข้ามามีส่วนร่วม โดยเน้นการมีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ และร่วมทำนุบำรุง มากกว่าการร่วมสมทบในรูปแบบอื่นๆ นอกจากนั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนจะต้องมีมาโดยตลอด ตั้งแต่การวางแผนโครงการ การเสาะสละกำลังแรงงาน วัสดุ กำลังเงิน หรือทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน

บุญบง พุฒพรหม (2545) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง ความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าจะเป็นปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกัน และเข้าร่วมรับผิดชอบ หรือเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เพื่อการดำเนินการพัฒนา และเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ต้องการ โดยการกระทำผ่านกลุ่ม หรือองค์การเพื่อให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ได้

- 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
- 2) การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุความสำคัญของปัญหา
- 3) การมีส่วนร่วมในการเลือกวิธีการ และวางแผนในการแก้ปัญหา
- 4) การมีส่วนร่วมในการดำเนินตามแผน
- 5) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล วิเคราะห์ปัญหา และอุปสรรค และปัจจัย

ที่มีส่วนทำให้เกิดผลสำเร็จ

ไพสุดา ศรีเดซี (2546) ได้อธิบายและวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในแง่ของรูปแบบของการมีส่วนร่วม โดยแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ คือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย การตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจ การตัดสินใจลงมือปฏิบัติ
- 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหาร และการประสานขอความช่วยเหลือ
- 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefit) ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ทางด้านวัตถุ ประโยชน์ทางด้านสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล
- 4) การมีส่วนร่วมประเมินผล (Evaluation) เป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินงานกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

ศรีเพ็ญ คุรงคเดช (2539) กล่าวถึงกรรมวิธีของการมีส่วนร่วมของประชาชนได้หลายวิธี ดังนี้

- 1) การร่วมประชุม เป็นการร่วมถกเถียงปัญหาหรือเนื้อหาสาระของการวางแผนพัฒนาหรือการจัดทำแผน โดยตรงแบบเผชิญหน้าระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลภายนอกกับประชาชนในท้องถิ่น เพื่อสอบถามความเห็นของชาวบ้าน
- 2) การถกเถียง เป็นการแสดงความคิดเห็นโต้แย้งตามวิถีทางประชาธิปไตย เพื่อให้ทราบผลดีผลเสียในกรณีต่างๆ เช่น การสร้างเขื่อนที่กำลังถกเถียงกันอยู่ในปัจจุบัน ควรเปิดให้มีการถกเถียงเพื่อเสนอข้อมูลจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยประชาชนในท้องถิ่นที่ต้องอพยพโยกย้ายถิ่นฐานออกจากพื้นที่ที่ต้องการสร้างเขื่อน
- 3) การให้คำปรึกษาแนะนำ วิธีการนี้ประชาชนต้องเข้าร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการบริหาร โครงการ เพื่อความมั่นใจว่ามีเสียงของประชาชนที่ถูกผลกระทบเข้ามีส่วนร่วมรับรู้ ร่วมในการตัดสินใจและร่วมในการวางแผน
- 4) การสำรวจ วิธีการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนก็เป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้ประชาชนได้มีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็นในกรณีต่าง ๆ
- 5) การประสานงานร่วมกัน เป็นกรรมวิธีที่ประชาชนเข้าร่วมตั้งแต่การคัดเลือกตัวแทนกลุ่มให้เข้าไปร่วมการบริหารหรือการจัดการ หรืออาจจะเป็นในรูปการเข้าร่วมในคณะกรรมการที่ปรึกษาจากฝ่ายประชาชน
- 6) การสัมภาษณ์หรือการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับผู้นำและประชาชนผู้ได้รับผล เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น

7) การจัดทัศนศึกษาไปยังจุดหรือบริเวณที่จะมีการก่อสร้างหรือการจัดทำโครงการพัฒนาเพื่อทำการสำรวจและตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนจะร่วมตัดสินใจ เช่น การนำประชาชนที่จะต้องถูกอพยพหรือโยกย้ายไปดูสถานที่แห่งใหม่ที่รัฐจัดหาให้ว่ามีความพอใจกับพื้นที่แห่งใหม่หรือไม่

8) การไต่สวนสาธารณะ เป็นการไต่สวนข้อมูลจากประชาชนหรือคือการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนและทุกกลุ่มในสังคมได้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นต่อกฎระเบียบและนโยบายประเด็นต่างๆ ที่สำคัญของรัฐบาล ซึ่งมีผลกระทบต่อประชาชนโดยรวม

9) การสาธิต เป็นการใช้เทคนิคการสื่อสารทุกรูปแบบ เช่น โปสเตอร์ แผ่นพับ วิดีโอ โทรทัศน์ แผนที่และหุ่นจำลอง เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากรัฐสู่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึงและได้ข้อมูลที่จำเป็นมากที่สุด เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการกระตุ้นหรือจูงใจให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

10) การออกคะแนนเสียง เป็นการออกเสียงเพื่อตัดสินใจเลือกสิ่งทีประชาชนต้องการมากที่สุด

11) การออกเสียงประชามติโดยตรง เป็นการตอบคำถามของรัฐบาลโดยประชาชน วิธีนี้ให้ประชาชนทุกคนในสังคมออกความคิดเห็นโดยตรงต่อรัฐบาล ในกรณีที่รัฐบาลมีคำถามที่สำคัญมากและต้องการให้ประชาชนทุกคนในสังคมเป็นผู้ตัดสินใจแทนรัฐบาล

12) การรายงานผล การรายงานผลมักกระทำในขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการวางแผนและการจัดทำแผน ผลของการตัดสินใจในกระบวนการวางแผนจนถึงขั้นของการจัดทำแผน และโครงการจะถูกส่งกลับไปยังประชาชนในท้องถิ่นเพื่อถามย้ำความแน่ใจของท้องถิ่นอีกครั้งก่อนตัดสินใจทำโครงการ ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้พิจารณาอีกครั้ง หากต้องการเปลี่ยนแปลงจะแก้ไขได้ที่

จากแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่จะมีลักษณะไม่แตกต่างกันมากนัก ทั้งนี้สามารถนำมาสรุปเพื่อใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ว่า รูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนที่สำคัญ ได้แก่ คือ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

1.3 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ (2530) กล่าวว่าปัจจัยของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทขึ้นอยู่กับ

- 1) ความเชื่อมั่นในศักยภาพของตัวเอง ที่สามารถที่จะช่วยตนเองให้พร้อมกับการช่วยเหลือผู้อื่นได้ และจะต้องแสดงศักยภาพจะเข้าร่วมต่อการพัฒนา
- 2) โครงสร้างเศรษฐกิจต่างๆ ที่มีเงื่อนไขแบบเศรษฐกิจ เป็นข้อเรียกร้องเบื้องต้นจะทำให้คนจนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมและกลุ่มความยากจนในหมู่บ้าน และวิธีการแสดงออกในรูปแบบตามประเพณีมาใช้ในการพัฒนา
- 3) หน่วยครัวเรือนมีความเข้าใจในเรื่องการมีส่วนร่วม จะมีผลต่อการมีส่วนร่วมและการควบคุมจากเบื้องล่าง มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งก็คือ พลังทางสังคมอันได้แก่ มาตรการทางสังคม วัฒนธรรม ศาสนา
- 4) การให้อิสระแก่กลุ่มชาวบ้านที่จะร่วมตัดสินใจด้วยกันในกิจกรรมต่างๆ จะสร้างความเชื่อมั่นในศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเองให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน
- 5) การตัดสินใจร่วมกลุ่ม ไม่ได้เป็นหลักการตามเหตุผลของการตั้งกำไรประโยชน์สูงสุดทางวัตถุ หากแต่ตัดสินใจเข้าร่วมบนพื้นฐานคุณค่าอย่างอื่น ผลประโยชน์ทางวัตถุเป็นสิ่งที่ตามมา

ชูเกียรติ ภัยลี (2536) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ซึ่งจะประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ โดยสรุปได้ดังนี้

- 1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ
- 2) ปัจจัยด้านสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้ การเป็นสมาชิกกลุ่มและความยาวนานในการอยู่อาศัย
- 3) ปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสาร ได้แก่ การติดต่อสื่อสารทั้งทางด้านสื่อมวลชน และสื่อบุคคล

1.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

ไชยชนะ สุทธิวรชัย (2536) ได้อธิบายแนวคิดที่เกี่ยวกับทฤษฎีการกระทำทางสังคมไว้ว่า ทฤษฎีนี้จะสามารถเข้าใจ วินิจฉัยและอธิบายพื้นฐานเบื้องต้นทางด้านจิตวิทยาของคน ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจของคน โดยแบ่งปัจจัยที่เป็นเหตุผลในการตัดสินใจของคนเพื่อจะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมเป็น 3 ปัจจัยใหญ่ๆ คือ

- 1) ปัจจัยสิ่งจูงใจ คือ พฤติกรรมหรือการแสดงออกใดๆ ของคนที่จะกระทำหรือไม่กระทำนั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีสาเหตุทำให้เกิด ประกอบด้วย

(1) เป้าหมาย การกระทำทุกอย่างจะต้องมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ อาจจะเป็นความเชื่อ ความรู้สึก แลกเปลี่ยนของทางราชการ และอาจจะเป็นจากเงื่อนไขที่ตนเอง หรือผู้อื่นเป็นผู้กำหนดให้เป็นไปตามความปรารถนา

(2) ความเชื่อ เป็นความคิดหรือความรู้สึกที่เกิดขึ้นเองโดยปราศจากการอ้างอิงใดๆ ความเชื่อนี้จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ เพราะคนส่วนมากจะเลือกกระทำตามความเชื่อ พื้นฐานที่เขามีอยู่ดั้งเดิม

(3) ค่านิยม เป็นระบบหนึ่งของความเชื่อ การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมนั้นๆ จะต้องสร้างเงื่อนไขในการดำรงชีวิต การที่จะทำหรือไม่ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดมีพื้นฐานมาจากการที่ สังคมนั้นตัดสินแล้วว่าดีหรือเลว

(4) ความเคยชินและขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นรูปแบบที่สร้างขึ้นมาจากความรับผิดชอบภายในกลุ่ม ซึ่งคนในสังคมจะยอมรับด้วยความเต็มใจ เป็นแบบอย่างที่เหมาะสม และมีเหตุผล การกระทำที่แสดงออกมาเช่นนี้เป็นเพราะความเคยชินและเป็นประเพณีดั้งเดิมที่ยึดถือ กันมานาน

2) ปัจจัยผลักดัน คือ พฤติกรรมนี้จะเกิดขึ้นได้นั้นจะต้องมีแรงกระตุ้นโดย สิ่งหนึ่งสิ่งใดมากระตุ้นทำให้เกิดพฤติกรรม ประกอบด้วย

(1) ความคาดหวัง เป็นความรู้สึกภายในตัวเราหรือที่เกิดขึ้นจากตัวบุคคล กลุ่มและสังคม ที่ได้คิดหรือหวังให้ตัวเราควรจะมี ความเชื่อ มีความรู้สึกหรือแสดงการกระทำออกมา ตามที่ต้องการ

(2) ข้อผูกพัน เมื่อมีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมพิเศษขึ้นในสังคม ก็จะมีข้อผูกพันที่สมาชิกในกลุ่มจะต้องทำตามสัญญาหรือข้อผูกพันตามที่กลุ่มได้ตั้งขึ้น

(3) การบังคับ เป็นความรู้สึกของคนที่จะต้องกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดย ไม่มีทางเลือก อาจจะถูกบังคับด้วยกฎหมายหรือกฎหมายก็ได้ การบังคับนี้จะรุนแรงกว่าการสมัครใจ ทำเอง

3) ปัจจัยสนับสนุน คือ สิ่งล่อใจหรือสิ่งจูงใจสำหรับบุคคลที่จะช่วยให้คน ได้รับความพอใจสมประสงค์ตามแรงจูงใจหรือความอยากได้ เพราะพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจะเป็นไป โดยมีจุดมุ่งหมายเสมอ ประกอบด้วย

(1) โอกาส เป็นความเชื่อของคนที่คิดว่าตนเองอยู่สถานการณ์ที่สามารถ เลือกกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ตามโอกาสที่ตนมีอยู่ แต่บางคนก็ไม่มีโอกาสที่จะกระทำได้เพราะสถานการณ์ ไม่เอื้ออำนวย

(2) ความสามารถ การที่คนยอมรับว่าตนเองมีขีดความสามารถเพียงใดที่จะสามารถกระทำสิ่งที่ต้องการให้สำเร็จลุล่วงไปได้

(3) การสนับสนุน เป็นส่วนหนึ่งของการช่วยเหลือต่อต้าน ซึ่งเกิดจากตัวบุคคลหรือกลุ่มให้ความสนับสนุนด้านความคิดเห็น หรือเป็นแรงกระตุ้นให้คนทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดลงไป เนื่องจากเขารู้สึกว่ามีผู้สนับสนุนให้เขาทำ

ปัจจัยของการกระทำทางสังคมที่กล่าวข้างต้น จะมีผลต่อการกระทำพฤติกรรมของบุคคล การกระทำทางสังคมตามแนวคิดทฤษฎีดังกล่าว อาจแยกเป็นองค์ประกอบใหญ่ๆ ได้ 2 ส่วน คือ คนและระบบสังคม ส่วนประกอบที่เกี่ยวกับคน ได้แก่ เป้าหมายของความต้องการ ความเชื่อ ความคิด จิตสำนึก ความรู้สึก รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและทักษะความสามารถและบรรทัดฐานทางสังคม ดังนั้น การอธิบายและการคาดการณ์ปรากฏการณ์ทางสังคมก็ต้องอาศัยองค์ประกอบดังกล่าวเป็นปัจจัยหรือตัวแปรในการวิเคราะห์

สุทธ โบราณประสิทธิ์ (2554, น. 48) ทฤษฎีสองปัจจัยของเฮร์เบิร์ต (Herzberg) เป็นทฤษฎีการจูงใจที่เกี่ยวข้องและสามารถโยงไปสู่กระบวนการมีส่วนร่วมได้ เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการจูงใจให้ผูปฏิบัติงานเกิดความพึงพอใจ เชื่อว่าผูปฏิบัติงานจะปฏิบัติงานได้ผลดีมีประสิทธิภาพ ย่อมขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผูปฏิบัติงาน เพราะจะเพิ่มความสนใจในงานและมีความรับผิดชอบ กระตือรือร้นที่จะทำงานซึ่งเป็นการเพิ่มผลผลิตของงานให้มากขึ้น ในทางตรงกันข้ามหากผูปฏิบัติงานไม่พึงพอใจในการทำงานก็จะเกิดความท้อถอยในการท งานและทำให้ผลงานออกมาไม่มีประสิทธิภาพ

วชิระ พิทักษ์ตันสกุล (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคต่อแผนแม่บทเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อมขององค์กร โดยเป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ในแผนแม่บทและกิจกรรมเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม มีการใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ โดยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ทราบว่าการไฟฟ้าส่วนภูมิกามีการดำเนินการจัดทำแผนแม่บทและกิจกรรมเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้พบว่ากลุ่มพนักงานที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อายุงาน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และสถานภาพการทำงาน มีผลต่อการมีส่วนร่วมต่างกัน

เจนจิรา เจนจิตรวณิช (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของพนักงานรัฐวิสาหกิจสาขาพลังงานไฟฟ้า โดยจากผลการวิจัยสรุปได้ว่าการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ความหมายของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของพนักงานรัฐวิสาหกิจสาขาพลังงานไฟฟ้า คือ ร่วมคิด ร่วมทำกิจกรรม เข้าร่วมโดยสมัครใจ บริจาคเงินและสิ่งของ ส่วนปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของพนักงานรัฐวิสาหกิจสาขาการไฟฟ้า คือ ความต้องการช่วยเหลือผู้อื่น ความต้องการ

ทางสังคม การรับรู้ความสามารถของตนเอง และรับรู้ประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของพนักงานรัฐวิสาหกิจสาขาพลังงานไฟฟ้า คือ การสื่อสารและประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมองค์กร การสนับสนุนทางสังคมขององค์กร นโยบายองค์กร และผู้นำหรือหัวหน้างานรวมทั้งประเด็นผลลัพธ์ของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของพนักงานรัฐวิสาหกิจสาขาพลังงานไฟฟ้า คือ ความสุขและความภูมิใจของพนักงาน ชื่อเสียงและภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร

2. แนวคิดเรื่องป่าชุมชนและการจัดการป่าชุมชน

2.1 ความหมายของป่าชุมชน

ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 ให้ไว้ ณ วันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 ได้ให้ความหมายของ “ป่าชุมชน” ไว้ว่า ป่านอกเขตป่าอนุรักษ์หรือพื้นที่อื่นของรัฐนอกเขตป่าอนุรักษ์ที่ได้รับอนุมัติให้จัดตั้งเป็นป่าชุมชน โดยชุมชนร่วมกับรัฐในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู จัดการ บำรุงรักษา ตลอดจนใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพในป่าชุมชน อย่างสมดุลและยั่งยืนตามพระราชบัญญัติ

ความหมายของป่าชุมชน มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำจำกัดความ ไว้ดังนี้

อำนาจ คอวนิช (2531) ได้ให้ความหมายของป่าชุมชนไว้ว่า เป็นป่าที่ประชาชนได้ร่วมกันจัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ร่วมกันของชุมชนนั้น ซึ่งนับว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของวิธีการวนศาสตร์ชุมชน อันเป็นวิธีการใช้กิจกรรมทางป่าไม้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชนบท โดยพิจารณาความต้องการของประชาชนส่วนรวมเป็นพื้นฐาน จะเห็นได้ว่าความหมายของป่าชุมชน ได้ครอบคลุมปรัชญาของวนศาสตร์ชุมชนไว้ครบถ้วน คือ

1) ความต้องการพื้นฐานของประชาชนร่วมกัน (Basic needs) จากการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ในด้านต่างๆ เช่น ใช้น้ำเพื่อเป็นเชื้อเพลิง ไม้ใช้ก่อสร้างที่อยู่อาศัย เป็นต้น

2) การมีส่วนร่วมของประชาชน (people's participation) โดยเน้นให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทหลักในการพัฒนาป่าไม้ ทั้งนี้เพื่อแก้ปัญหาหรือตอบสนองความต้องการของประชาชนในชุมชนเอง

3) ความรู้สึกในการเป็นเจ้าของ (sense of belonging) อันเป็นผลที่เกิดจากที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมเอง นอกจากนี้ ผลประโยชน์ที่จะได้รับจากป่าชุมชนนั้นก็จะเป็นของชุมชนเป็นของประชาชนที่ได้ร่วมกันสร้างป่าชุมชนนั้น ดังนั้น ความรัก การดูแลรักษาและเอาใจใส่ต่อป่าชุมชนนั้นก็จะเป็นไปตามมา เพราะประชาชนถือว่าเป็นของตนเอง

เสน่ห์ จามริก และยศ สันตสมบัติ (2536) ได้ให้ความหมายสอดคล้องกันว่า “ป่าชุมชน” เป็นขบวนการทางสังคม ซึ่งประชาชน กลุ่มประชาชนหรือองค์กรในชุมชนนั้น ได้ร่วมกันรักษาไว้เพื่อประโยชน์ของชุมชนและการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ซึ่งถือเป็นทรัพย์สินส่วนรวมของท้องถิ่นอย่างยั่งยืนและเป็นธรรมเนียมฐานของระบบความคิด ภูมิปัญญา อุดมการณ์และสิทธิมนุษยชน ซึ่งเน้นหลักการทางศีลธรรมและความมั่นคงในการยังชีพของชุมชนเป็นสำคัญ

คณะอนุกรรมการพิจารณาแนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับป่าชุมชน (2533) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของวนศาสตร์ชุมชน ซึ่งหมายถึงพื้นที่ป่าไม้ที่จัดแบ่งหรือกำหนดไว้เป็นของชุมชน มีการจัดการโดยชุมชน และเพื่อชุมชนจะได้นำไปใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและถาวรตามกฎหมายที่ชุมชนได้กำหนดไว้ทั้งนี้จะต้องสอดคล้องกับความเชื่อและวัฒนธรรมของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ เป็นสำคัญ

กรมป่าไม้ (2537ก) ได้ให้ความหมายของคำว่าป่าชุมชนว่า ป่าชุมชน หมายถึง พื้นที่ซึ่งมีการจัดการ โดยขบวนการของชุมชนเพื่อใช้ประโยชน์ตามความประสงค์ของชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมีสาระสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

- 1) ต้องมีพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ของชุมชนในการเข้าไปจัดการเพื่อประโยชน์ของชุมชน
- 2) ต้องมีขบวนการของชุมชนในการเข้าไปจัดการเพื่อประโยชน์ของชุมชน
- 3) ต้องมีการใช้ประโยชน์จากป่าตามความประสงค์ของชุมชนอย่างยั่งยืนและ

สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน

สมศักดิ์ สุขวงศ์ (2538) กล่าวว่า ป่าชุมชน คือ ป่ามีตอบสนองความต้องการของประชาชน ประชาชนต้องเป็นผู้ตัดสินใจเองว่าต้องการอะไรจากป่า และต้องการเมื่อไร ป่าชุมชนเป็นป่าที่ประชาชนเก็บหาผลผลิตโดยใช้วิธีการที่ไม่ทำลายป่า ควบคุม จัดการ และใช้ประโยชน์จากป่าและมุ่งให้ทุกคนใช้ประโยชน์จากป่าอย่างเป็นธรรม

วิฑูรย์ วิริยะสกุลธรณ์ (2537) ได้ให้คำนิยามของคำว่า “ป่าชุมชน” สอดคล้องกันว่า ป่าชุมชนเป็นกิจกรรมป่าไม้อะไรก็ได้ที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการปลูกต้นไม้เพื่อประโยชน์ใช้สอยสำหรับชาวบ้านเอง กิจกรรมป่าชุมชนดังกล่าวจะรวมถึงการปลูกแปลงไม้ขนาดเล็ก ป่าชุมชนหมู่บ้าน การปลูกต้นไม้ตามถนนหนทาง และการปลูกต้นไม้ตามหัวไร่ปลายนาหรือสวนปารายย่อย เพื่อขายไม้เป็นรายได้ นอกจากนั้นรวมถึงอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่ใช้วัสดุจากป่าเป็นวัตถุดิบ โดยที่ไม่รวมถึงการปลูกสวนป่าที่เป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่ประชาชนได้รับผลประโยชน์เพียงค่าจ้างแรงงานเท่านั้น

เสนห์ จามริก และยศ สันตสมบัติ (2539) ได้ให้ความหมายของคำว่าป่าชุมชนว่า ป่าชุมชน หมายถึง ขบวนการทางสังคมหรือการรวมตัวกันทางสังคมขององค์กรประชาชนในระดับชุมชน หรือระดับเครือข่ายภายในระบบนิเวศแห่งหนึ่ง เพื่อใช้ประโยชน์และจัดการทรัพยากรดิน น้ำ และป่า ซึ่งถือเป็นทรัพย์สินส่วนรวมของท้องถิ่นอย่างยั่งยืนบนฐานของระบบความคิดภูมิปัญญา อุดมการณ์ และสิทธิชุมชน โดยเน้นหลักการทางศีลธรรมและความมั่งคั่งในการยังชีพของชุมชน เป็นสำคัญ

สมชาย วิริภิมย์กุล (2543) ได้ให้ความหมายของคำว่าป่าชุมชนไว้ว่า ป่าชุมชน หมายถึง ป่าสังคม เป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการปลูกต้นไม้เพื่อประโยชน์ใช้สอยสำหรับชาวบ้านเอง รวมถึงการปลูกแปลงไม้ขนาดเล็ก ป่าชุมชนหมู่บ้าน การปลูกต้นไม้ตามถนนหนทาง และการปลูกต้นไม้ตามหัวไร่และปลายนา โดยไม่รวมถึงการปลูกสวนป่าขนาดใหญ่

ดังนั้น ป่าชุมชน หมายถึง ป่าธรรมชาติหรือป่าปลูกสร้างขึ้นมา เป็นป่าที่ประชาชนได้ร่วมกันจัดตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ร่วมกันของชุมชน นำเอาความต้องการพึงพิงป่าของประชาชนมาเป็นวัตถุประสงค์ในการจัดการป่า มีการจัดการโดยชุมชนได้กำหนดไว้ ป่าชุมชนจะต้องเป็นป่าที่ผู้คนเข้าไปใช้ประโยชน์ และการติดตามประเมินผล ตลอดจนกลไกในการบริหารป่าชุมชนเพื่อประโยชน์สูงสุดทางเศรษฐกิจต่อชุมชนและเพื่อดำรงไว้ซึ่งระบบนิเวศในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อและประเพณี โดยอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมและเป็นธรรม ทำให้เกิดกระบวนการทำงานของชุมชนในรูปแบบองค์กรชุมชนหรือองค์กรชาวบ้านเพื่อรวมกลุ่มทำบรรลุมรดกประเพณีและเป้าหมายที่วางไว้

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาป่าชุมชน

โกมล แพรกทอง (ม.ป.ป.) กล่าวว่า การพัฒนาป่าชุมชนได้อุบัติบนพื้นฐานของความคิด 4 ประการ คือ

1) แนวคิดทางด้านนิเวศวิทยา ซึ่งยอมรับว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ (ecosystem) มีความสัมพันธ์กันระหว่างสิ่งมีชีวิต คือ คน ต้นไม้ สัตว์ป่า และสิ่งไม่มีชีวิต ซึ่งประกอบเป็นระบบนิเวศอยู่ภายใต้การโยงใยของระบบเชื่อมโยงต่างๆ ที่สร้างสมดุลให้เกิดขึ้นในระบบนิเวศ จึงมุ่งถึงการที่จะทำให้มนุษย์สามารถอาศัยและพึ่งพิงระบบนิเวศน์โดยไม่มีการทำลาย

2) แนวความคิดของการพัฒนาชนบท ซึ่งมองเห็นว่ากิจกรรมทางด้านป่าไม้ เป็นกิจกรรมที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนให้ชุมชนสามารถยืนอยู่ได้ เนื่องจากแหล่งป่าไม้เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่ชนบทได้อาศัยพึ่งพิงในลักษณะต่างๆ เช่น เป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรไม้ใช้สอย เป็นศูนย์รวมจิตใจ อันเกิดมาจากความเชื่อและประเพณีที่สืบทอดกันมา ประชาชนผู้อาศัยอยู่ในชนบทได้มีการดำรงชีวิตและมีวิธีการรักษาแหล่งไม้ของประชาชนแตกต่างกันออกตามประโยชน์ที่ได้รับ

จากป่า กิจกรรมของป่าไม้จึงเป็นกิจกรรมที่อำนวยความสะดวกต่อการดำรงชีพของประชาชนในชนบทสมควรที่จะถูกนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งร่วมกับกิจกรรมอื่นๆ ในการพัฒนาเพื่อให้ชุมชนชนบทอยู่รอดและพัฒนาตนเองได้

3) แนวความคิดของการกระจายอำนาจ ในการดูแลรักษาป่าไม้จากที่ดำเนินงานโดยหน่วยงานของรัฐให้เป็นการร่วมกันดูแลรักษาป่าไม้โดยประชาชน เพื่อให้เกิดการร่วมมือในการดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ที่มีอยู่จำกัด ให้สามารถอำนวยความสะดวกประโยชน์ต่อชุมชนที่อยู่ใกล้พื้นที่ป่าไม้โดยตรงมากขึ้น และเน้นการกระจายงานให้หน่วยงานในภูมิภาค ให้สามารถที่จะให้การบริการแก่ประชาชนได้ตรงกับความต้องการมากขึ้น

4) แนวความคิดทางด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นทรัพยากรที่งอกเงยได้ สามารถที่จะได้รับการจัดการให้มีผลประโยชน์ที่ต่อเนื่องสม่ำเสมอ และเนื่องจากป่าเป็นแหล่งของทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้ออำนวยต่อมนุษย์ในด้านต่างๆ เช่น ป่าใช้สอย แหล่งชบน้ำ การพักผ่อนหย่อนใจ และเป็นศูนย์รักษาควบคุมดุลธรรมชาติระหว่างสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต ภายใต้การจัดการที่เหมาะสม ป่าสามารถให้ประโยชน์หลายๆ อย่างในลักษณะอเนกประสงค์ต่อชุมชนที่อยู่ใกล้แหล่งป่าไม้

ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2536) กล่าวว่า ป่าชุมชนประกอบไปด้วย 5 แนวความคิดหลัก

1) แนวความคิดมิติทางด้านวัฒนธรรม มีลักษณะสำคัญ 6 ประการ

(1) การมองความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆ ของชีวิตและธรรมชาติ อย่างเป็นองค์รวม โดยไม่จำกัดอยู่ที่ด้านใดด้านหนึ่ง เช่น การมองความสัมพันธ์ระหว่างคนกับป่า ในฐานะเป็นวิถีชีวิตในระบบนิเวศเดียวกันที่ไม่อาจแยกกันพิจารณาได้

(2) การเน้นที่วิถีคิดหรือระบบความคิด มองแบบองค์รวม เช่น ความคิดที่ว่าคนกับป่าอยู่ด้วยกันได้ เป็นวิถีคิดและทางเลือกที่วางอยู่บนเงื่อนไขของการยังชีพและความสัมพันธ์กับธรรมชาติแบบยั่งยืน

(3) การศึกษาจากมุมมองผู้ถูกศึกษา หมายถึง วิถีคิดหรือมุมมองของชาวบ้าน ซึ่งเป็นสิ่งที่มีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้ผ่านการพิสูจน์ความจริงมาเป็นเวลานาน

(4) การให้ความสำคัญกับเรื่องอุดมการณ์อำนาจ อันเป็นพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ ซึ่งถือว่าเป็นอุดมการณ์พื้นฐานของการบังคับใช้ระเบียบและกฎเกณฑ์ในการจัดการความสัมพันธ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับสิทธิ์และอำนาจของชุมชน

(5) การมองในแง่ของการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ หมายถึง การเปลี่ยนแปลง เช่น การใช้ชีวิตคิดว่าด้วยเขตอภัยทาน เป็นพลังในการต่อต้านการทำลายป่าในปัจจุบัน

(6) การเห็นว่ามนุษย์มีศักดิ์ศรี และสิทธิตามธรรมชาติ เช่น ความเป็นชุมชน ในการรวมตัวกันเพื่อรักษาป่า และลักษณะทางชาติพันธุ์ เพื่อแสดงความเชื่อมั่นในศักยภาพของ ความเป็นมนุษย์ในวัฒนธรรมของตนเอง

2) แนวความคิดระบบทรัพย์สินร่วมกันของชุมชน เป็นแนวความคิดเกี่ยวกับ ระบบกรรมสิทธิ์ในทรัพยากรที่สำคัญของชุมชน ตั้งอยู่บนหลักการของสิทธิ การใช้ทรัพยากรที่มี ระบบการจัดการโดยกลุ่มผู้ใช้ ซึ่งจะกำหนดกฎเกณฑ์ว่าใครบ้าง มีสิทธิใช้ใครบ้างไม่มีสิทธิใช้ และ ควรใช้อย่างไร ระบบทรัพย์สินร่วมกันของชุมชนนี้มีชุมชนเป็นทั้งผู้ใช้และผู้จัดการ

3) แนวความคิดศักยภาพในการจัดการทรัพยากรของชุมชน หมายถึง ภูมิปัญญา ที่แสดงให้เห็นถึงการใช้ระเบียบกฎเกณฑ์การใช้และจัดการทรัพยากร โดยผ่านการจัดการองค์กรของ ชุมชนในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ที่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพสภาพสังคม ต่อสู้ แก้ปัญหาความขัดแย้ง เพื่อปกป้องทรัพยากรให้พ้นจากอำนาจภายนอกและการต่อรองกับรัฐ

4) แนวความคิดเครือข่ายและการจัดการทรัพยากรในกลุ่มน้ำจะต้องอยู่ภายใต้ บริบทของระบบนิเวศหนึ่ง จึงจะสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ที่ต้องพึ่งพากันขององค์ประกอบ ต่างๆ ทั้งกายภาพ และสังคม โดยทำการศึกษาในลักษณะเครือข่ายทั้งภายในและนอกระบบนิเวศ ในที่นี้เครือข่าย หมายถึง รูปแบบของกฎเกณฑ์และการจัดที่เกี่ยวกับการแลกเปลี่ยน การพึ่งพากัน ระหว่างชุมชนภายในระบบนิเวศเดียวกัน

5) แนวความคิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจ การเมือง และระบบนิเวศ ในที่นี้ หมายถึง การปรับเปลี่ยนอำนาจในการจัดการทรัพยากร ซึ่งแนวความคิดนี้สามารถเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ในท้องถิ่นกับการพัฒนาในระดับภาคได้ การพัฒนาที่ผ่านมา ก่อให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างส่วนต่างๆ ของระบบสังคมและระบบนิเวศ เช่น การที่รัฐเข้ามา ผูกขาดการจัดการทรัพยากรโดยเฉพาะป่า มุ่งพัฒนาแต่รายได้ในภาคพาณิชย์กรรม และอุตสาหกรรม โดยไม่คำนึงถึงความเสื่อมโทรมของทรัพยากรในท้องถิ่น ชาวบ้านยากจนลงส่วนหนึ่ง เพราะขาด อำนาจในการจัดการทรัพยากร ทำให้ไม่สามารถช่วยตนเองได้ในการยังชีพ ทิศทางการพัฒนาที่ ไม่สมดุลดังกล่าวมีส่วนช่วยให้สามารถเข้าใจปัญหาการจัดการทรัพยากรของชุมชน

2.3 เงื่อนไขการเกิดป่าชุมชน

เสนีย์ จามริก และยศ สันตสมบัติ (2536) ได้กล่าวว่า ชุมชนที่มีการอนุรักษ์ป่าใน ปัจจุบัน แม้จะมีความแตกต่างกันในหลายๆ ด้านทั้งขนาดของชุมชน วิธีการผลิต ลักษณะชาติพันธุ์ สถานที่ตั้งชุมชน ความเก่า – ใหม่ของชุมชน แต่ในความแตกต่างนี้ชุมชนที่อนุรักษ์ป่าจะมีลักษณะร่วม กันอยู่ 8 ประการ คือ

1) มีความเป็นชุมชนสูง ความเป็นชุมชนมิได้หมายความว่าเพียงแต่การตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยร่วมกันเท่านั้น แต่ยังมีความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิกของชุมชน เช่นความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่แน่นแฟ้น หรือความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านที่ช่วยเหลือเกื้อกูล ซึ่งความเป็นชุมชนสะท้อนออกมาในรูปของความเชื่อ อุดมการณ์ และพิธีกรรมที่ชุมชนยึดถือและปฏิบัติร่วมกัน

2) มีทรัพยากร ดิน – น้ำ – ป่า ที่อยู่ในสภาพที่ใช้ได้หรือยังมีศักยภาพเพียงพอที่จะพลิกฟื้นให้คืนกลับสู่ความอุดมสมบูรณ์ได้อย่างยั่งยืน สามารถเอื้ออำนวยต่อการผลิตทางการเกษตรของชุมชน ดังนั้น ป่าชุมชนย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้บนพื้นที่ที่ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลงมาก ๆ และไม่อยู่ในสภาพที่จะใช้ประโยชน์ในรูปแบบที่หลากหลายได้อีกต่อไป

3) การมีผลประโยชน์ร่วมกัน การอนุรักษ์ป่าของชาวบ้านมีพื้นฐานเบื้องต้นมาจากการมีผลประโยชน์ร่วมกันในการใช้ทรัพยากร ดิน – น้ำ – ป่า เพื่อการเกษตร และการใช้ผลผลิตจากป่าในชีวิตประจำวัน เช่น เป็นแหล่งอาหาร ยารักษาโรค ไม่สำหรับก่อสร้างบ้านเรือน และเป็นเชื้อเพลิง ไม้สำหรับมุงหลังคา รวมทั้งการเก็บของป่าเพื่อขาย เป็นต้น การอนุรักษ์ป่าจึงเป็นการรักษาผลประโยชน์ร่วมของชุมชนเอาไว้นั่นเอง

4) มีจิตสำนึกในการรักษาป่า ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากเงื่อนไขปัจจัยต่างๆ ดังต่อไปนี้

(1) เกิดจากประเพณี ความเชื่อ และการผลิตซ้ำของอุดมการณ์สืบทอดต่อกันมา ป่าชุมชนมิได้เป็นเพียงพื้นที่ที่มีต้นไม้ขึ้นเท่านั้น หากแต่คือวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน ป่าเป็นส่วนหนึ่งของการทำมาหากินระบบครอบครัวเครือญาติ โครงสร้างอำนาจ กฎระเบียบ คุณภาพชีวิต อุดมการณ์ระบบคุณค่าทางสังคม

(2) เกิดจากความจำเป็นในการป้องกัน และรักษาคุณภาพของระบบนิเวศของชุมชน

(3) เกิดจากการต่อต้านการรุกรานจากภายนอกหรือการเข้ามาแย่งชิงทรัพยากรโดยคนภายนอก เช่น การให้สัมปทานทำไม้ โครงการต่างๆ ของรัฐ ธุรกิจเอกชน หรือการแย่งชิงทรัพยากรกับชุมชนใกล้เคียง

(4) เกิดจากปัญหาภัยแล้ง

5) ผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง ชุมชนแทบทุกแห่งที่ประสบความสำเร็จในการอนุรักษ์ป่าล้วนแล้วแต่เป็นชุมชนที่มีผู้นำที่เข้มแข็ง ทั้งผู้นำทางธรรมชาติและผู้นำที่เป็นทางการ สามารถควบคุมและรักษากฎระเบียบต่างๆ ของชุมชนได้และทำงานบนพื้นฐานของการรักษาผลประโยชน์ของชุมชนโดยส่วนรวมเป็นหลัก

6) มีการจัดตั้งองค์กรประชาชน ชุมชนที่สามารถอนุรักษ์ป่าไว้ได้ล้วนแล้วแต่เป็นชุมชนที่มีองค์กรชาวบ้านในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของชาวบ้าน สภาตำบล เป็นต้น

7) มีจารีตของการจัดการทรัพยากรที่ถือว่าทรัพยากรเป็นสิทธิและทรัพย์สินร่วมของชุมชน

8) มีระบบการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม แบ่งออกเป็นประเด็นใหญ่ๆ ได้ 3 ประเด็น คือหลักการจัดการ วิธีการจัดการ และรูปแบบการจัดการทรัพยากร

(1) หลักการจัดการ อยู่บนพื้นฐาน 4 ประการ คือ

- การยอมรับในจารีตประเพณีและสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร
- การคำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิก และความเป็นธรรม

ทางสังคม

- ความยั่งยืนของระบบการผลิตและความสมดุลของระบบนิเวศ
- การมีส่วนร่วมของสมาชิกทั้งหมดของชุมชน

(2) วิธีการจัดการ จำแนกได้ 3 ลักษณะ คือ

- มีการจำแนกประเภทของป่าออกเป็นประเภทต่างๆ เช่น ป่าอนุรักษ์ ป่าต้นน้ำ ป่าพิธีกรรม ป่าใช้สอย ฯลฯ และทำการกำหนดขอบเขตอย่างชัดเจน

- มีการร่วมกฎเกณฑ์และแนวทางการใช้ประโยชน์ให้สมาชิกชุมชนทราบ
- มีการประชุมปรึกษารื้อหรือระหว่างสมาชิกของชุมชนเป็นครั้งคราว

เพื่อทบทวนกฎเกณฑ์และกติกาของชุมชน และมีการจัดตั้ง “องค์กร” ของชุมชนขึ้นเพื่อทำหน้าที่ดูแล ตรวจสอบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร

(3) รูปแบบการจัดการป่าชุมชน อาจมีรูปแบบที่แตกต่างหลากหลายไปตามเงื่อนไขทางกายภาพและสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของแต่ละพื้นที่ โดยแบ่งรูปแบบการจัดการป่าชุมชนได้เป็น 3 ประเภท คือ

- รูปแบบการจัดการตามจารีตประเพณี หมายถึง การนำเอาอุดมการณ์ ความเชื่อ และวิถีคิดตามประเพณีมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการจัดการทรัพยากร

- รูปแบบการจัดการแบบประยุกต์ จะใช้ในบางพื้นที่ที่สิทธิชุมชน ไม่ได้ได้รับการยอมรับหรือถูกละเมิด เช่น มีความขัดแย้งในการแย่งชิงทรัพยากร มีการลักลอบตัดไม้หรือป่าเริ่มเสื่อมสภาพ โดยอาจจะนำวิธีการจัดการอื่นๆ มาประยุกต์ใช้ร่วมกัน เช่นการจัดการตามประเพณีการจัดการเป็นทางการ หรือประยุกต์แนวความคิดใหม่ๆ จากคำแนะนำของพระสงฆ์ องค์กรพัฒนาเอกชน หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นต้น

- รูปแบบการจัดการที่เป็นขบวนการต่อรองทางการเมือง ในบริบทของการแข่งขันทรัพยากร โดยเฉพาะระหว่างชุมชนกับรัฐและนายทุน บางครั้งรูปแบบการจัดการทรัพยากรถูกปรับเปลี่ยนให้กลายเป็นขบวนการต่อสู้เพื่อสิทธิของชุมชน เช่น การต่อสู้กับสัมปทานป่าไม้ โดยมีการรวมกลุ่มในการจัดการทรัพยากรของชุมชน โดยชุมชนเอง เพื่อสร้างอำนาจต่อรองทางการเมือง

ซึ่งลักษณะรวมทั้ง 8 ประการนี้ เป็นปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่และความยั่งยืนของป่าชุมชน

2.4 รูปแบบของป่าชุมชน

รูปแบบของป่าชุมชนนั้น สามารถจำแนกได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของผู้ศึกษาเป็นหลัก โดยมีผู้ทำการศึกษาและจำแนกไว้ดังนี้

โกมล แพรกทอง (ม.ป.ป.) ได้กล่าวว่าป่าชุมชนได้มีวิวัฒนาการมาจากสภาพชุมชน 3 ลักษณะ คือ ชุมชนที่อยู่ในพื้นที่เกษตรกรรม ชุมชนที่อยู่ใกล้เขตป่าไม้และชุมชนที่อยู่ในเขตป่าไม้ โดยประชาชนได้ร่วมกันรักษาป่าไม้ไว้ เพื่อประโยชน์ของชุมชนภายใต้วัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันในการรักษาพื้นที่ป่าไม้ไว้ โดยแบ่งรูปแบบของป่าชุมชนออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ ป่าชุมชนแบบดั้งเดิมกับป่าชุมชนที่พัฒนาขึ้นมาใหม่

1) ป่าชุมชนแบบดั้งเดิม ได้แก่ ป่าธรรมชาติที่ชุมชนรักษาไว้เพื่อประโยชน์ต่างๆ เช่น ประกอบพิธีกรรมตามประเพณี แหล่งชับน้ำ เขตอภัยทาน แหล่งอาหาร แหล่งพักผ่อนหย่อนใจ และแหล่งไม้ใช้สอย เป็นต้น

2) ป่าชุมชนแบบพัฒนา เป็นป่าชุมชนที่สร้างขึ้นใหม่ เพื่อทดแทนการขาดแคลนแหล่งป่าไม้หรือแหล่งป่าไม้เดิมที่มีอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม เช่น ป่าชุมชนเพื่อการใช้สอย ป่าโรงเรียน วัดป่า สวนป่า ป่าสาธารณะ เป็นต้น

อำนาจ คอวนิช (2531) ได้แบ่งรูปแบบของป่าชุมชนไว้ 3 แบบ คือ

1) ป่าชุมชนที่ปลูกขึ้น มีลักษณะเป็นการปลูกสร้างสวนป่า ที่มีการกำหนดพื้นที่ชนิดไม้ ระยะปลูก รวมถึงอายุครบรอบตัดพื้นที่จะนำไม้นั้นมาใช้ประโยชน์

2) ป่าชุมชนธรรมชาติ เป็นรูปแบบใหม่ของป่าชุมชนในประเทศไทย ซึ่งเกิดจากเสียงเรียกร้องของราษฎรที่อยู่ใกล้ป่า แสดงความรักหวงแหนพื้นที่ป่าไม้ในบริเวณใกล้เคียงหมู่บ้าน เป็นสิ่งแสดงว่าประชาชนในท้องถิ่นนั้น เริ่มมีความรู้สึกในความเป็นเจ้าของพื้นที่ป่าไม้พื้นนั้น รวมทั้งเริ่มรู้ถึงคุณค่าของป่าไม้ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้เกิดความคิดในการจัดตั้งเป็นป่าชุมชนโดยให้ราษฎรในท้องถิ่นบริหารจัดการป่าชุมชนธรรมชาติกันเอง

3) ป่าชุมชนที่สร้างขึ้นตามเงื่อนไขการจ่ายเงินงบประมาณพัฒนาชนบทของรัฐบาล โดยเฉพาะงบประมาณสิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่รัฐบาลมอบให้ในรูปโครงการ กสช. เช่น ถนน คลองส่งน้ำเหมืองฝาย อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น อันเป็นความต้องการของประชาชนในชุมชน แต่เพื่อเป็นการรักษาสงครามหรือสิ่งก่อสร้างนั้น โดยใช้ป่าชุมชนเป็นเงื่อนไขในการบำรุงรักษา จะทำให้สิ่งก่อสร้างนั้นๆ มีอายุการใช้งานนาน และเกิดประโยชน์มากขึ้น เช่น ต้นไม้ริมถนน จะช่วยรักษาสภาพถนน ให้ความร่มเย็น กันฝุ่น กันเสียง ต้นไม้ริมอ่างเก็บน้ำ จะช่วยป้องกันการพังทลายของดิน และยังอาจเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

บัวเรศ ประไซโย (2535) ได้จัดชนิดป่าชุมชนตามลักษณะการใช้ประโยชน์ แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ

1) ป่าช้า ประชาชนจะใช้ประโยชน์จากป่าไม้ร่วมกันในการเผาผลาญ ต้นไม้จะเป็นต้นไม้ขนาดเล็กพอเหมาะกับการเผาผลาญ ประชาชนจะไม่นำไม้ในป่าช้าไปทำฟืนหุงต้ม หรือก่อสร้างบ้านเรือน

2) ป่าดอนปู่ตา เป็นป่าที่ใช้สำหรับตั้งศาลพระภูมิเจ้าที่ของหมู่บ้าน โดยมีความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษที่ทำหน้าที่คุ้มครองลูกหลานจะอาศัยอยู่ในป่าแห่งนี้ ลักษณะจะเป็นป่าธรรมชาติ ต้นไม้ในป่าดอนปู่ตาจะไม่มีใครนำไปใช้ นำไปใช้ประโยชน์ส่วนตัว เว้นแต่นำไปก่อสร้างหรือซ่อมแซมวัด

3) ป่าวัด เป็นป่าที่เกิดขึ้นในวัดหรือสำนักสงฆ์ของพระสงฆ์สายธรรมยุทธ วัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาความวิเวก เพื่อปฏิบัติธรรม

4) ป่าสาธารณะของชุมชน ส่วนมากเป็นป่าติดหมู่บ้าน ประชาชนเคยไปเก็บฟืน เก็บเห็ด เก็บผักหวาน สภาพป่าเคยมีความหนาแน่น

กรมป่าไม้ (2537ข) ได้ทำการจำแนกรูปแบบของป่าชุมชนตามวัตถุประสงค์ของการใช้ประโยชน์ของชุมชน โดยแบ่งเป็น 3 รูปแบบ คือ

1) ป่าชุมชนแบบอนุรักษ์เป็นรูปแบบของการดำเนินงานของชุมชนเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ และอื่นๆ การป้องกันภัยธรรมชาติ ตลอดจนความเชื่อและประเพณีที่มีในท้องถิ่น ป่าส่วนใหญ่เป็นป่าธรรมชาติ และบางพื้นที่อาจเป็นป่าปลูก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งซบน้ำ เป็นแหล่งอุปโภคบริโภคใช้ในการเกษตร เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจหรือพิธีกรรมตามประเพณี และความเชื่อ และเป็นแหล่งนันทนาการพักผ่อนหย่อนใจ นอกจากนี้ ป่าชุมชนในรูปแบบนี้ยังอาจถูกใช้ประโยชน์ในลักษณะผลพลอยได้ คือเป็นแหล่งอาหารธรรมชาติ สมุนไพร ไม้ฟืน และพืชใช้สอย ลักษณะของป่าชุมชนแบบอนุรักษ์นี้ ได้แก่ ป่าซบน้ำ ป่าไร่ นา ป่าปู่ตา ป่าช้า วัดป่า ป่าอภัยทาน ป่าโรงเรียนและป่าในเมือง

2) ป่าชุมชนแบบเศรษฐกิจ เป็นรูปแบบของการดำเนินงานป่าชุมชนเพื่อหวังผลตอบแทนทางเศรษฐกิจในรูปแบบของผลผลิตจากต้นไม้และของป่า ส่วนใหญ่ เป็นป่าปลูกและอาจพบว่าป่าธรรมชาติในบางครั้ง วัตถุประสงค์ของป่ารูปแบบนี้ ก็เพื่อเป็นแหล่งรายได้ของชุมชน และเป็นแหล่งใช้สอยของชุมชน เช่น แหล่งอาหาร ของป่า สมุนไพร ไม้ฟืน และไม้ใช้สอย ลักษณะของป่าชุมชนแบบเศรษฐกิจนี้ ได้แก่ ป่าใช้สอยชุมชนและป่าเศรษฐกิจชุมชน

3) ป่าชุมชนแบบอเนกประสงค์ เป็นรูปแบบของการดำเนินงานของป่าชุมชนซึ่งหวังผลตอบแทนด้านการอนุรักษ์ และด้านเศรษฐกิจควบคู่กันไป มีทั้งป่าที่เป็นป่าธรรมชาติ และป่าปลูก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อได้รับผลประโยชน์จากป่าในทั้งสองรูปแบบข้างต้น

สรุปว่า ป่าชุมชนแบ่งรูปแบบได้เป็น 2 รูปแบบตามวัตถุประสงค์และการใช้ประโยชน์ คือ ป่าชุมชนแบบอนุรักษ์และป่าชุมชนแบบพัฒนา ป่าชุมชนแบบอนุรักษ์ คือ ป่าชุมชนดั้งเดิมมักเป็นป่าธรรมชาติ ชุมชนมีการอนุรักษ์ปกป้องป่าเพื่อคงไว้ในการประกอบพิธีกรรมอันเป็นความเชื่อที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษโดยอาจจะไม่มีใครนำไม้ไปใช้ประโยชน์ส่วนตัวเว้นแต่การนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการสาธารณะ เช่น ป่าดอนปู่ตา ป่าช้า ป่าที่เป็นแหล่งต้นน้ำ

ป่าชุมชนแบบพัฒนา คือ ป่าชุมชนเพื่อการใช้สอย เป็นป่าชุมชนที่มีการพัฒนาปลูกสร้างขึ้นมาใหม่เพื่อประโยชน์ในการใช้สอยภายในชุมชน โดยการร่วมแรงร่วมใจปลูกเพื่อประโยชน์ในอนาคต ส่วนมากมักเป็นป่าที่อยู่ติดหมู่บ้านประชาชนเคยใช้ประโยชน์ เช่น การเก็บเห็ด การเก็บฟืน หรือการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ป่าสาธารณะของชุมชนในหมู่บ้าน ป่าชุมชนในโรงเรียน วัดป่า เป็นต้น

2.5 แนวความคิดการจัดการป่าชุมชน

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2534) ได้สรุปว่า แนวความคิดการจัดการป่าชุมชนนั้นมีพื้นฐานมาจากแนวความคิดการกระจายอำนาจ ออกจากศูนย์กลางของประเทศมาสู่องค์กรของประชาชนให้มีอำนาจหน้าที่ในการจัดการป่าชุมชนของตนเอง โดยประชาชนในท้องถิ่นเป็นแกนนำในการจัดการ เพื่อประโยชน์ของประชาชนเอง ในส่วนของการจัดการป่าชุมชนในเชิงอนุรักษ์หรือเชิงนิเวศนั้น มีแนวคิด 2 แนวคิด คือการอนุรักษ์ที่มาจากเบื้องบนกับเบื้องล่าง จากสองแนวคิดนี้แนวคิดการอนุรักษ์ที่มาจากเบื้องล่าง จะสามารถรักษาทรัพยากรให้คงอยู่ต่อไปได้ เนื่องจากการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิทักษ์รักษา และใช้ประโยชน์ เพราะแนวคิดการอนุรักษ์จากเบื้องบนเป็นการมองประโยชน์ทางตรงที่มีเป้าหมายทางเศรษฐกิจเป็นหลัก

โกมล แพรกทอง (2535) ได้อธิบายว่า การจัดการป่าชุมชน เป็นการนำหลักความรู้ทางวิชาการป่าไม้และความรู้ด้านอื่นๆ เข้าไปดำเนินการป่าชุมชน เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างต่อเนื่อง มีหลักที่สำคัญ ได้แก่ การจัดการผลผลิตและการจัดการผลประโยชน์

1) การจัดการผลผลิตป่าชุมชน เป็นการจัดการเพื่อเพิ่มปรับปรุง รักษา ผลผลิต ให้มีความยั่งยืน ซึ่งมีหลายประการ แต่ที่สำคัญสามารถจำแนกได้ 4 ประการ คือ การเพาะชำกล้าไม้ การปลูกไม้ การบำรุงรักษา และการป้องกันรักษา

(1) การเพาะชำกล้าไม้ การจัดเตรียมกล้าไม้ องค์กรประชาชนที่รับผิดชอบ จำเป็นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับเทคนิควิธีการและขั้นตอนต่างๆ คือ การเลือกชนิดพันธุ์ไม้ ให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชน และเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น วิธีการทำแหล่งเพาะชำกล้าไม้ประจำหมู่บ้าน การจัดหาและเตรียมเมล็ดไม้ และการเพาะเมล็ด ฯลฯ

(2) การปลูกป่าเป็นกิจกรรมที่ปลูกป่าขึ้นใหม่หมดในพื้นที่ว่างเปล่า หรือ ปลูกเสริมในป่าธรรมชาติ ประกอบด้วยหลายขั้นตอนตามหลักวิชาการป่าไม้ ได้แก่ การถางพื้นที่ การเก็บริบ เฝาริบ การปักหลักหมายระยะปลูก ขุดหลุม และการปลูก เป็นต้น

(3) การบำรุงรักษาป่า การบำรุงรักษาป่าชุมชนที่สำคัญ เช่น การปลูกซ่อม ต้นไม้ที่ตายการกำจัดวัชพืช การป้องกันไฟป่า การป้องกันสัตว์เหยียบย่ำต้นไม้ การป้องกันโรคและแมลง การลิดกิ่ง และการตัดสาขงขยายระยะ เป็นต้น

(4) การป้องกันรักษาป่าเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการในป่าชุมชนแบบอนุรักษ์ โดยชุมชนรักษาป่าธรรมชาติให้คงสภาพ กิจกรรมการรักษาป่าได้แก่

- กำหนดขอบเขตของป่าไม้ที่ทำการรักษา
- ตรวจตรา จัดเวรยามดูแลป่าอย่างสม่ำเสมอทั้งกลางวันและกลางคืน มิให้มีการลักลอบตัดไม้ บุกรุกพื้นที่เพื่อเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนตัว
- ทำแนวกันไฟ เพื่อป้องกันไฟป่าและดับไฟป่า
- กำหนดมาตรการในการควบคุมดูแลรักษาป่า

2) การจัดการผลประโยชน์ของป่าชุมชนให้ตรงกับความต้องการที่หลากหลายของชุมชน โดยทั่วไปจะเป็นการใช้ประโยชน์ที่สนองตอบต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต สามารถสรุปการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนของประชาชนในท้องถิ่นได้ 2 รูปแบบ

(1) การใช้ประโยชน์ของผลิตผล ไม้และของป่า เช่น เป็นแหล่งเชื้อเพลิง แหล่งอาหารแหล่งยาสมุนไพร แหล่งไม้ใช้สอย เป็นต้น

(2) การใช้ประโยชน์ในทางบริการ ชุมชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากป่าได้แก่ เป็นแหล่งชับน้ำแหล่งรักษาสภาวะแวดล้อม แหล่งพักผ่อนหย่อนใจสถานที่ศึกษาพันธุ์ไม้ สถานที่ศึกษาความหลากหลายทางธรรมชาติ และสถานที่ท่องเที่ยว เป็นต้น

สมศักดิ์ สุขวงศ์ (2538) กล่าวว่า การดำเนินการป่าชุมชนสามารถหยุดยั้งการทำลายป่าไม้ เพิ่มพื้นที่ป่า และสามารถจัดการป่าที่เหลืออยู่ให้มีประสิทธิภาพ สร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชน เพิ่มขีดความสามารถให้กับชุมชนให้รู้จักจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของตนเอง สร้างความรัก ความเห็นอกเห็นใจกันในชุมชน เพราะฉะนั้นการจัดการป่าชุมชนบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมไม่เพียงแต่ป้องกันรักษาป่า แต่เป็นการได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนของชุมชนด้วย

ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก (2541) สรุปแนวทางการจัดการป่าชุมชนบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

- 1) การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่า เป็นวัตถุประสงค์ในการรักษาป่าไม้ เพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำ ลำธารของหมู่บ้าน แหล่งไม้ใช้สอย แหล่งอาหาร ยาสมุนไพร เป็นต้น เพื่อการใช้สอยร่วมกัน
- 2) มีพลังกลุ่มทางสังคมในท้องถิ่นที่เข้มแข็ง เพื่อที่จะดูแลป่าให้เกิดประโยชน์ต่อทุกคนในชุมชนและองค์กร
- 3) มีการออกระเบียบและกฎเกณฑ์การใช้ประโยชน์ที่มีแบบแผนเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการบริหารควบคุมกันเองภายในชุมชน และให้เป็นที่ยอมรับของทุกคนในชุมชน
- 4) มีการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกชุมชน เพื่อให้การดำเนินงานองค์กรชาวบ้านบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

2.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากป่าชุมชน

สมศักดิ์ สุขวงศ์ (2532) ได้อธิบายว่า ป่าชุมชนเป็นกิจกรรมป่าไม้ที่ถูกนำมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ในการพัฒนาชนบทแนวทางใหม่ให้บรรลุผลมากขึ้น ได้กล่าวไว้ 2 ประการ คือ

- 1) เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบทให้ดีขึ้นในด้านต่างๆ คือ มีดินไม้และผลผลิตจากป่าเพื่อเสริมรายได้ อาหาร ยารักษาโรค เชื้อเพลิง ไม้ใช้สอย ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการประกอบการเกษตร
- 2) การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่เหลืออยู่เพื่อสิ่งแวดล้อมที่ดี ประชาชนได้มีไม้หรือป่าไม้ใช้สอยเอง และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ที่ถูกต้องแก่ประชาชน

กรมป่าไม้ (2541) แบ่งการใช้ประโยชน์ป่าชุมชนได้ 5 ประการ คือ

- 1) ประโยชน์เพื่อการอนุรักษ์น้ำและดิน ความสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
  - (1) เป็นแหล่งกักเก็บน้ำจืดสำหรับการอุปโภคและบริโภค
  - (2) เป็นแหล่งรักษาสภาพแวดล้อม ป้องกันดินพังทลายริมฝั่งคลอง
  - (3) เป็นแหล่งพืชสมุนไพรสำหรับยารักษาโรค
  - (4) เป็นแหล่งวัตถุดิบของการผลิตหัตถกรรมพื้นบ้าน

- 2) ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ
  - (1) เป็นแหล่งอาหารธรรมชาติสำหรับบริโภค
  - (2) เป็นที่อยู่อาศัยและแหล่งอาหารของสัตว์ป่าแมลงต่างๆและสัตว์น้ำนาชนิด
  - (3) เป็นแหล่งรายได้เสริมของชาวบ้าน
- 3) ประโยชน์จากเนื้อไม้ เป็นแหล่งเชื้อเพลิง ไม้ใช้สอย และเป็นแหล่งรายได้ของชุมชน เมื่อมีการตัดไม้จากการปลูก
- 4) ประโยชน์ที่ให้แก่สังคม เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจเป็นแหล่งการศึกษา เรียนรู้ และทำให้เกิดความรักและสามัคคีในชุมชน
- 5) ประโยชน์ในด้านความสุขของจิตใจ

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน

3.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการป่าไม้ชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการป่าไม้ชุมชนนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดของการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกๆ ไปเสียก่อน เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชนได้รับการยอมรับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของการป่าไม้ชุมชน ซึ่งจากความหมายที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น พอจะสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน (people participation) คือ กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีความร่วมมือ การประสานงานและความรับผิดชอบ ในการพัฒนาท้องถิ่นให้ตรงกับความต้องการของตนเอง และชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามสมควร

คูลิต เวชกิจ (2535) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อการป่าไม้ชุมชน ดังนี้

- 1) สาเหตุการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการป่าไม้ชุมชน
  - (1) ผลประโยชน์ การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับการดำเนินการป่าไม้ชุมชน จึงย่อมหวังผลประโยชน์ที่ตัวเองจะได้รับจากการป่าไม้ชุมชน เช่น การได้ไม้ใช้เป็นเชื้อเพลิงเพื่อหุงต้มในครอบครัว เป็นต้น
  - (2) ความเดือดร้อน การดำรงชีวิตที่เดือดร้อนเพราะขาดแคลนป่าไม้ในท้องถิ่น เช่น การผันแปรของสภาวะอากาศ ความแห้งแล้งของภูมิภาค การขาดแคลนไม้ในการใช้สอยจึงทำให้ประชาชนต้องการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อการป่าไม้ชุมชน โดยมุ่งหวังจะทำให้ความเดือดร้อนหมดสิ้นไป และกลับมีชีวิตความเป็นอยู่ที่สุขสบาย

(3) ความสนใจ ทรัพยากรป่าไม้เอื้ออำนวยประโยชน์อย่างมหาศาลให้แก่มนุษย์ทั้งในทางตรงและทางอ้อม ดังนั้นถ้าในท้องถิ่นใดมีความขาดแคลนทรัพยากรป่าไม้อย่างรุนแรง โอกาสที่จะได้รับประโยชน์จากป่าไม้ รวมทั้งยังอาจเกิดโทษบางประการติดตามมาในวงการต่างๆ ต่างตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้เป็นอย่างมาก มีการเผยแพร่ทางสื่อมวลชนทุกแขนง ทำให้ประชาชนหันมาให้ความสนใจในการแก้ปัญหาป่าไม้โดยการป่าไม้ชุมชน

(4) ความศรัทธา ประชาชนในชนบทโดยมากมีความศรัทธาต่อสิ่งที่ตนเคารพนับถือ หรือเลื่อมใส และพร้อมที่จะปฏิบัติตามคำสั่ง คำแนะนำ

(5) ความเกรงใจ คนไทยโดยส่วนใหญ่มีนิสัยเกรงใจต่อผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบท เพราะมีความผูกพันกันในทางเครือญาติ ความเกรงใจมีให้ทั้งต่อผู้ที่มิระดับเหนือกว่าตน เท่าตน และระดับต่ำกว่าตน

(6) อำนาจบังคับ แม้ประเทศไทยจะเป็นประเทศในระบอบประชาธิปไตยก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติจริงๆ แล้วยังคงแฝงด้วยระบบเผด็จการอยู่เสมอ ผู้มีอำนาจน้อยกว่าหรือผู้ใต้บังคับบัญชาจะมีความรู้สึกเกรงกลัวต่อผู้มีอิทธิพลเหนือกว่า หรือผู้บังคับบัญชาและยินยอม ที่จะปฏิบัติตามคำสั่งแม้บางครั้งจะเป็นการฝืนความรู้สึกของตนก็ตาม

2) เงื่อนไขการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการป่าไม้ชุมชน ในการเข้ามามี ส่วนร่วมของประชาชน เพื่อการป่าไม้ชุมชนนั้น ต้องเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง จึงจะทำให้ การดำเนินงานการป่าไม้ชุมชนประสบผลสำเร็จ การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงนั้นต้องมีครบทั้ง 4 เงื่อนไข ดังนี้

(1) ประชาชนต้องมีอิสรภาพในการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมเป็นสิทธิ เสรีภาพส่วนบุคคลของประชาชนแต่ละคนไม่ควรมีการบังคับประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อ การป่าไม้ชุมชน เพราะประชาชนจะให้ความร่วมมือแบบของไปที พร้อมทั้งคอยหาโอกาสที่จะ หลีกเลี่ยงการมีส่วนร่วมอันอาจทำให้การป่าไม้ชุมชนต้องชะงักลง

(2) ประชาชนต้องมีความสามารถในการมีส่วนร่วม การที่จะส่งเสริมให้ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อการป่าไม้ชุมชนนั้น ต้องคำนึงถึงพื้นฐานความรู้ ความฉลาด ความชำนาญ และประสบการณ์ต่างๆ ของประชาชนว่าควรจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดจึงจะเหมาะสม

(3) ต้องมีระบบที่ดีของการมีส่วนร่วม การมีระบบที่ดี ได้แก่ การที่ประชาชน ในท้องถิ่นรวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือองค์กรประชาชน เพื่อทำหน้าที่บริหารงานการป่าไม้ชุมชน โดยเฉพาะ ซึ่งกลุ่มต้องมีวัตถุประสงค์ มีระเบียบกฎเกณฑ์มีโครงสร้างที่เด่นชัด ทั้งนี้ โดยได้รับการเห็นชอบ จากสมาชิกทั้งหมด

(4) ประชาชนต้องมีความเต็มใจในการมีส่วนร่วม การป่าไม้ชุมชนเป็นงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และผลงานที่ทำมักต้องใช้เวลายาวนานกว่าจะเห็นผล บางครั้งอาจเป็นงานที่ต้องเสียสละเพื่อส่วนรวม แต่ก็สร้างผลทางจิตใจให้แก่ผู้ยอมอุทิศตนเพื่อสังคม

3) รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการป่าไม้ชุมชน

(1) การมีส่วนร่วมโดยตรง ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในป่าไม้ชุมชนด้วยตนเอง เช่น ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบกิจกรรมต่างๆ การเข้าร่วมกิจกรรมปลูกต้นไม้ บำรุงรักษาต้นไม้ ฯลฯ

(2) การมีส่วนร่วมโดยผ่านกลุ่ม ประชาชนจะคัดเลือกตัวแทนของตนเองเป็นคณะกรรมการของกลุ่ม เพื่อดำเนินการป่าไม้ชุมชนแทนตนเอง และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือเมื่อคณะกรรมการต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในบางกิจกรรม

(3) การมีส่วนร่วมโดยผ่านตัวแทน ประชาชนจะใช้ตัวแทนที่ตนเองเห็นว่ามีความเหมาะสมที่จะดำเนินการทดแทน เช่น มอบหมายให้สมาชิกในครอบครัวช่วยปลูกป่าแทน

4) สิ่งจูงใจการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการป่าไม้ชุมชน เมื่อประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับการดำเนินงานการป่าไม้ชุมชนแล้ว โอกาสที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมมากขึ้นหรือน้อยลงและจะใช้ระยะเวลาในการมีส่วนร่วมยาวนานเพียงใดนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งก็คือ ประโยชน์ที่ได้รับจากป่าชุมชน ผลประโยชน์เหล่านี้ไม่จำเป็นต้องออกมาในรูปที่สามารถตีราคาเป็นมูลค่าทางเงินตราแต่เพียงอย่างเดียว เช่น การได้รับค่าจ้าง การมีไม้ไว้ใช้สอย แต่อาจเป็นผลประโยชน์อย่างอื่นที่สร้างความพึงพอใจแก่ประชาชน เช่น การมีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้นของท้องถิ่น การเป็นปีกแผ่นของสมาชิกในกลุ่ม การได้รับคำยกย่องสรรเสริญ ฯลฯ ผลประโยชน์จะเป็นสิ่งที่ดึงดูดการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการป่าไม้ชุมชนได้เป็นอย่างดี

3.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการป่าไม้ชุมชน

คูลิต เวชกิจ (2535) ได้อธิบายว่า การดำเนินงานการป่าไม้ชุมชนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงต้องมีการกระตุ้นเตือนประชาชน ชักจูง ตลอดจนชี้แนะให้ประชาชนมีความเข้าใจและเชื่อมั่นว่า ตนเองมีความสามารถที่จะทำให้การป่าไม้ชุมชนประสบความสำเร็จได้ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ ทั้งตัวเองและท้องถิ่น ตลอดจนชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการป่าไม้ ซึ่งพอสรุปได้มี 5 ประการสำคัญ ดังนี้

1) การยอมรับมากขึ้น (wider acceptance) การมีส่วนร่วมเพื่อการป่าไม้ชุมชนจะเป็นไปโดยเสรีภาพตามหลักประชาธิปไตยให้มากที่สุด และไม่ถูกครอบงำตามกระบวนการมีส่วนร่วม จึงเห็นได้ว่าประชาชนได้รับการยอมรับในเกียรติและศักดิ์ศรีจากผู้อื่น ก่อให้เกิดความภูมิใจในศักยภาพ

ของตัวเองที่จะร่วมดำเนินการป่าไม้ชุมชน และการพัฒนาอื่นๆ ในท้องถิ่นของงาน และยอมรับแนวทางการป่าไม้ชุมชน

2) รู้สึกผูกพันและเป็นเจ้าของยิ่งขึ้น (deeper commitment) การป่าไม้ชุมชนมิใช่จะประสบผลสำเร็จได้ เพราะประชาชนคนใดคนหนึ่ง หรือคนกลุ่มนี้อยู่ในสังคม แต่ต้องเกิดจากความเห็นพ้องต้องกันของประชาชนส่วนใหญ่ที่จะเข้าร่วมมือกันแก้ไขปัญหาด้านป่าไม้ เพื่อความเจริญผาสุกของท้องถิ่นตน สิ่งต่างๆ จะก่อให้เกิดความรู้สึกผูกพันกันระหว่างประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมด้วย

3) การบริหารและการดำเนินงานมีประสิทธิภาพที่ดีขึ้น (better execution) การดำเนินงานการป่าไม้ชุมชน เป็นไปในลักษณะการทำงานเป็นกลุ่มหรือองค์กรประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งมีวัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ โครงสร้างกิจกรรมของกลุ่ม โดยเน้นเพื่อการป่าไม้ชุมชนตามความต้องการของสมาชิกใช้ปกครองตามหลักประชาธิปไตย ทุกคนที่เข้ามามีส่วนร่วมสามารถแสดงความคิดเห็น เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม จึงทำให้การบริหารและดำเนินการป่าไม้ชุมชนมีประสิทธิภาพดีขึ้น

4) ชีตความสามารถเพิ่มขึ้น (increased capacities of the people) บุคคลแต่ละคนย่อมมีความรู้ ความสามารถที่แตกต่างกันไป ประชาชนบางคนแม้จะด้อยความรู้ และฐานะทางเศรษฐกิจไม่สู้ดีนัก แต่ก็มีความสามารถส่วนตัวบางประการที่แอบแฝงอยู่และพร้อมที่จะแสดงออกเมื่อมีโอกาสการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อการป่าไม้ชุมชน นอกจากจะเป็นการเปิดโอกาสให้แสดงออกซึ่งความสามารถที่มีอยู่แล้ว ยังเท่ากับเป็นการฝึกฝนความสามารถอย่างอื่นให้พัฒนายิ่งขึ้น

5) ผลประโยชน์เพิ่มขึ้น (wider utilization of benefit) ผลประโยชน์ที่ได้จากการป่าไม้ชุมชนในเบื้องต้นจะตกสู่ประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งผลประโยชน์นี้มีหลายประการทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การป่าไม้เพื่อการใช้สอย การทำให้สภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น ฯลฯ การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมต่อการป่าไม้ชุมชน เท่ากับเป็นการเพิ่มกำลังความสามารถในการปฏิบัติงานมากกว่าที่ประชาชนกลุ่มน้อย หรือรัฐดำเนินการแต่เพียงฝ่ายเดียว จึงส่งผลถึงความสำเร็จของการป่าไม้ชุมชนตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ผลประโยชน์จากป่าชุมชนจึงเพิ่มมากขึ้น

3.3 กระบวนการของกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน

หลักการของกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการป่าไม้ชุมชน การที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน และการระดมทรัพยากรเพื่อการป่าไม้ชุมชนในท้องถิ่นต่างๆ มีหลักการสำคัญที่ต้องคำนึงถึง (ดุสิต เวชกิจ, 2535) ดังนี้

1) ยึดความต้องการและปัญหาของประชาชนเป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรมกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนและการระดมทรัพยากร เพื่อการป่าไม้ชุมชนจะได้รับการตอบสนอง

จากประชาชนเพียงใด ขึ้นอยู่กับว่าการป่าไม้ชุมชนนั้นเป็นสิ่งที่ตรงกับความต้องการ และปัญหาของประชาชนหรือไม่

2) กิจกรรมต้องดำเนินในลักษณะกลุ่ม กิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน และการระดมทรัพยากร เพื่อการป่าไม้ชุมชน ต้องเป็นไปในลักษณะของกลุ่มขององค์กรประชาชน ในท้องถิ่นทำงานร่วมกัน โดยเน้นผลประโยชน์เพื่อส่วนรวม มิใช่ดำเนินโดยกลุ่มที่มุ่งผลประโยชน์

3) กิจกรรมสอดคล้องกับขีดความสามารถของประชาชน กิจกรรมบางด้านที่ต้องใช้เทคโนโลยี หรือวิชาการป่าไม้ที่สูงเกินไป ก็ต้องพิจารณาด้วยว่าเหมาะสมกับขีดความสามารถของประชาชนหรือไม่ และต้องคำนึงถึงเสมอว่ากิจกรรมต่างๆ ที่ดำเนินการประชาชนต้องสามารถดำเนินไปด้วยตนเอง เมื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยุติให้การช่วยเหลือหรือสนับสนุน

4) กิจกรรมต้องสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น กิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนและการระดมทรัพยากร เพื่อการป่าไม้ชุมชนต้องมีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น ได้แก่ ลักษณะภูมิอากาศ ดิน หรือขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ ของท้องถิ่น

5) การเริ่มต้นกิจกรรมต้องอาศัยผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นมีทั้งผู้นำตามธรรมชาติ เช่น ผู้อาวุโส ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำทางศาสนา ครู ฯลฯ และผู้นำที่ได้รับการเลือกตั้งหรือได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำกลุ่มต่างๆ ฯลฯ ผู้นำเหล่านี้จะเป็นแกนนำและประสานงานระหว่างหน่วยงานภายนอกกับประชาชนในท้องถิ่น เพื่อดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน และการระดมทรัพยากรเพื่อการป่าไม้ชุมชนให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

6) กิจกรรมทุกขั้นตอนต้องดำเนินการโดยประชาชน กิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนและการระดมทรัพยากรเพื่อการป่าไม้ชุมชนมีหลายขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดการดำเนินการ กิจกรรมเหล่านี้ต้องได้รับการดำเนินการ และรับรู้ประชาชนให้มากที่สุดทุกขั้นตอน มิใช่ขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งได้รับการดำเนินงานแทน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.4 กระบวนการของกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการป่าไม้ชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนและการระดมทรัพยากร เพื่อการป่าไม้ชุมชนในท้องถิ่นต่างๆ จะมีกิจกรรมหลักเหมือนกันทุกท้องถิ่น แต่อาจมีกิจกรรมย่อย และความหนักเบาของแต่ละกิจกรรมที่แตกต่างกันออกไปข้างขึ้นอยู่กับความพร้อมของประชาชนและสถานการณ์ในท้องถิ่น

คูสิต เวชกิจ (2535) ได้จำแนกกระบวนการดังกล่าวไว้ 5 ประการ คือ

1) การค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาการป่าไม้ชุมชน ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาด้านป่าไม้ในท้องถิ่นของตนว่ามีอะไรบ้าง ความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น ซึ่งเกิดจากด้านป่าไม้นั้นมีอะไร

2) การวางแผนการดำเนินการ การป่าไม้ชุมชน ประชาชนต้องเข้าร่วมวางแผนอย่างจริงจังภายใต้ขีดความสามารถที่ประชาชนจะดำเนินการกัน ได้เอง โดยอาศัยทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีอยู่มิใช่หวังการช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกเป็นประการสำคัญ

3) การลงทุนและดำเนินงานการป่าไม้ชุมชน กิจกรรมขั้นตอนนี้เน้นการที่ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วม โดยความเสมอภาคกัน เป็นเจ้าของผลงานด้วยกันรวมถึงการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการป่าไม้ชุมชน ซึ่งต้องเป็นไปด้วยความยุติธรรมเสมอภาคกันแก่ประชาชนที่มีส่วนร่วมกันทุกคน

4) การติดตามและควบคุมการดำเนินงานการป่าไม้ชุมชน ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการติดตามและควบคุมทุกขั้นตอน เพราะประชาชนจะได้รับทราบความก้าวหน้า ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานที่เกิดขึ้น

5) การประเมินผลการดำเนินงานการป่าไม้ชุมชน กิจกรรมขั้นตอนนี้จะต้องทำให้ประชาชนทราบถึงผลตอบแทน หรือผลประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงานการป่าไม้ชุมชน รวมทั้งผลดี ผลเสีย อุปสรรค และข้อขัดข้องต่างๆ ที่มีผลต่อการดำเนินงาน ซึ่งจะใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการดำเนินงานต่อไปได้เป็นอย่างดี

กิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน และการระดมทรัพยากรเพื่อการป่าไม้ชุมชน ทั้ง 5 ขั้นตอนข้างต้น ต่างมีความสำคัญทุกขั้นตอน ประชาชนทุกคนอาจไม่จำเป็นจะต้องมีส่วนร่วมทุกกิจกรรม แต่ทุกกิจกรรมต้องมีตัวแทนของประชาชนมีส่วนร่วมอยู่เสมอ

4. ข้อมูลพื้นฐานของตำบลค้อเหนือ จังหวัดยโสธร

จากรายงานความก้าวหน้าการดำเนินงานเครือข่ายป่าไม้ ตามแนวพระราชดำริตำบลค้อเหนือ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร ซึ่งจัดทำโดยโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณหนองอิ่ง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดยโสธร (ม.ป.ป.) ได้ให้ข้อมูลพื้นฐานของตำบลค้อเหนือในปี พ.ศ.2564 ไว้ ดังนี้

4.1 ข้อมูลทั่วไป

จำนวนประชากร 2,036 ครัวเรือน 7,767 คน

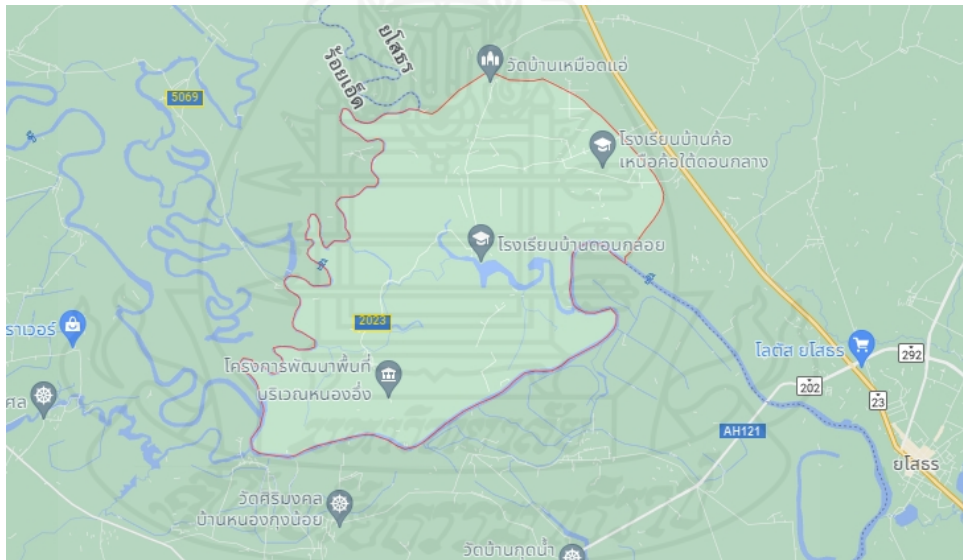
จำนวนหมู่บ้าน/ตำบล 15 หมู่บ้าน 1 ตำบล

จำนวนประชากร ในพื้นที่เครือข่ายป่าไม้ตามแนวพระราชดำริตำบลค้อเหนือ ประกอบด้วย 15 หมู่บ้าน ท้องที่ตำบลค้อเหนือ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร ดังนี้

1) บ้านค้อเหนือ ม.1 จำนวน 202 ครัวเรือน 700 คน

2) บ้านค้อใต้ ม.2 จำนวน 227 ครัวเรือน 775 คน

- 3) บ้านสำโรง ม.3 จำนวน 48 ครัวเรือน 225 คน
- 4) บ้านคอนกลาง ม.4 จำนวน 196 ครัวเรือน 715 คน
- 5) บ้านกล้วย ม.5 จำนวน 148 ครัวเรือน 583 คน
- 6) บ้านคอนยาง ม.6 จำนวน 133 ครัวเรือน 521 คน
- 7) บ้านเหมือดแอ่ ม.7 จำนวน 84 ครัวเรือน 305 คน
- 8) บ้านคอนกลอย ม.8 จำนวน 170 ครัวเรือน 637 คน
- 9) บ้านโนนหัน ม.9 จำนวน 166 ครัวเรือน 585 คน
- 10) บ้านท่าเยี่ยม ม.10 จำนวน 89 ครัวเรือน 370 คน
- 11) บ้านค้ำน้ำสร้าง ม.11 จำนวน 137 ครัวเรือน 545 คน
- 12) บ้านแจ้ญ้อย ม.12 จำนวน 88 ครัวเรือน 434 คน
- 13) บ้านหนองหว้า ม.13 จำนวน 93 ครัวเรือน 333 คน
- 14) บ้านค้อใต้ ม.14 จำนวน 125 ครัวเรือน 473 คน
- 15) บ้านค้ำน้ำสร้าง ม.15 จำนวน 130 ครัวเรือน 566 คน

ภาพที่ 2.1 แสดงขอบเขตตำบลค้อเหนือ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร

4.2 ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ชุมชน

พื้นที่มีลักษณะเป็นที่ราบถึงลูกคลื่นลอนลาด เป็นสบนแม่น้ำ (แม่น้ำชี-ลำน้ำยัง) เป็นพื้นที่ทางน้ำไหลตะกอนน้ำหลาก กลุ่มน้ำยังมีลักษณะเปรียบเสมือนแก้มลิง เป็นพื้นที่รับน้ำจุดแรกของจังหวัดยโสธร ความสูงจากระดับน้ำทะเล 100-126 เมตร ป่าชุมชนคงมันตั้งอยู่บน สันดอนเนินทรายขนาดใหญ่ น้ำท่วมไม่ถึง พื้นที่โดยรอบเป็นที่ลุ่มต่ำ (นาทาม ป่าทาม และลำห้วย) ในฤดูน้ำหลากของทุกปี (ส.ค.-ต.ค.) พื้นที่ป่าชุมชนคงมันจะมีลักษณะเป็นเกาะ เนื่องจากน้ำได้เอ่อท่วมพื้นที่โดยรอบ

4.3 สภาพเศรษฐกิจและสังคม

4.3.1 เศรษฐกิจ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา รับจ้างทั่วไป ประมงน้ำจืด เก็บหาของป่า และรับจ้างทั่วไป รายได้เฉลี่ย 15,000 บาท/ครัวเรือน/ปี ถือว่าค่อนข้างต่ำ เนื่องจากปัญหาน้ำท่วมพื้นที่อยู่เนืองๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เส้นทางคมนาคมโดนตัดขาด ข้างนาปีเสียหาย ผลผลิตข้าวส่วนใหญ่เป็นข้าวนาปรัง

4.3.2 การศึกษา ราษฎรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 มีโรงเรียนประถม-มัธยมศึกษา จำนวน 3 แห่ง โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 6 แห่ง และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 6 แห่ง

4.3.3 การศาสนาและวัฒนธรรม มีวัดและสำนักสงฆ์ จำนวน 14 แห่ง

4.3.4 การสาธารณสุข มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 2 แห่ง

4.3.5 การสาธารณูปโภค โดยรวมมีไฟฟ้าใช้ มีระบบประปาประจำหมู่บ้านใช้ และโทรศัพท์สาธารณะ ทัวถึงกันทุกหมู่บ้าน

4.3.6 แหล่งน้ำ มีลำน้ำ ลำห้วย แม่น้ำ จำนวน 2 สาย บึง หนองน้ำ และอื่นๆ 37 แห่ง ฝาย 2 แห่ง บ่อน้ำตื้น 12 แห่ง บ่อโยก 11 แห่ง และสถานีสูบน้ำ จำนวน 12 สถานี

4.4 สภาพปัญหาของชุมชน

ตำบลคือเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร มีหมู่บ้านทั้งสิ้น 15 หมู่บ้าน การคมนาคมมีเส้นทางเดียว จากถนนแจ้งสนิท ไปจดแม่น้ำชี ไม่มีเส้นทางหลักเชื่อมต่อกับตำบลหรืออำเภออื่น ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ จำแนกได้เป็น 2 เขต ซึ่งมีสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ค่อนข้างแตกต่างกันมาก

เขตพื้นที่ตอนบน 8 หมู่บ้าน เป็นพื้นที่ไม่ประสบปัญหาอุทกภัย สามารถประกอบอาชีพหลักคือ การทำนาได้ 2 ฤดู (นาปี/นาปรัง) ระบบการคมนาคมสะดวก เนื่องจากอยู่กับถนนแจ้งสนิท (เส้นทางร้อยเอ็ด-ยโสธร)

เขตพื้นที่ตอนล่าง 7 หมู่บ้าน (พื้นที่เครือข่ายป่าชุมชนดงมัน) เป็นพื้นที่ประสบปัญหาอุทกภัยซ้ำซาก เนื่องจากตั้งอยู่ในพื้นที่ทางน้ำไหล สบแม่น้ำชีเชื่อมกับลำน้ำยังในอดีตที่ผ่านมา ปี 2543-57 ประสบอุทกภัย 13 ปี ไม่เกิดอุทกภัย 2 ปี ข้างนาปีเสียหายประมาณร้อยละ 80 ของพื้นที่ การคมนาคมโดนตัดขาด 4 ชุมชน ท่วมที่ตั้งชุมชน 2 ชุมชน พื้นที่ 7 ชุมชน ตอนล่าง จึงมีสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่ค่อยสู้ดีมาตั้งแต่ในอดีตที่ตั้งชุมชน เนื่องจากข้อจำกัดด้านการประกอบอาชีพ มีรายได้ต่ำ การพัฒนาเข้าไม่ถึงเนื่องจากเป็นพื้นที่ปิด เป็นถิ่นทุรกันดาร (ไม่มีการคมนาคมเชื่อมต่อกับตำบลหรือ อำเภออื่นๆ สัญจรเข้า-ออกได้เพียงเส้นทางเดียว)

ท่วมที่ทำกิน80%

ถนนตัดขาด 4 หมู่บ้าน

ท่วมที่ทำกิน 80%

ท่วมที่ตั้งชุมชน 2 หมู่บ้าน

ภาพที่ 2.2 แสดงสภาพเขตพื้นที่ตอนล่าง ที่ประสบปัญหาอุทกภัยซ้ำซาก

5. ข้อมูลป่าชุมชนดงมัน

โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณหนองอิ่งอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดยโสธร (ม.ป.ป.) ได้ให้ข้อมูลป่าชุมชนดงมันไว้ ดังนี้

5.1 ชื่อโครงการหรือกิจกรรมที่ทำการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

โครงการบริหารจัดการป่าชุมชนดงมันและป่าชุมชนเครือข่ายอย่างยั่งยืน

กิจกรรมดำเนินการ

ห้วงระยะเวลาดำเนินงาน

1) กิจกรรมจัดตั้งป่าชุมชน ปี พ.ศ. 2544, ปี 2550

2) กิจกรรมจัดตั้ง/พัฒนา องค์กร ปี พ.ศ. 2544-ปัจจุบัน

และระเบียบป่าชุมชนดงมัน

3) กิจกรรมด้านการอนุรักษ์ป่า ปี พ.ศ. 2544-ปัจจุบัน

(การกำหนดเขตอนุรักษ์, การบวชป่า, เฝ้าระวังการกระทำผิดระเบียบฯ)

4) กิจกรรมด้านการฟื้นฟูและพัฒนาป่า ปี พ.ศ. 2544-ปัจจุบัน

5) กิจกรรมจัดตั้งกองทุน ปี พ.ศ. 2544-ปัจจุบัน

เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 1 กองทุน

โครงการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากป่า เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

กิจกรรมดำเนินการ

ห้วงระยะเวลาดำเนินงาน

“วนาทิพย์ โอท็อปชุมชนคนรักป่า” ปี พ.ศ. 2545-ปัจจุบัน

5.2 ความเป็นมาโครงการ/ การเริ่มต้น

ประวัติความเป็นมาของป่าชุมชนดงมัน และป่าชุมชนเครือข่าย

ดงมันสาธารณประโยชน์ ในอดีตสภาพป่ามีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วย พรรณไม้ของป่า นานา ชนิด เป็นแหล่งพึ่งพิงในการดำเนินชีวิตตามวิถีของคนชนบทที่เรียบง่ายของราษฎรในชุมชน โดยรอบ การพัฒนาทำให้ราษฎร เกิดการดิ้นรน แข่งแย่ง แข่งขัน ในการประกอบสัมมาอาชีพ ราษฎรได้บุกรุก เผ้วถาง ขีดถือ ครอบครองพื้นที่เพื่อทำการเกษตร ปลูกฝ้าย ปอ แดงโม อื่นๆ ประกอบกับ ป่าดงมันเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ผืนเดียว ที่น้ำท่วมไม่ถึง พื้นที่เกษตรกรรมของราษฎรโดยรอบถูกน้ำท่วมอยู่เนืองๆ การอพยพชุมชนและสัตว์เลี้ยง เพื่อหนีภัยน้ำท่วม ทำให้สภาพป่าดงมันได้เสื่อมโทรมลง และพื้นที่ป่าสมบูรณ์ได้ลดน้อยถอยลง การดูแลรักษาป่า จะเฉพาะบริเวณที่เป็นคอนปู้ตา ป่าช้า จำนวน 5 แห่ง เนื้อที่ประมาณ 600 ไร่ โดยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ปี พ.ศ. 2532 ได้มีการตั้งสำนักสงฆ์ป่าคำแจ้งขึ้น (วัดป่าธรรมมานุสรีย์) พระสงฆ์ และผู้นำชุมชน ได้เป็นแกนนำในการอนุรักษ์ป่าดงมัน โดยร่วมกันกำหนดพื้นที่ป่าบริเวณรอบสำนักสงฆ์ ป่าช้าเนื้อที่ประมาณ 300 ไร่ เป็นเขตอภัยทาน มีการออกกติกา และบทลงโทษผู้กระทำความผิด

ปี พ.ศ. 2540 สำนักงานป่าไม้จังหวัดยศธร ได้เข้ามาส่งเสริมการพัฒนาป่าชุมชน 3 หมู่บ้านคือ บ้านค่าน้ำสร้าง บ้านแจ้งน้อย และบ้านท่าเยี่ยม โดยส่งเสริมให้ปลูกป่าไม้โตเร็ว หมู่บ้านละประมาณ 20 ไร่

ปี พ.ศ. 2543 เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2543 สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินพร้อมสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงเยี่ยมราษฎร บ้านค่าน้ำสร้าง ตำบลค้อเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดยศธร ในการนี้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงมีพระราชดำริให้ปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่โดยรวม ดังนี้

- 1) พัฒนาบุคคลออกหนองอิงสาธารณประโยชน์ เพื่อเป็นแหล่งน้ำทำการเกษตร และขยายพันธุ์ปลา
- 2) พัฒนา/ปรับปรุงพื้นที่โดยรอบหนองอิง โดยปลูกแฝก ต้นไม้ เพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน

- 3) ฟื้นฟูสภาพป่าโดยรอบหนองอิง เพื่อให้คนอยู่กับป่าได้อย่างเกื้อกูลกัน และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระราชเสาวนีย์ ให้หน่วยราชการดูแลเรื่องปากท้องของราษฎรให้อยู่ดีกินดีขึ้น และการจัดตั้งวัดเพื่อเป็นศูนย์พัฒนาจิตใจ ให้ถูกต้องตามระเบียบกฎหมาย

ปี พ.ศ. 2544 กรมป่าไม้ โดยสำนักงานป่าไม้จังหวัดยศธร ได้เข้าดำเนินการเพื่อสนองพระราชดำริ โดยได้ส่งเสริมและสนับสนุนราษฎรและผู้นำชุมชน 7 หมู่บ้าน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บริหาร จัดการ ป่าดงมัน ในรูปแบบและหลักการของ “ป่าชุมชน” ควบคู่กับการ

ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพด้านป่าไม้ เพื่อพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กร ป่าชุมชนดงมัน 3,006 ไร่ องค์กรป่าชุมชนและระเบียบป่าชุมชน จึงได้จัดตั้งขึ้น ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ปี พ.ศ. 2547 ป่าชุมชนดงมัน และองค์กรป่าชุมชน 7 หมู่บ้าน ได้รับการพิจารณาคัดเลือก ให้เป็นหมู่บ้าน/ชุมชนอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ดีเด่น ปี 2547 ตามโครงการชงพิทักษ์ป่าเพื่อรักษาชีวิต ได้เกียรติเสนอให้รับพระราชทานธงพิทักษ์ป่าเพื่อรักษาชีวิต ชั้นที่ 1 (ช้าง 1 ตัว) จากองค์สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

ปี พ.ศ. 2550 ราษฎรและผู้นำชุมชนท้องถิ่นตำบลค้อเหนือขยายผลการการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตามแนวพระราชดำริ เพิ่มเติมในพื้นที่ทั้งตำบล โดยได้จัดตั้งป่าชุมชน เพิ่มเติมอีก 4 แห่ง ได้แก่ ป่าชุมชนบ้านกล้วย จำนวน 280 ไร่ ป่าชุมชนบ้านลำโรง-คอนยาง จำนวน 147 ไร่ ป่าชุมชนบ้านคอนกลาง จำนวน 37 ไร่ และป่าชุมชนบ้านค้อใต้ จำนวน 87 ไร่

ปี พ.ศ. 2558 โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณหนองอิ่ง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ร่วมกับผู้นำชุมชน 15 หมู่บ้าน ได้พิจารณาปรับปรุงโครงสร้าง และระบบบริหารงานของเครือข่ายป่าชุมชนตำบลค้อเหนือ 15 หมู่บ้าน ในนามเครือข่ายป่าไม้ตามแนวพระราชดำริตำบลค้อเหนือ พร้อมทั้งได้ปรับปรุงโครงสร้างคณะกรรมการ ระเบียบป่าชุมชน และระเบียบกองทุนขึ้นมาใหม่

5.3 ที่ตั้งและขอบเขตพื้นที่

ป่าชุมชนดงมัน ตั้งอยู่ในเขตท้องที่ตำบลค้อเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร เนื้อที่ 3,006 ไร่ เป็นพื้นที่สาธารณประโยชน์ ตามหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ 23427 (ที่ นสล.) ระยะทางห่างจากตัวจังหวัดยโสธรประมาณ 25 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ชุมชน เฉพาะในเขตท้องที่ตำบลค้อเหนือ ดังนี้

- ทิศเหนือจด ลำชีหลง และบ้านท่าเยี่ยม หมู่ 10
- ทิศใต้จดบ้านค้ำน้ำสร้าง หมู่ 11,15
- ทิศตะวันออกจดหนองอิ่ง และบ้านแจ่มน้อยหมู่ 12
- ทิศตะวันตกจดห้วยลุมพุก และกุดลุมพุก

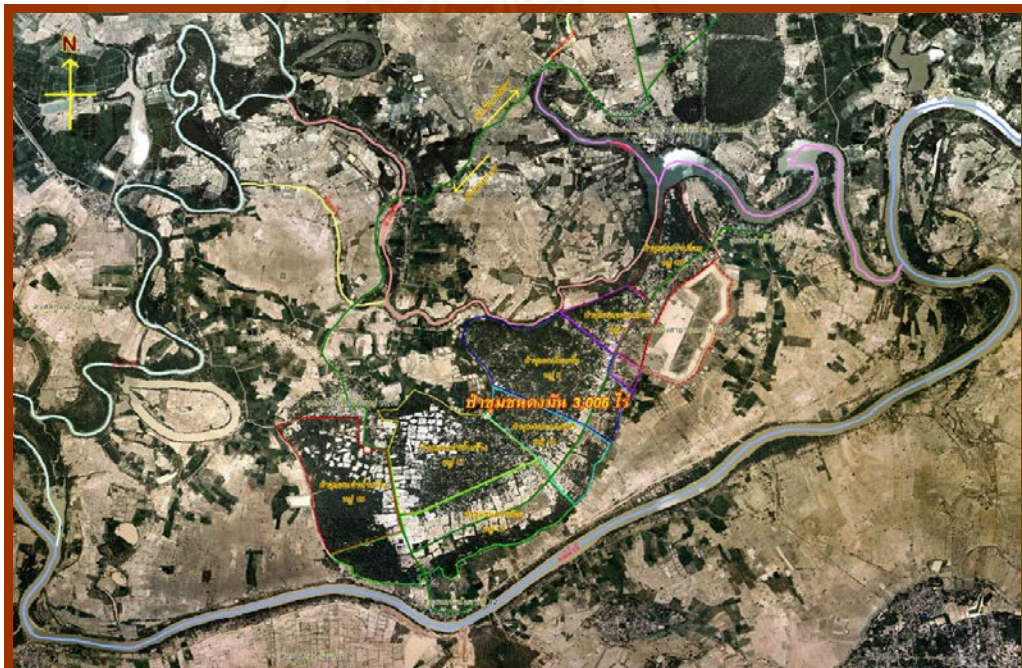
5.4 ลักษณะภูมิประเทศ

ป่าชุมชนดงมัน เป็นป่าบนสันดอนเนินทรายขนาดใหญ่ ที่เกิดจากตะกอนทับถมของกระแสน้ำ ตั้งอยู่ในพื้นที่สบแม่ น้ำ (แม่น้ำชีเชื่อมกับลำน้ำยัง) ความสูงจากระดับน้ำทะเล 120-126 เมตร ความลาดชัน 1-5% พื้นที่โดยรอบป่าชุมชน เป็นที่ลุ่มต่ำ (นาทาม ป่าทาม และลำห้วย) เป็นพื้นที่น้ำท่วมไม่ถึง ในฤดูน้ำหลากของทุกปี (ส.ค.-ต.ค.) จะมีลักษณะเป็นเกาะ เนื่องจากน้ำได้เอ่อท่วมพื้นที่โดยรอบ พื้นที่บริเวณโดยรอบป่าชุมชนดงมันหรือพื้นที่เป้าหมายโครงการอันเนื่องมาจาก

พระราชดำริ เป็นพื้นที่ทางน้ำไหลตะกอน น้ำหลาก กลุ่มน้ำยัง มีลักษณะเปรียบเสมือนแก้มลิงของพื้นที่จังหวัดยโสธร

ภาพที่ 2.3 แสดงลักษณะภูมิประเทศพื้นที่ป่าชุมชนดงมัน เนื้อที่ 3,006 ไร่

ภาพที่ 2.4 แสดงแผนผัง แผนที่สังเขปป่าชุมชนดงมัน

5.5 สภาพป่าชุมชนดงมันและการใช้ประโยชน์

พื้นที่ส่วนใหญ่มีสภาพเป็นป่าดิบแล้ง และบางส่วนเป็นป่าเต็งรัง ทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่า ในพื้นที่ป่าชุมชนดงมัน เป็นดังนี้

- พรรณไม้เด่น ได้แก่ ยางนา กระจับปี่ แดง พะยอม มะค่าแต้ เหียง ฯลฯ
- สัตว์ป่า ได้แก่ สุนัขจิ้งจอก อีเห็น กระจับปี่ ฟังพอน กระจับปี่ กระจับปี่ กระจับปี่

กิ่งก่า งู นก ฯลฯ

สามารถจำแนกพื้นที่ป่าชุมชนดงมัน เป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

- ป่าที่มีสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ (ในบริเวณพื้นที่เขตวัดป่าธรรมมานุสารีย์ สาขาวัดหนองป่าพง เขตป่าช้าและคอนปู้ตา) มีเนื้อที่ประมาณ 600 ไร่
- ป่าเสื่อมโทรมและกำลังฟื้นตัว ประมาณ 1,200 ไร่
- พื้นที่ไร่ร้างที่ผ่านการเกษตรกรรม ประมาณ 1,000 ไร่
- พื้นที่บุกรุก(จากการอพยพหนีภัยน้ำท่วม) ประมาณ 200 ไร่

จุดเด่นของป่าชุมชนดงมัน เป็นแหล่งพึ่งพิงที่สำคัญยิ่งของชุมชนที่ประสบอุทกภัยซ้ำซาก ดังนี้

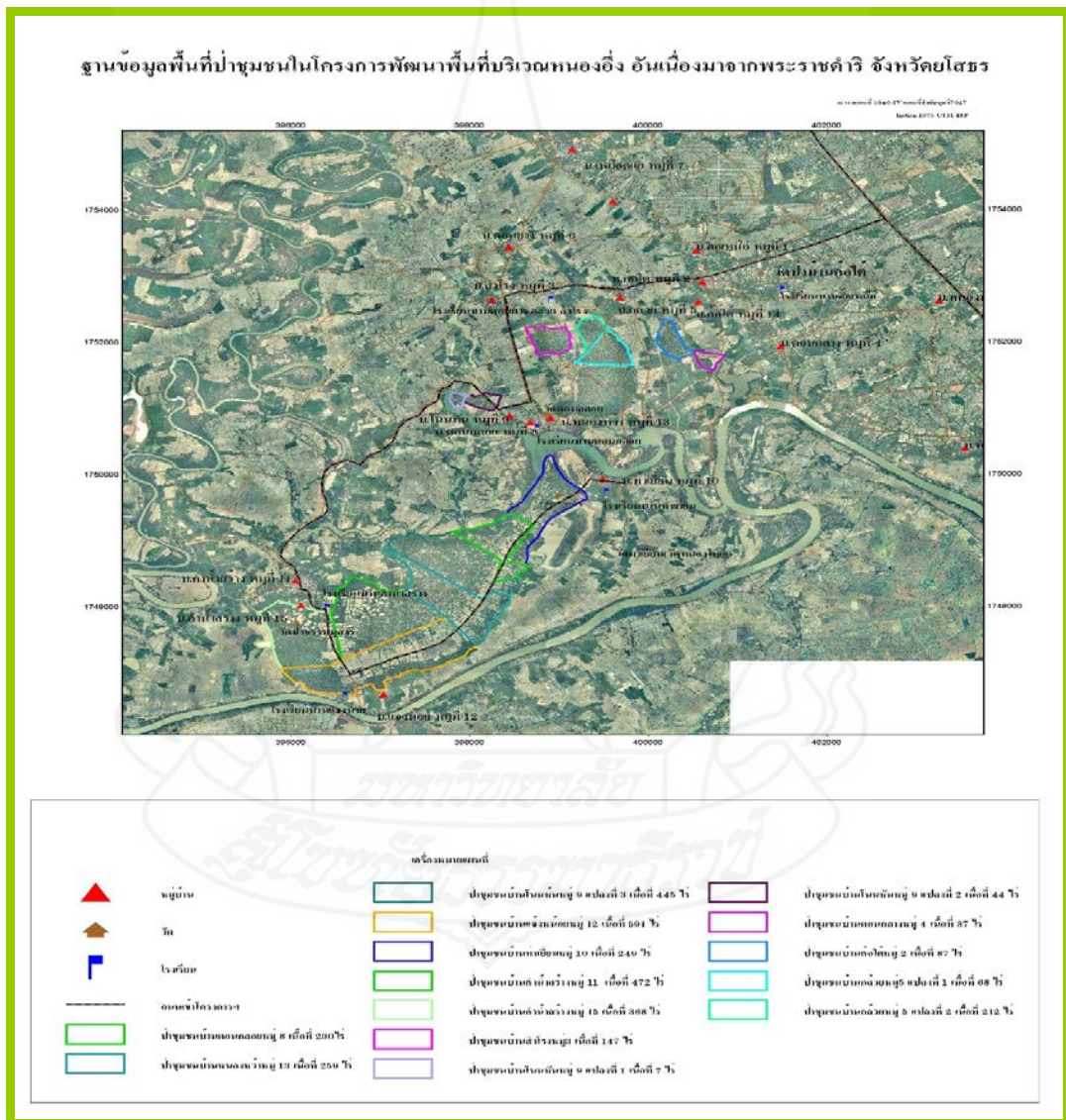
- เป็นแหล่งไม้ใช้สอย ฝืน ถ่าน ของ 7 ชุมชน
- แหล่งเก็บหาของป่า โดยเฉพาะเห็ดโคน ที่มีดอกขนาดใหญ่และยาว เรียกตามภาษาพื้นบ้านว่า “เห็ดโคนหยวก” ในปีหนึ่งๆ ราษฎรเก็บหาได้ประมาณ 5-6 ตัน สร้างรายได้มูลค่าหลายล้านบาท หากรวมของป่าอื่นๆ ได้แก่ ไข่มดแดง แมลงจิ้งจอก หน่อไม้ ผักป่า สัตว์ขนาดเล็ก ราษฎรมีรายได้ไม่ต่ำกว่า 3,000,000 บาท ต่อปี โดยมีได้รวมการบริโภคลดรายจ่ายในครัวเรือน
- เป็นพื้นที่ทำเลเลี้ยงสัตว์

ภาพที่ 2.5 แสดงการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนดงมัน

5.6 พื้นที่อื่นๆ ที่ดูแล (ถ้ามี)

- ป่าชุมชนบ้านกล้วย จำนวน 280 ไร่
- ป่าชุมชนบ้านตำโรง-คอนยาง จำนวน 147 ไร่
- ป่าชุมชนบ้านคอนกลาง จำนวน 37 ไร่
- ป่าชุมชนบ้านค้อใต้ จำนวน 87 ไร่
- พื้นที่ป่าตามสองข้างลำห้วย สบลำห้วย เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ จำนวน 2 แห่ง เนื้อที่ประมาณ 300 ไร่

ภาพที่ 2.6 แสดงขอบเขตพื้นที่ตั้งของโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณหนองอิ่ง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ที่มา: โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณหนองอิ่งอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (ม.ป.ป.)

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

ชวลีภรณ์ ฉิมเจริญ (2544) ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการศึกษาสรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง จากการวิเคราะห์การมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น การประชุมวางแผนดำเนินการ การปฏิบัติงานตามแผนและติดตามประเมินผล พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม รองลงมาคือ การเข้ารับการศึกษาหรือเข้าร่วมโครงการ

จุลทอน สะอาด (2545) ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน กิ่งอำเภอแม่เปิน จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการประชุม การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลติดตามผลกระทบจากการทำลายป่า

สมศักดิ์ สุขวงศ์ (2546) ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ตำบลแม่ตาว อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก วิธีการวิเคราะห์สมมติฐานโดยใช้ t-test และ F-test จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เพศ ระดับการเป็นสมาชิกกลุ่มในสังคม ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และระดับความพึงพอใจที่ได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน ต่างกันการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน จะมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ส่วนอายุ ระดับการศึกษา ระดับรายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่และระดับการรับรู้ข่าวสารนั้น พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สำราญ รักษาติ (2548) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนปากน้ำแหวะ จังหวัดจันทบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคม ระดับการมีส่วนร่วม และศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนปากน้ำแหวะ จังหวัดจันทบุรี ดำเนินการโดยใช้วิธีแบบสอบถาม จำนวน 360 ครั้วเรือน วิธีการวิเคราะห์ทางสถิติที่ใช้เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัวแปรตามทีระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่ทำการศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 46.95 ปี มีการศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้นมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.61 คน มีภูมิลำเนาเดิมเกิดในหมู่บ้าน มีระยะเวลาตั้งถิ่นฐานเฉลี่ย 47.44 ปี มีขนาดพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 20.52 ไร่ มีอาชีพทำการ

ประมงเป็นอาชีพหลัก มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพรอง สมาชิกกลุ่มทางสังคมไม่เคยได้รับการฝึกอบรม มีประสบการณ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีประสบการณ์ทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ มีความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศป่าชายเลนอยู่ในระดับสูง มีระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ปากน้ำวพู จังหวัดจันทบุรีน้อยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.21 ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนแห่งนี้ ได้แก่ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน อาชีพหลัก รายได้ของครัวเรือน ขนาดพื้นที่ถือครอง การได้รับการฝึกอบรม ประสบการณ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากร ไม้และประสบการณ์การทำงานกับเจ้าหน้าที่

พงศกร ชุมเปีย (2550) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ตำบลบางนายสี อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในตำบลบางนายสี อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ดำเนินการ โดยใช้วิธีแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการสอบถามประชาชนหมู่ที่ 2,3,4,5 และ 6 ตำบลบางนายสี อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา จำนวน 292 ครัวเรือน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่ทำการศึกษามากเป็นเพศชายมีอายุเฉลี่ย 34 ปี มีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษา มีอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพหลักโดยการทำสวน และรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพรอง มีความคาดหวังประโยชน์จากการอนุรักษ์ โดยมีความต้องการให้ทรัพยากรคงอยู่มากที่สุดรักทราบข่าวสารจากโทรศัพท์ ราษฎรส่วนมากไม่เคยได้รับการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม มีการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อเป็นที่อยู่อาศัย ปลูกบ้าน และทำสวนผลไม้ โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อปี เท่ากับ 136,493.90 บาทต่อครัวเรือน มีความรู้ ความเข้าใจในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในระดับดีมาก มีความรู้ความเข้าใจในด้านกฎหมายป่าไม้ ในระดับปานกลาง ส่วนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในตำบลบางนายสี อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ โดยมีค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมเท่ากับ 2.07 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ได้แก่ เพศ ความรู้ ความเข้าใจในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม การผ่านการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ประโยชน์ที่คาดหวังจากการอนุรักษ์ อาชีพหลัก รายได้ครัวเรือน ส่วนปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชายเลน คือ ปัญหาการลักลอบตัดไม้ ซึ่งทำให้พื้นที่ป่าชายเลนลดน้อยลง ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรหาวิธีให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนให้มากที่สุด เพื่อป้องกันประชาชนลักลอบตัดไม้ในป่าชายเลน

อรรครา ธรรมาธิกุล (2550) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ป่าชายเลน ของประชาชน ตำบลหงาว อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชน ปัจจัยที่มีอิทธิพลในการมีส่วนร่วม ปัญหาและอุปสรรคของประชาชนเพื่อสร้างประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ ดำเนินการโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ จำนวน 375 คน โดยศึกษาจากประชาชนทั้ง 5 หมู่บ้าน ตำบลหงาว อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีการศึกษาคำระดับประถมซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในพฤติกรรมที่ประชาชนหรือคนที่อยู่ร่วมกันในสังคมได้พัฒนาปัญญาความรู้ความสามารถ โดยแสดงออกในรูปแบบต่างๆ เพื่อพัฒนาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและสังคม ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ดังนั้นต้องการเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอันดับแรก ประชาชนให้ความสำคัญในการประชาสัมพันธ์วิทยุ เช่น หอกระจายข่าว ควรให้ประชาชนให้ทำกิจกรรมและมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูและดูแลรักษาป่าชายเลนในวันสำคัญๆ มากที่สุด รองลงมาควรช่วยกันปลูกป่าที่ถูกตัดจนเกือบหมดให้สมบูรณ์เหมือนเดิมต่อไป และชาวบ้านมีความรู้ ความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น

ปรียาพร โครตมงคล (2552) ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กรณีศึกษาเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก จังหวัดศรีสะเกษ มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.57 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.59 รองลงมา คือด้านการมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร 2.58 ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.55 และด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.54

จากแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ของครัวเรือน การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชน และตำแหน่งทางสังคมหรือการเป็นสมาชิกกลุ่มน่าจะมีการสัมพันธ์กับการเพิ่มพูนความรู้ ความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนและส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนเพิ่มขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนในท้องถิ่นมีความต้องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนในลักษณะการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนการอนุรักษ์ อยู่ในระดับมากที่สุดแต่ในลักษณะการมีส่วนร่วมตามรูปแบบการอนุรักษ์อยู่ในระดับมากสำหรับปัญหาและอุปสรรค ในการจัดการป่าชุมชนของประชาชน คือ ไม่มีเวลา กลัวได้รับความ

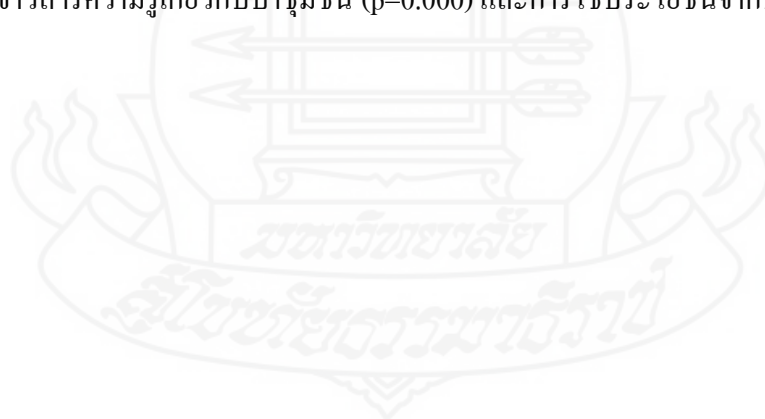
เดือดร้อนและเป็นอันตรายต่อชีวิต อีกทั้งยังไม่ได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่าที่ควร ซึ่งประชาชนได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีการประชุมสัมพันธกำหนดวันในการจัดกิจกรรมล่วงหน้า อีกทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐควรให้ความร่วมมือกับประชาชนมากกว่านี้ รวมทั้งให้ความซื่อสัตย์ และปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดและเด็ดขาดด้วย ผู้วิจัยต้องการศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมประชาชนระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน และปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการป่าชุมชน เพื่อจะได้ผลงานวิจัยนี้ไปใช้ประโยชน์ในการจัดการและอนุรักษ์ป่าชุมชนต่อไป

วิภาวรรณ มะลิวรรณ และคณะ (2560) ศึกษาถึงแนวทางการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนเขาขลุ่ย ตำบลเขาขลุ่ย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนเขาขลุ่ย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.86 แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนเขาขลุ่ย พบว่ารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการป่าชุมชนมี 2 รูปแบบ 1) การจัดการป่าชุมชนในรูปแบบอเนกประสงค์ 2) การจัดการป่าชุมชนในรูปแบบเชิงวัฒนธรรมชุมชน โดยขั้นตอนที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน มี 3 ขั้นตอนคือ 1) การสร้างความตระหนักของชุมชนในการมีส่วนร่วม 2) การสร้างกลุ่มและเครือข่าย 3) การจัดการป่าอย่างยั่งยืน โดยมีปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนเขาขลุ่ย ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก และเงื่อนไขประกอบด้วย เวลา อาชีพ รายได้ และอายุ ซึ่งองค์ประกอบต่างๆเหล่านี้สามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนเขาขลุ่ย ให้มีความอุดมสมบูรณ์ต่อไป

จิตติพงษ์ ศาสตร์แก้ว และคณะ (2561) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า 1) ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และในแต่ละด้านอยู่ในระดับมากเช่นกัน 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน ปัจจัยด้านการได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ปัจจัยด้านแรงจูงใจซึ่งเป็นปัจจัยเชิงบวก ส่วนปัจจัยเชิงลบ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ด้านระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่ม ปัจจัยส่วนบุคคล ด้านการมีตำแหน่งในกลุ่ม และ 3) ข้อเสนอ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จมากยิ่งขึ้นในอนาคต ได้แก่ ควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม ในด้านร่วมคิด เพราะเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จมากที่สุด ควรพิจารณาเลือกผู้นำที่มีความเข้มแข็ง มีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน ควรให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ อย่างเพียงพอแก่ชุมชน ควรมีมาตรการจูงใจให้ชาวบ้านหันมาช่วยกันรักษาป่า ควรจัดให้มีกฎหมายป่าชุมชน ควรพัฒนาความร่วมมือในรูปแบบเครือข่ายป่าชุมชน

สุวิทย์ ดวงแสนพุด (2564) ศึกษาการจัดการป่าชุมชนแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาป่าชุมชน ภูโปบ บ้านวังน้ำมอก ตำบลพระพุทธรบาท อำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดหนองคาย พบว่า ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านบริบทชุมชน พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม มีความสัมพันธ์กัน ทางสังคม ที่เรียบง่าย มีเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น มีการใช้ประโยชน์ และเชื่อมโยง ระหว่างสภาพทางสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมที่เรียกว่า “ป่าชุมชน” เพื่อนำมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน และมีปัญหาสังคมอยู่หลายประการ และ 2) ด้านการมีส่วนร่วม ในการจัดการป่าชุมชนภูโปบ บ้านวังน้ำมอก ตำบลพระพุทธรบาท อำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดหนองคาย พบว่า โดยภาพรวมทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.03

ไชยา คล้ายคลึง และคณะ (2555) จากการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนในป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดขอนแก่น พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนในป่าสงวนแห่งชาติจังหวัดขอนแก่น ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย มีคะแนนเฉลี่ย 1.50 คะแนน เมื่อพิจารณาการมีส่วนร่วมเป็นรายด้าน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหาร ด้านการจัดการ ด้านการเข้าไปใช้ประโยชน์ ด้านการเสียดสละ และด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานของ คณะกรรมการป่าชุมชน ปรากฏว่า ทุกด้านมีส่วนร่วมในระดับน้อยโดยมีคะแนนเฉลี่ย 1.45, 1.59, 1.55, 1.56 และ 1.36 คะแนน ตามลำดับ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ ตำแหน่งทางสังคม ($p=0.000$) รายได้ของครัวเรือนต่อปี ($p=0.005$) อาชีพรอง ($p=0.006$) ระยะเวลาที่อยู่อาศัย ($p=0.012$) การได้รับข่าวสารความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน ($p=0.000$) และการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ($p=0.000$)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนดงมัน ตำบลค้อเหนือ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร” เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย มีวิธีการศึกษา ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 8, 9, 10, 11, 12, 13 และ 15 ตำบลค้อเหนือ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร ซึ่งจากการสำรวจในปี พ.ศ. 2564 มีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 873 ครัวเรือน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการศึกษา กำหนดจากจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้นที่อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 8, 9, 10, 11, 12, 13 และ 15 ตำบลค้อเหนือ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร รวมมีทั้งสิ้น 873 ครัวเรือน ของ โดยใช้สูตรการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ประชากร Yamane (1967) โดยกำหนดความคลาดเคลื่อนที่ระดับ 0.05 ได้ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 274 ครัวเรือน ตามสูตรดังนี้

$$n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

n = จำนวนขนาดตัวอย่าง (ครัวเรือน)

N = จำนวนประชากรทั้งหมด (ครัวเรือน)

e = ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง

เมื่อกำหนดความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างเท่ากับ 0.05 แทนค่า

$$\begin{aligned} n &= \frac{873}{1+873 \times (0.05)^2} \\ &= 274.31 \end{aligned}$$

ดังนั้น ได้กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 274 ครัวเรือน

1.3 การสุ่มตัวอย่าง การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) โดยเลือกเก็บแบบสอบถามจากหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนหัวหน้าครัวเรือน ครัวเรือนละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 274 คน

1.4 เกณฑ์การเลือกพื้นที่ ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยพื้นที่ศึกษาในหมู่ที่ 8,9,10,11,12,13, และ 15 ตำบลคือเหนือ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร เนื่องจากเป็นพื้นที่ตั้งของป่าชุมชนดงมัน เนื่องจากมีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนดงมันมากกว่าชุมชนอื่นๆ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ ใช้แบบสอบถามเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนดงมัน ตำบลคือเหนือ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน (ภาคผนวก ก.) คือ

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานทั่วไป สภาพเศรษฐกิจ และสังคม จำนวน 15 ข้อ คำถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพในครัวเรือน สถานภาพทางสังคม/ตำแหน่งหน้าที่ทางสังคม ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน อาชีพ การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชน ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมและปัญหา/อุปสรรคในการจัดการป่าชุมชน โดยศึกษาถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมในการวางแผน จำนวน 8 ข้อ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ จำนวน 11 ข้อ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ จำนวน 8 ข้อ และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล จำนวน 8 ข้อ รวมทั้งสิ้นจำนวน 35 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ซึ่งแต่ละคำถามมีคำตอบให้เลือกตอบตามระดับความสำคัญ 5 ระดับ มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

มากที่สุด	มีค่าคะแนนเท่ากับ 5
มาก	มีค่าคะแนนเท่ากับ 4
ปานกลาง	มีค่าคะแนนเท่ากับ 3
น้อย	มีค่าคะแนนเท่ากับ 2
น้อยที่สุด	มีค่าคะแนนเท่ากับ 1

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามสำหรับแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในภาพรวมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนดงมัน ตำบลค้อเหนือ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร ในด้านการวางแผน การปฏิบัติ การรับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

3.1 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การตอบแบบสอบถาม ในปี พ.ศ.2564 โดยทำการสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ด้วยตนเอง ใช้วิธีนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15 ตำบลค้อเหนือ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธรจำนวน 274 คน โดยใช้เวลาประมาณ 10 วัน

3.2 นำแบบสอบถามที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด เพื่อมาตรวจสอบหาความสมบูรณ์ และจัดหมวดหมู่ของคำถามในการตอบแบบสอบถาม

3.3 นำข้อมูลที่ได้ไปทำการลงรหัสข้อมูล เพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บข้อมูลได้เรียบร้อยแล้วจึงนำไปประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยประมวลผลแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมและปัญหา/อุปสรรคในการจัดการป่าชุมชนจำนวน 35 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นตามทฤษฎีการสร้างเครื่องมือแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) ของ Likert ชนิด 5 ตัวเลือก โดยกำหนดเกณฑ์ในการวัดกำหนดคำตอบไว้ ดังนี้

- 5 หมายถึง มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีระดับการมีส่วนร่วมมาก
- 3 หมายถึง มีระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง
- 2 หมายถึง มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย
- 1 หมายถึง มีระดับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

ใช้เกณฑ์การประเมินในการแปลความหมายค่าเฉลี่ยของกลุ่ม ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00	แปลความหมายว่า	มีส่วนร่วมมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50	แปลความหมายว่า	มีส่วนร่วมมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50	แปลความหมายว่า	มีส่วนร่วมปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50	แปลความหมายว่า	มีส่วนร่วมน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50	แปลความหมายว่า	มีส่วนร่วมน้อยที่สุด

4.2 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนดงมัน ตำบล ค้อเหนือ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร ครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมสำเร็จรูปทาง สังคมศาสตร์เป็นตัวกำหนด และนำผลการวิจัยที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ประกอบข้อมูลทางสถิติ โดยมีสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย และค่าไคสแควร์

5. จัดเวทีประชุมผู้นำชุมชน

จัดเวทีประชุมหารือ ระหว่างผู้นำชุมชน ทั้ง 7 หมู่บ้าน และเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการชุมชนดงมัน แล้วสรุปผลแนวทางที่ได้จากการระดมความคิดเห็นจากผู้นำชุมชน และวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนดงมัน ตำบล ค้อเหนือ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจาก ชาวบ้านในพื้นที่ที่ใช้ประโยชน์จากจากป่าชุมชนดงมัน มีผลการศึกษาดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไป เศรษฐกิจและสังคม

ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ที่เกี่ยวข้องของกลุ่ม ตัวอย่างประกอบไปด้วย เพศ อายุ สถานภาพในครัวเรือน ศาสนา ระดับการศึกษา อาชีพหลัก อาชีพรอง รายได้ในปีที่ผ่านมา ภูมิถิ่น การได้รับข้อมูลข่าวสาร ความเชื่อ การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ซึ่ง มีผลการศึกษาปรากฏตามตารางที่ 4.1 ดังนี้

1.1 เพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 56.93 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และเป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 43.07 ของ จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

1.2 อายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.58 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมาคือช่วงอายุมากกว่า 61 ปี ช่วงอายุ 41-50 ปี และ ช่วงอายุ 30-40 ปี โดยคิดเป็นร้อยละ 28.83 , 25.18 และ 10.22 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ และช่วงอายุกลุ่มตัวอย่างที่พบน้อยที่สุดคือช่วงอายุ 21-30 ปี โดยคิดเป็นร้อยละ 2.19 ของจำนวน กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

1.3 สถานภาพในครัวเรือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าสมาชิกครัวเรือน โดยคิดเป็นร้อยละ 58.76 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และเป็นตัวแทนของสมาชิกในครัวเรือน ร้อยละ 41.24 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

1.4 ศาสนา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ โดยคิดเป็นร้อยละ 97.81 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมาคือ ไม่นับถือศาสนาอื่นใดก็ตามความเชื่อ ร้อยละ 1.82 ของ จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และนับถือศาสนาคริสต์ ร้อยละ 0.36 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

1.5 ระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากจบการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ตามภาคบังคับ โดยคิดเป็นร้อยละ 74.45 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช. จบการศึกษาระดับอนุปริญญา หรือ ปวส. และไม่เข้ารับการศึกษ โดยคิดเป็นร้อยละ 14.23, 5.47, 3.28 และ 1.46 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ และระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่พบน้อยที่สุดคือ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 1.09 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

1.6 อาชีพที่สร้างรายได้มากที่สุดให้กับครัวเรือนผู้ให้ข้อมูล พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักคือ การทำนา คิดเป็นร้อยละ 87.23 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป, ประกอบอาชีพทำไร่, ประกอบอาชีพค้าขาย และประกอบอาชีพรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ โดยคิดเป็นร้อยละ 4.74, 3.28, 2.55, และ 1.82 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ และอาชีพกลุ่มตัวอย่างที่พบน้อยที่สุดคือ ประกอบอาชีพอื่นๆ (ผู้ใหญ่บ้าน) ร้อยละ 0.36 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

รายได้จากอาชีพที่ได้รายได้มากที่สุด พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ในช่วง 0 – 50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 85.77 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือรายได้ในช่วง 50,001 – 100,000 บาท และ 100,001 – 150,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 13.14 และ 0.73 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ และช่วงรายได้ที่พบน้อยที่สุด คือ รายได้ 150,001 – 200,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 0.36 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

1.7 อาชีพที่สร้างรายได้รองลงมา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพที่ให้รายได้รองลงมา คือ รับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 50.36 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ ประกอบอาชีพอื่นๆ (ว่างงาน) ประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ซึ่งมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากับประกอบอาชีพค้าขาย ประกอบอาชีพทำนา ประกอบอาชีพทำไร่ ประกอบอาชีพรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ โดยคิดเป็นร้อยละ 22.99, 7.66, 6.93, 2.19 และ 1.82 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ และอาชีพรองหรืออาชีพเสริมที่พบน้อยที่สุด คือ หัตถกรรมในครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 0.36 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

รายได้จากการประกอบอาชีพรอง หรืออาชีพเสริม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ในช่วง 0 – 25,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 86.13 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ รายได้ในช่วง 25,001 – 50,000 บาท และ 50,001 – 75,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 12.04 และ 1.46 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ และช่วงรายได้ที่พบน้อยที่สุด คือ รายได้ 75,001 – 100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 0.36 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

1.8 ระยะเวลาการอยู่อาศัยในหมู่บ้าน พบว่า ช่วงระยะเวลาที่กลุ่มตัวอย่างอาศัยอยู่ในหมู่บ้านมากที่สุด คือ อาศัยในหมู่บ้านมาเป็นระยะเวลาช่วง 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.47 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา อยู่อาศัยในหมู่บ้านมาระยะเวลา มากกว่า 60 ปี, 41-50 ปี, 31-40 ปี, 0-10 ปี และ 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.28, 24.82, 10.95, 4.74 และ 4.01 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ และช่วงระยะเวลาที่พบว่ามีกลุ่มตัวอย่างอาศัยอยู่ในหมู่บ้านน้อยที่สุด คือ ช่วงระยะ 11-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 0.73 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

1.9 การรับข้อมูลข่าวสารป่าชุมชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างทุกรายได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชน โดยส่วนมากได้รับข้อมูลข่าวสารจาก 3-4 ช่องทาง คิดเป็นร้อยละ 63.14 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ ได้รับข้อมูลข่าวสารจาก 1-2 ช่องทาง คิดเป็นร้อยละ 31.02 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และพบว่าการได้รับข้อมูลข่าวสารมากกว่า 4 ช่องทางขึ้นไปพบน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 5.84 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

ช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากได้รับข่าวสารจากกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และจากเสียงประกาศตามสายประจำหมู่บ้านมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.33 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ การรับรู้จากเพื่อนบ้าน/ญาติ, เจ้าหน้าที่ทางราชการ, แผ่นพับ/ประกาศเผยแพร่, วิทยุ, และอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 23.92, 4.20, 2.93, 0.89, และ 0.76 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ และช่องทางการรับรู้ข่าวสารที่พบน้อยที่สุด คือ จากสถานบันการศึกษา ร้อยละ 0.64 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

1.10 การเป็นสมาชิกกลุ่ม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นสมาชิกกลุ่มจำนวน 1-2 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 58.76 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และรองลงมา คือ กลุ่มตัวอย่างไม่เป็นสมาชิกกลุ่มใดเลย และเป็นสมาชิกกลุ่ม จำนวน 3-4 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 28.47 และ 11.31 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และที่พบน้อยที่สุดคือเป็นสมาชิกกลุ่มมากกว่า 4 กลุ่ม พบร้อยละ 1.46 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

กลุ่มสมาชิกที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นสมาชิกมากที่สุด คือ เป็นสมาชิกในกลุ่มอื่นๆ อาทิ กลุ่มเพาะชำกล้าไม้ กลุ่มผู้ใช้น้ำ เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 33.33 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา เป็นสมาชิกคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน คณะกรรมการป่าชุมชน กลุ่มแม่บ้าน และสหกรณ์การเกษตร คิดเป็นร้อยละ 24.28, 15.94, 11.23 และ 10.51 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ และกลุ่มสมาชิกที่มีกลุ่มตัวอย่างเป็นสมาชิกน้อยที่สุด คือ ลูกเสือชาวบ้าน คิดเป็นร้อยละ 4.71 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

1.11 ความเชื่อในสิ่งที่เหนือธรรมชาติ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเชื่อในสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 97.81 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และไม่เชื่อสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ ร้อยละ 2.19 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากเชื่อว่าสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติส่งผลให้มีการอนุรักษ์ป่าไม้ได้มากขึ้น ร้อยละ 95.99 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และรองลงมาเชื่อว่าสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติไม่ได้ช่วยให้มีส่วนในการอนุรักษ์ป่าไม้ ร้อยละ 2.19 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และกลุ่มตัวอย่างจำนวนน้อยที่สุดเชื่อว่าสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติมีส่วนช่วยในการอนุรักษ์ป่าไม้ได้น้อย ร้อยละ 1.82 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

1.12 ประโยชน์ที่ได้รับจากป่าชุมชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้รับผลประโยชน์จากป่าชุมชนมากที่สุดอันดับแรกคือ เป็นแหล่งอาหาร เช่น เก็บเห็ด หน่อไม้ สัตว์ขนาดเล็ก และแมลงต่างๆ รองลงมาตามลำดับความสำคัญ คือ เป็นแหล่งเก็บฟืน เป็นแหล่งสมุนไพร เป็นแหล่งไม้สำหรับเผาถ่าน เป็นแหล่งสำหรับหาวัสดุเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพหัตถกรรม เช่น หวาย ไม้ไผ่ และที่พบว่ามีนำไปใช้ประโยชน์น้อยที่สุดคือ เป็นแหล่งสำหรับวัสดุก่อสร้าง

และพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากสามารถนำประโยชน์ที่ได้รับจากป่าชุมชนไปสร้างรายได้ โดยนำไปขายและ/หรือเป็นวัสดุ หรือวัตถุดิบในการผลิตสินค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 77.37 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ประโยชน์จากป่าเพียงเพื่ออุปโภคบริโภค ร้อยละ 22.63 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม

	ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน (n)	ร้อยละ	หมายเหตุ
1 เพศ	ชาย	118	43.07	
	หญิง	156	56.93	
	รวม	274	100.00	
2 อายุ	21 - 30 ปี	6	2.19	
	31 - 40 ปี	28	10.22	
	41 - 50 ปี	69	25.18	
	51 - 60 ปี	92	33.58	
	61 ปีขึ้นไป	79	28.83	
	รวม	274	100.00	

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

	ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน (n)	ร้อยละ	หมายเหตุ	
3	สถานภาพใน	หัวหน้าครอบครัว	161	58.76	
	ครอบครัว	ตัวแทนหัวหน้าครอบครัว	113	41.24	
		รวม	274	100.00	
4	ศาสนา	พุทธ	268	97.81	
		คริสต์	1	0.36	
		อิสลาม	0	0.00	
		อื่นๆ	5	1.82	
		รวม	274	100.00	
5	ระดับการศึกษา	ไม่ได้เรียนหนังสือ	4	1.46	
		ประถมศึกษา	204	74.45	
		มัธยมศึกษาตอนต้น	39	14.23	
		มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	15	5.47	
		อนุปริญญา/ปวส.	9	3.28	
		ปริญญาตรี	3	1.09	
		สูงกว่าปริญญาตรีขึ้นไป	0	0.00	
		รวม	274	100.00	
6	อาชีพที่หารายได้มากที่สุด	ทำไร่	9	3.28	
		ทำนา	239	87.23	
		เลี้ยงสัตว์	0	0.00	
		รับจ้าง	13	4.74	
		ค้าขาย	7	2.55	
		หัตถกรรมในครัวเรือน	0	0.00	
		รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	5	1.82	
		อื่นๆ	1	0.36	ผู้ใหญ่วัย
		รวม	274	100.00	

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

	ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน (n)	ร้อยละ	หมายเหตุ
รายได้จาก	0-50,000	235	85.77	
อาชีพหลัก(บาท)	50,001-100,000	36	13.14	
	100,001-150,000	2	0.73	
	150,001-200,000	1	0.36	
	มากกว่า 200,000	-	0.00	
	รวม	274	100.00	
7	อาชีพที่ให้รายได้	ทำไร่	6	2.19
รองลงมา	ทำนา	19	6.93	
	เลี้ยงสัตว์	21	7.66	
	รับจ้าง	138	50.36	
	ค้าขาย	21	7.66	
	หัตถกรรมในครัวเรือน	1	0.36	
	รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	5	1.82	
	อื่นๆ	63	22.99	
	รวม	274	100.00	
รายได้จาก	0-25,000	236	86.13	
อาชีพรอง	25,001-50,000	33	12.04	
	50,000-75,000	4	1.46	
	75,001-100,000	1	0.36	
	มากกว่า 100,000	0	0.00	
	รวม	274	100.00	

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

	ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน (n)	ร้อยละ	หมายเหตุ
8	ระยะเวลาที่อยู่อาศัย	0-10 ปี	13	4.74
	ในหมู่บ้าน	11-20 ปี	2	0.73
		21 -30 ปี	11	4.01
		31 - 40 ปี	30	10.95
		41 - 50 ปี	68	24.82
		51-60 ปี	78	28.47
		มากกว่า 60 ปี	72	26.28
		รวม	274	100.00
9	เคยได้รับข้อมูล	ไม่เคย	0	0.00
	ข่าวสารป่าชุมชน หรือไม่	เคย 1-2 แหล่ง	85	31.02
		เคย 3-4 แหล่ง	173	63.14
		เคย 5 แหล่งขึ้นไป	16	5.84
		รวม	274	100.00
การรับข้อมูล ข่าวสารป่าชุมชน	วิทยุ	7	0.89	ตอบได้
	โทรทัศน์	0	0.00	มากกว่า
	ผู้นำชุมชน	262	33.33	1 ข้อ
	เพื่อนบ้าน/ญาติ	188	23.92	
	เจ้าหน้าที่ทางราชการ	33	4.20	
	หนังสือพิมพ์/วารสาร	0	0.00	
	เสียงตามสายประจำหมู่บ้าน	262	33.33	
	สถานบันการศึกษา	5	0.64	
	แผ่นพับ/ประกาศเผยแพร่	23	2.93	
	อื่นๆ	6	0.76	
	รวม	786	100.00	

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

	ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน (n)	ร้อยละ	หมายเหตุ
10	การเป็นกลุ่มสมาชิก	ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใดเลย	78	28.47
	ต่างๆ	เป็นสมาชิก 1-2 กลุ่ม	161	58.76
		เป็นสมาชิก 3-4 กลุ่ม	31	11.31
		เป็นสมาชิก มากกว่า 4 กลุ่ม	4	1.46
		รวม	274	100.00
กลุ่มสมาชิก	ลูกเสือชาวบ้าน	13	4.71	
	สหกรณ์การเกษตร	29	10.51	
	คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน	67	24.28	
	คณะกรรมการป่าชุมชน	44	15.94	
	กลุ่มแม่บ้าน	31	11.23	
	อื่นๆ	92	33.33	
	รวม	276	100.00	
11	ท่านเชื่อสิ่งที่อยู่	เชื่อ	268	97.81
	เหนือธรรมชาติ	ไม่เชื่อ	6	2.19
	หรือไม่	รวม	274	100.00
ความเชื่อว่ามีสิ่ง	มีส่วนในการอนุรักษ์มากขึ้น	263	95.99	
	ศักดิ์สิทธิ์มีผลให้	มีส่วนในการอนุรักษ์น้อย	5	1.82
	ท่านดูแลรักษาหรือ	ไม่มีส่วนในการอนุรักษ์ป่าไม้	6	2.19
	อนุรักษ์ป่าไม้มากขึ้น	รวม	274	100.00
หรือไม่	มีส่วนในการอนุรักษ์มากขึ้น	263	95.99	
	มีส่วนในการอนุรักษ์น้อย	5	1.82	
	ไม่มีส่วนในการอนุรักษ์ป่าไม้	6	2.19	
	รวม	274	100.00	

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

	ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน (n)	ร้อยละ	หมายเหตุ
14	ท่านได้รับ	1,311	23.25	2
	ประโยชน์จากป่า	766	13.58	4
	ชุมชนอะไรบ้าง	868	15.39	3
	(ตอบแบบ	463	8.21	6
	เรียงลำดับจาก	603	10.69	5
	1-6)	1,628	28.87	1
หมายเหตุ : จำนวน (n) เท่ากับ ค่าคะแนนรวมจากการเรียงลำดับการใช้ประโยชน์ จาก 1-6 โดย 1 มีค่าเท่ากับ 6 คะแนน ลดลงตามลำดับ				
15	ท่านได้รับประโยชน์	274	52.69	ตอบได้
	จากป่าชุมชนเพื่อใช้	208	40.00	มากกว่า
	ประโยชน์เพื่อด้านใด			1 ข้อ
	นำมาเป็นวัสดุ/วัตถุดิบผลิต			
	สินค้าจำหน่าย	38	7.31	
	อื่นๆ	0	0.00	
	รวม	520	100.00	
	การได้รายได้จากป่า			
	อุปโภค บริโภคในครัวเรือน			
	เพียงอย่างเดียว	62	22.63	
	นำไปจำหน่าย หรือเป็นวัสดุ			
	เพื่อผลิตจำหน่าย	212	77.37	
	รวม	274	100.00	

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนดงมัน

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินติดตามผลการจัดการป่าชุมชนดงมัน ของประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 274 ราย พบว่า

การมีส่วนร่วมในภาพรวมของทั้ง 4 ด้าน ของประชากรกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับ “มาก” มีคะแนนเฉลี่ย 3.88 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าด้านที่มีการมีส่วนร่วมมากที่สุดคือ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ รองลงคือ การมีส่วนร่วมในการวางแผน และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านที่พบว่ามีมีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 แสดงค่าเฉลี่ยรวมของระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนดงมัน

กิจกรรมการมีส่วนร่วม ในการจัดการป่าชุมชนดงมัน	คะแนนเฉลี่ย การมีส่วนร่วม	ระดับ การมีส่วนร่วม	อันดับ
1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน	4.04	มาก	2
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	4.12	มาก	1
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	3.83	มาก	3
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล	3.52	มาก	4
เฉลี่ย	3.88	มาก	

เมื่อมาศึกษาข้อมูลในหัวข้อย่อยแต่ละด้าน จะพบว่า

2.1 ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการป่าชุมชน จากตารางที่ 4.3 พบว่า มีค่าระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ “มาก” ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ย 4.04 คะแนน โดยหัวข้อที่ได้รับการมีส่วนร่วมมากที่สุดคือ การมีส่วนร่วมในการประชุมเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน และหัวข้อที่ได้รับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด ได้แก่ การคัดเลือกคณะกรรมการป่าชุมชนและร่างกฎหมายและบทลงโทษการใช้ประโยชน์ป่าชุมชน การมีส่วนร่วมในการวางแผนในการปลูกฟื้นฟูสภาพป่า และการมีส่วนร่วมในการวางแผนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 4.3 ดังนี้

ตารางที่ 4.3 แสดงค่าเฉลี่ย และระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการป่าชุมชนดงมัน

การมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดการป่าชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม : จำนวน (ร้อยละ)					เฉลี่ย	ระดับการมีส่วนร่วม
	5	4	3	2	1		
1) การมีส่วนร่วมในการประชุมเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน	100 (36.50)	141 (51.46)	32 (11.68)	1 (0.36)	0 (0.00)	4.24	ระดับมาก
2) การมีส่วนร่วมในการร่วมแสดงความคิดเห็นในการประชุม	55 (20.07)	171 (62.41)	46 (16.79)	2 (0.73)	0 (0.00)	4.02	ระดับมาก
3) การมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางแก้ไข ปัญหาเกี่ยวกับการ ป้องกันและการบำรุงรักษาป่า	62 (22.63)	159 (58.03)	48 (17.52)	4 (1.46)	1 (0.36)	4.01	ระดับมาก
4) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในที่ประชุม	64 (23.36)	155 (56.57)	52 (18.98)	2 (0.73)	1 (0.36)	4.02	ระดับมาก
5) การมีส่วนร่วมคัดเลือกคณะกรรมการป่าชุมชนและร่วมร่างระเบียบ และบทลงโทษ	65 (23.72)	151 (55.11)	53 (19.34)	4 (1.46)	1 (0.36)	4.00	ระดับมาก
6) การมีส่วนร่วมวางแผนในการป้องกันรักษาทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ ป่าชุมชน	66 (24.09)	153 (55.84)	52 (18.98)	3 (1.09)	0 (0.00)	4.03	ระดับมาก
7) การมีส่วนร่วมวางแผนในการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าในพื้นที่ป่าชุมชน	59 (21.53)	163 (59.49)	46 (16.79)	6 (2.19)	0 (0.00)	4.00	ระดับมาก
8) การมีส่วนร่วมวางแผนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ใน พื้นที่ป่าชุมชน	63 (22.99)	153 (55.84)	53 (19.34)	5 (1.82)	0 (0.00)	4.00	ระดับมาก
การมีส่วนร่วมในการวางแผน (เฉลี่ย)						4.04	ระดับมาก

หมายเหตุ : 5=มากที่สุด 4=มาก 3=ปานกลาง 2=น้อย และ 1=น้อยที่สุด

2.1.1 การมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยร่วมของการมีส่วนร่วมฯ อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยร่วมคือ 4.24 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าการมีส่วนร่วมในการประชุมในระดับมาก ร้อยละ 51.46 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือการมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ปานกลาง และน้อย โดยมีร้อยละ 36.50, 11.68 และ 0.36 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ และค่าการมีส่วนร่วมในระดับน้อยที่สุดไม่มีกลุ่มตัวอย่างบุคคลใดให้ค่าคะแนนในระดับชั้นนี้

2.1.2 การแสดงความคิดเห็นในการประชุมวางแผนจัดการป่าชุมชน จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยร่วมของการมีส่วนร่วมฯ อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยรวม 4.02 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการประชุมในระดับมาก ร้อยละ 62.41 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ปานกลาง และน้อย โดยมีร้อยละ 20.07, 16.79 และ 0.73 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ และค่าการแสดงความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุดไม่มีกลุ่มตัวอย่างบุคคลใดให้ค่าคะแนนในระดับชั้นนี้

2.1.3 การเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการป้องกันและการบำรุงรักษาป่า จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยร่วมของการมีส่วนร่วมฯ อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยรวม 4.01 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าการมีส่วนร่วมการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหในระดับมาก ร้อยละ 58.03 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมีร้อยละ 22.63, 17.52, 1.46 และ 0.36 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ

2.1.4 การร่วมตัดสินใจในที่ประชุมในกิจกรรมการจัดการป่าชุมชน จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยร่วมของการมีส่วนร่วมฯ อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยรวม 4.02 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในที่ประชุมระดับมาก ร้อยละ 56.57 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมีร้อยละ 23.36, 18.98, 0.73 และ 0.36 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ

2.1.5 การมีส่วนร่วมคัดเลือกคณะกรรมการป่าชุมชนและร่วมร่างระเบียบการใช้ประโยชน์ป่าชุมชนและบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยร่วมของการมีส่วนร่วมฯ อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ย 4.00 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าการมีส่วนร่วมในการคัดเลือกคณะกรรมการและร่างการใช้ประโยชน์ป่าชุมชนในระดับมาก ร้อยละ 55.11 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมีร้อยละ 23.72, 19.34, 1.46 และ 0.36 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ

2.1.6 การมีส่วนร่วมวางแผนในการป้องกันรักษาทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าชุมชน

จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยร่วมของการมีส่วนร่วมฯ อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยรวม 4.03 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าการมีส่วนร่วมในการวางแผนป้องกันรักษาทรัพยากรในระดับมาก ร้อยละ 55.84 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ปานกลาง และน้อย โดยมีร้อยละ 24.09, 18.98 และ 1.09 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ และค่าการมีส่วนร่วมในระดับน้อยที่สุดไม่มีกลุ่มตัวอย่างบุคคลใดให้ค่าคะแนนในระดับขั้นนี้

2.1.7 การมีส่วนร่วมวางแผนในการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าในพื้นที่ป่าชุมชน

จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยร่วมของการมีส่วนร่วมฯ อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยรวม 4.00 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าการมีส่วนร่วมในการวางแผนปลูกฟื้นฟูสภาพป่าในระดับมาก ร้อยละ 59.49 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ปานกลาง และน้อย โดยมีร้อยละ 21.53, 16.79 และ 2.09 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ และค่าการมีส่วนร่วมในระดับน้อยที่สุดไม่มีกลุ่มตัวอย่างบุคคลใดให้ค่าคะแนนในระดับขั้นนี้

2.1.8 การมีส่วนร่วมวางแผนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าชุมชน

จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยร่วมของการมีส่วนร่วมฯ อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยรวม 4.00 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าการมีส่วนร่วมในการวางแผนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ในระดับมาก ร้อยละ 55.84 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ปานกลาง และน้อย โดยมีร้อยละ 22.09, 19.34 และ 1.84 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ และค่าการมีส่วนร่วมในระดับน้อยที่สุดไม่มีกลุ่มตัวอย่างบุคคลใดให้ค่าคะแนนในระดับขั้นนี้

2.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน

จากผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับ “มาก” มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.12 คะแนน รายละเอียดดังตารางที่ 4.4 และเมื่อพิจารณาในหัวข้อย่อย พบว่า ผลเฉลี่ยการมีส่วนร่วมของหัวข้อย่อยทุกข้ออยู่ในระดับ “มาก” ทั้งหมด โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.2.1 การมีส่วนร่วมในการชักชวนเพื่อนบ้านให้ช่วยกันป้องกันและบำรุงรักษาป่าชุมชน

จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยร่วมของการมีส่วนร่วมฯ อยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ย 4.22 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าการมีส่วนร่วมในการชักชวนเพื่อนบ้านให้ช่วยกันป้องกันและบำรุงรักษาป่าชุมชนอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 54.01 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ปานกลาง และน้อย โดยมีร้อยละ 34.31, 10.95 และ 0.73 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ และค่าการมีส่วนร่วมในระดับน้อยที่สุดไม่มีกลุ่มตัวอย่างบุคคลใดให้ค่าคะแนนในระดับขั้นนี้

2.2.2 การมีส่วนร่วมมือในการทำกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยร่วมของการมีส่วนร่วมฯ อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.22 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนในระดับมาก ร้อยละ 55.47 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ปานกลาง และน้อย โดยมีร้อยละ 35.40, 8.76 และ 0.36 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ และค่าการมีส่วนร่วมในระดับน้อยที่สุดไม่มีกลุ่มตัวอย่างบุคคลใดให้ค่าคะแนนในระดับขั้นนี้

2.2.3 การให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการ

ป้องกันรักษาป่าชุมชน จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยร่วมของการมีส่วนร่วมฯ อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.35 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าการให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับมากที่สุด ร้อยละ 45.99 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ การให้ความร่วมมือในระดับมาก ปานกลาง และน้อย โดยมีร้อยละ 43.80, 9.12 และ 1.09 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ และค่าการให้ความร่วมมือในระดับน้อยที่สุดไม่มีกลุ่มตัวอย่างบุคคลใดให้ค่าคะแนนในระดับขั้นนี้

2.2.4 การมีส่วนร่วมในการปลูกป่าและฟื้นฟูป่าชุมชน

จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยร่วมของการมีส่วนร่วมฯ อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.23 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าการมีส่วนร่วมในการปลูกป่าและฟื้นฟูป่าชุมชนในระดับมาก ร้อยละ 50.36 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด, ปานกลาง และน้อย โดยมีร้อยละ 36.50, 12.77 และ 0.36 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ และค่าการมีส่วนร่วมในระดับน้อยที่สุดไม่มีกลุ่มตัวอย่างบุคคลใดให้ค่าคะแนนในระดับขั้นนี้

2.2.5 การมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาป่าชุมชน เช่น ทางหญ้าปลูกซ่อม ฯ

จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยร่วมของการมีส่วนร่วมฯ อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.00 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าการมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาป่าชุมชนในระดับมาก ร้อยละ 53.65 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมีร้อยละ 23.72, 21.90, 0.36 และ 0.36 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ

ตารางที่ 4.4 แสดงค่าเฉลี่ย และระดับการมีส่วนร่วมในกาปฏิบัติการจัดการป่าชุมชนดงมัน

การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม : จำนวน (ร้อยละ)					เฉลี่ย	ระดับการมีส่วนร่วม
	5	4	3	2	1		
1) การมีส่วนร่วมในการชักชวนเพื่อนบ้านให้ ช่วยกันป้องกันและบำรุงรักษาป่าชุมชน	94 (34.31)	148 (54.01)	30 (10.95)	2 (0.73)	0 (0.00)	4.22	ระดับมาก
2) การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมการ อนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างสม่ำเสมอ	97 (35.40)	152 (55.47)	24 (8.76)	1 (0.36)	0 (0.00)	4.26	ระดับมาก
3) การให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวก ให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการป้องกันรักษา ป่าชุมชน	126 (45.99)	120 (43.80)	25 (9.12)	3 (1.09)	0 (0.00)	4.35	ระดับมาก
4) การมีส่วนร่วมปลูกป่า และฟื้นฟูป่าชุมชน	100 (36.50)	138 (50.36)	35 (12.77)	1 (0.36)	0 (0.00)	4.23	ระดับมาก
5) การมีส่วนร่วมบำรุงรักษาป่าชุมชน เช่น ถางหญ้า ปลูกซ่อม ฯ	65 (23.72)	147 (53.65)	60 (21.90)	1 (0.36)	1 (0.36)	4.00	ระดับมาก
6) ท่านได้ร่วมจัดทำแนวกันไฟ ป่าชุมชน	74 (27.01)	150 (54.74)	45 (16.42)	5 (1.82)	0 (0.00)	4.07	ระดับมาก

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม : จำนวน (ร้อยละ)					เฉลี่ย	ระดับการมีส่วนร่วม
	5	4	3	2	1		
7) ท่านได้ร่วมจัดทำสร้างฝายผสมผสาน	79	140	50	5	0	4.07	ระดับมาก
	(28.83)	(51.09)	(18.25)	(1.82)	(0.00)		
8) การปฏิบัติตามระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนอย่างเคร่งครัด	122	112	39	1	0	4.30	ระดับมาก
	(44.53)	(40.88)	(14.23)	(0.36)	(0.00)		
9) การมีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์บุคคลในครอบครัวให้ช่วยกันป้องกัน ดูแลรักษาป่าชุมชน	124	116	32	2	0	4.32	ระดับมาก
	(45.26)	(42.34)	(11.68)	(0.73)	(0.00)		
10) มีส่วนร่วมเสียดสละแรงงานบริจาคเงิน หรือวัสดุสิ่งของเพื่อช่วยเหลือกิจกรรมรักษาป่าชุมชน	62	132	71	9	0	3.90	ระดับมาก
	(22.63)	(48.18)	(25.91)	(3.28)	(0.00)		
11) การมีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่เฝ้าระวัง/จับกุมผู้บุกรุกทำลายป่าชุมชน	46	108	91	27	2	3.62	ระดับมาก
	(16.79)	(39.42)	(33.21)	(9.85)	(0.73)		
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (เฉลี่ย)						4.12	ระดับมาก

หมายเหตุ : 5=มากที่สุด 4=มาก 3=ปานกลาง 2=น้อย และ 1=น้อยที่สุด

2.2.6 การมีส่วนร่วมจัดทำแนวกันไฟป่าชุมชน จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยรวมของการมีส่วนร่วมฯ อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.07 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าการมีส่วนร่วมในการจัดทำแนวกันไฟในระดับมาก ร้อยละ 54.74 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ปานกลาง และน้อย โดยมีร้อยละ 27.01, 16.42 และ 1.82 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ และค่าการมีส่วนร่วมในระดับน้อยที่สุดไม่มีกลุ่มตัวอย่างบุคคลใดให้ค่าคะแนนในระดับขั้นนี้

2.2.7 การมีส่วนร่วมในการจัดทำสร้างฝายผสมผสาน จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยรวมของการมีส่วนร่วมฯ อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.07 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าการมีส่วนร่วมในการจัดทำสร้างฝายผสมผสานในระดับมาก ร้อยละ 51.09 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ปานกลาง และน้อย โดยมีร้อยละ 28.83, 18.25 และ 1.82 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ และค่าการมีส่วนร่วมในระดับน้อยที่สุดไม่มีกลุ่มตัวอย่างบุคคลใดให้ค่าคะแนนในระดับขั้นนี้

2.2.8 การปฏิบัติตามระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนอย่างเคร่งครัด จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยรวมของการปฏิบัติตามระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.30 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าการปฏิบัติตามระเบียบในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 44.53 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ การปฏิบัติตามระเบียบในระดับมาก ปานกลาง และน้อย โดยมีร้อยละ 40.88, 14.23 และ 0.36 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ และค่าการปฏิบัติตามระเบียบในระดับน้อยที่สุดไม่มีกลุ่มตัวอย่างบุคคลใดให้ค่าคะแนนในระดับขั้นนี้

2.2.9 การประชาสัมพันธ์บุคคลในครอบครัวให้ช่วยกันป้องกัน ดูแลรักษาป่าชุมชน จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยรวมการประชาสัมพันธ์ฯ อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.32 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าการประชาสัมพันธ์บุคคลในครอบครัวให้ช่วยกันป้องกัน ดูแลรักษาป่าชุมชนในระดับมากที่สุด ร้อยละ 45.26 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ ระดับมาก ปานกลาง และน้อย โดยมีร้อยละ 42.34, 11.68 และ 0.73 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ และค่าการประชาสัมพันธ์ในระดับน้อยที่สุดไม่มีกลุ่มตัวอย่างบุคคลใดให้ค่าคะแนนในระดับขั้นนี้

2.2.10 การมีส่วนร่วมในการเสียดสแรงงานบริจาคเงิน หรือวัสดุสิ่งของ เช่น จอบ ขวาน มีด พร้า หรือยานพาหนะ เพื่อช่วยเหลือกิจกรรมรักษาป่าชุมชน จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยรวมของการมีส่วนร่วมฯ อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 3.90 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าการมีส่วนร่วมในการเสียดสแรงงานบริจาคเงิน หรือวัสดุสิ่งของในระดับมาก ร้อยละ 48.18 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด

ปานกลาง และน้อย โดยมีร้อยละ 22.63, 25.91 และ 3.28 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ และค่าการมีส่วนร่วมในระดับน้อยที่สุดไม่มีกลุ่มตัวอย่างบุคคลใดให้ค่าคะแนนในระดับขั้นนี้

2.2.11 การมีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่เฝ้าระวัง/จับกุมผู้บุกรุกทำลายป่าชุมชน จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยร่วมของการมีส่วนร่วมฯ อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวม 3.62 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าการมีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่เฝ้าระวัง/จับกุมผู้บุกรุกทำลายป่าชุมชนในระดับมาก ร้อยละ 39.42 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในระดับปานกลางมากที่สุด น้อย และน้อยที่สุด โดยมีร้อยละ 33.21, 16.79, 9.85 และ 0.73 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ

2.3 ด้านการมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ต่อการจัดการป่าชุมชน จากผลการศึกษา ดังตารางที่ 4.5 พบว่า การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับ “มาก” มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 3.83 คะแนน และเมื่อพิจารณาในหัวข้อย่อย พบว่า

2.3.1 การได้รับความรู้เรื่องการอนุรักษ์ป่ามากขึ้นหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชน จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยรวมการได้รับความรู้มากขึ้นอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.23 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าการได้รับความรู้มากขึ้นในระดับมาก ร้อยละ 53.28 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ การได้รับความรู้มากขึ้นในระดับมากที่สุด ปานกลาง และน้อย โดยมีร้อยละ 35.04, 11.31 และ 0.36 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ และค่าการได้รับความรู้มากขึ้นในระดับน้อยที่สุดไม่มีกลุ่มตัวอย่างบุคคลใดให้ค่าคะแนนในระดับขั้นนี้

2.3.2 ความภาคภูมิใจที่ป่าชุมชนก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวตนเองและคนในสวนรวมชุมชน จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยรวมความภาคภูมิใจที่มีป่าชุมชนอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.27 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าความภาคภูมิใจที่มีป่าชุมชนในระดับมาก ร้อยละ 56.20 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ การความภาคภูมิใจในระดับมากที่สุด ปานกลาง และน้อย โดยมีร้อยละ 35.77, 7.66 และ 0.36 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ และค่าความภาคภูมิใจในระดับน้อยที่สุดไม่มีกลุ่มตัวอย่างบุคคลใดให้ค่าคะแนนในระดับขั้นนี้

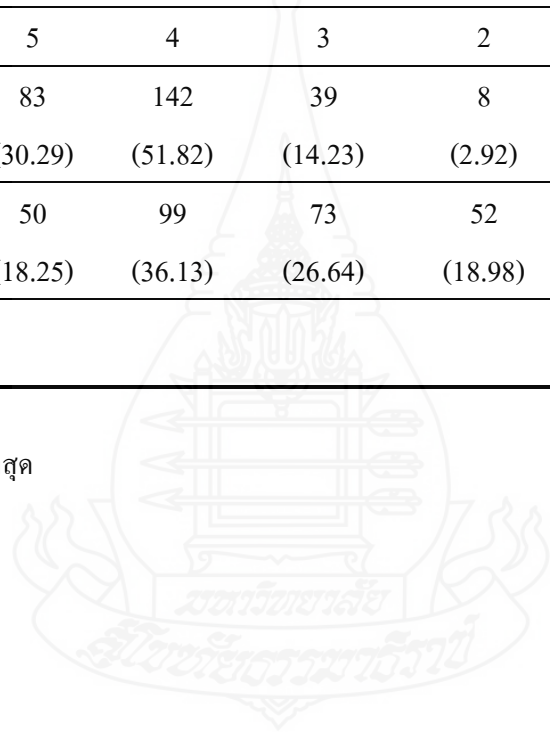
ตารางที่ 4.5 แสดงค่าเฉลี่ย และระดับการมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์การจัดการป่าชุมชนดงมัน

การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ การจัดการป่าชุมชนดงมัน	ระดับการมีส่วนร่วม : จำนวน (ร้อยละ)					เฉลี่ย	ระดับการมี ส่วนร่วม
	5	4	3	2	1		
1) การได้รับความรู้เรื่องการอนุรักษ์ป่ามากขึ้น หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชน	96 (35.04)	146 (53.28)	31 (11.31)	1 (0.36)	0 (0.00)	4.23	ระดับมาก
2) ความภูมิใจที่ป่าชุมชนก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัว ท่านและคนส่วนรวมในชุมชน	98 (35.77)	154 (56.20)	21 (7.66)	1 (0.36)	0 (0.00)	4.27	ระดับมาก
3) การได้ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน เช่น แหล่ง อาหาร ยาสมุนไพรรักษาโรค ไม้ใช้สอย	133 (48.54)	115 (41.97)	22 (8.03)	4 (1.46)	0 (0.00)	4.38	ระดับมาก
4) การได้รับใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนในการเป็น สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ	50 (18.25)	118 (43.07)	49 (17.88)	56 (20.44)	1 (0.36)	3.58	ระดับมาก
5) การได้ใช้ประโยชน์ในการนำสัตว์เลี้ยงเข้าไป เลี้ยงในเขตป่าชุมชน	23 (8.39)	38 (13.87)	42 (15.33)	93 (33.94)	78 (28.47)	2.40	ระดับน้อย
6) การได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ ในพื้นที่	92 (33.58)	125 (45.62)	56 (20.44)	1 (0.36)	0 (0.00)	4.12	ระดับมาก

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์	ระดับการมีส่วนร่วม : จำนวน (ร้อยละ)					เฉลี่ย	ระดับการมีส่วนร่วม
	5	4	3	2	1		
การจัดการป่าชุมชนดงมัน							
7) การเข้าไปใช้ประโยชน์ทรัพยากรประเภทอื่นจากป่าชุมชน เช่น ไข่มไ้เพื่อการก่อสร้างหรือทำฟืน	83 (30.29)	142 (51.82)	39 (14.23)	8 (2.92)	2 (0.73)	4.08	ระดับมาก
8) การได้ใช้ประโยชน์ในการเป็นพื้นที่ทำกิจกรรมทางวัฒนธรรมและเป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาธรรมชาติ	50 (18.25)	99 (36.13)	73 (26.64)	52 (18.98)	0 (0.00)	3.54	ระดับมาก
การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ (เฉลี่ย)						3.83	ระดับมาก

หมายเหตุ : 5=มากที่สุด 4=มาก 3=ปานกลาง 2=น้อย และ 1=น้อยที่สุด

2.3.3 การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน เช่น แหล่งอาหาร ยาสมุนไพรรักษาโรค

ไม่ใช้สอย จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยรวมการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนเพื่อเป็นแหล่งอุปโภคบริโภค ของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.38 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนในด้านนี้อยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 48.54 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ ระดับมาก, ปานกลาง และน้อย โดยมีร้อยละ 41.97, 8.03 และ 1.34 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ และค่าการใช้ประโยชน์ฯ ในระดับน้อยที่สุดไม่มีกลุ่มตัวอย่างบุคคลใดให้ค่าคะแนนในระดับขั้นนี้

2.3.4 การได้ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนในการเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

จากการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยรวมของการใช้ประโยชน์ป่าชุมชนเป็นสถานที่พักผ่อนของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยรวม 3.58 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าการใช้ประโยชน์ในด้านนี้ในระดับมาก ร้อยละ 43.07 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ ระดับน้อยมากที่สุด, ปานกลาง และน้อยที่สุด โดยมีร้อยละ 20.44, 18.25, 17.88 และ 0.36 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ

2.3.5 การได้ใช้ประโยชน์ในการนำสัตว์เลี้ยงเข้าไปเลี้ยงในเขตป่าชุมชน

จากการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยรวมของการนำสัตว์เลี้ยงเข้าไปเลี้ยงในเขตป่าชุมชนของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับน้อยที่สุด ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 2.40 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าการนำสัตว์เลี้ยงเข้าไปในเขตป่าชุมชนในระดับน้อย ร้อยละ 33.94 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ ระดับปานกลาง, น้อยที่สุด, มาก และมากที่สุด โดยมีร้อยละ 28.47, 15.33, 13.87 และ 8.39 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ

2.3.6 การได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ในพื้นที่

พบว่าค่าเฉลี่ยรวมการได้รับประโยชน์จากแหล่งน้ำฯ อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.12 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าการได้รับประโยชน์จากแหล่งน้ำฯ ในระดับมาก ร้อยละ 45.62 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ ระดับมากที่สุด, ปานกลาง และน้อย โดยมีร้อยละ 33.58, 14.33 และ 0.36 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ และค่าการการได้รับประโยชน์จากแหล่งน้ำฯ ในระดับน้อยที่สุดไม่มีกลุ่มตัวอย่างบุคคลใดให้ค่าคะแนนในระดับขั้นนี้

2.3.7 การได้เข้าไปใช้ประโยชน์ทรัพยากรประเภทอื่นจากป่าชุมชน เช่น ไม้เพื่อ

การก่อสร้างหรือทำฟืน จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยรวมการเข้าไปใช้ประโยชน์ทรัพยากรประเภทอื่นจากป่าชุมชนของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.08 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าการใช้ประโยชน์ในด้านนี้ในระดับมาก ร้อยละ 51.82 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

รองลงมา คือ ระดับมากที่สุด ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมีร้อยละ 30.29, 14.23, 2.92 และ 0.73 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ

2.3.8 การใช้ประโยชน์ในการเป็นพื้นที่ทำกิจกรรมทางวัฒนธรรมและเป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาธรรมชาติ จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยรวมการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าชุมชนในการทำกิจกรรมฯ ของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 3.54 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าชุมชนในการทำกิจกรรมฯ อยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 36.13 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ ปานกลาง น้อย และมากที่สุด โดยมีร้อยละ 26.64, 18.93 และ 18.25 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ และค่าการใช้ประโยชน์ฯ ในระดับน้อยที่สุดไม่มีกลุ่มตัวอย่างบุคคลใดให้ค่าคะแนนในระดับขั้นนี้

2.4 ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการจัดการป่าชุมชนดงมัน จากผลการศึกษาดังตารางที่ 4.6 พบว่า การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลโดยรวมอยู่ในระดับ “มาก” มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 3.83 คะแนน และเมื่อพิจารณาในหัวข้อย่อย พบว่า

2.4.1 การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในการจัดการป่าชุมชน จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยรวมของการมีส่วนร่วมฯ อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวม 3.00 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการจัดการป่าชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 39.78 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ ระดับมาก น้อยที่สุด, มากที่สุด และน้อย โดยมีร้อยละ 21.53, 20.80, 12.77 และ 5.11 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ

2.4.2 การมีส่วนร่วมในการพูดคุยกับกรรมการชุมชนหรือกรรมการป่าชุมชนถึงผลการดำเนินการของการรักษาป่าชุมชน จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยรวมของการมีส่วนร่วมฯ อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวม 3.08 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าการมีส่วนร่วมในการพูดคุยกับกรรมการชุมชนฯ อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 43.07 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในระดับมาก น้อยที่สุดมากที่สุด และน้อย โดยมีร้อยละ 26.64, 15.33, 9.12 และ 5.84 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ

ตารางที่ 4.6 แสดงค่าเฉลี่ย และระดับการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการจัดการป่าชุมชนดงมัน

การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล การจัดการป่าชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม : จำนวน (ร้อยละ)					เฉลี่ย	ระดับการมีส่วนร่วม
	5	4	3	2	1		
1) การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของ เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในการจัดการป่าชุมชน	35 (12.77)	59 (21.53)	109 (39.78)	14 (5.11)	57 (20.80)	3.00	ระดับปานกลาง
2) การมีส่วนร่วมพูดคุยกับกรรมการชุมชนหรือ กรรมการป่าชุมชนถึงผลการดำเนินการ	25 (9.12)	73 (26.64)	118 (43.07)	16 (5.84)	42 (15.33)	3.08	ระดับปานกลาง
3) ความพึงพอใจกับการทำงานของคณะกรรมการ ป่าชุมชน	80 (29.20)	97 (35.40)	80 (29.20)	9 (3.28)	8 (2.92)	3.85	ระดับมาก
4) การมีส่วนร่วมในการติดตามกิจกรรมต่างๆ ที่ เกิดขึ้นในการจัดการป่าชุมชน	42 (15.33)	97 (35.40)	116 (42.34)	11 (4.01)	8 (2.92)	3.56	ระดับมาก
5) การมีส่วนร่วมในการติดตามการใช้ประโยชน์ จากป่าชุมชนของคนในหมู่บ้าน	29 (10.58)	88 (32.12)	137 (50.00)	12 (4.38)	8 (2.92)	3.43	ระดับปานกลาง
6) การมีส่วนร่วมในการติดตามดูแลรักษาต้นไม้ หลังปลูกเสร็จแล้ว	32 (11.68)	65 (23.72)	134 (48.91)	33 (12.04)	10 (3.65)	3.28	ระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล การจัดการป่าชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม : จำนวน (ร้อยละ)					เฉลี่ย	ระดับการมีส่วนร่วม
	5	4	3	2	1		
7) ความคิดเห็นว่าหลังจากการจัดตั้งป่าชุมชน ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดีขึ้น	110 (40.15)	83 (30.29)	67 (24.45)	8 (2.92)	6 (2.19)	4.03	ระดับมาก
8) ระเบียบการใช้ประโยชน์ป่าชุมชนของหมู่บ้าน เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันแล้ว	100 (36.50)	77 (28.10)	80 (29.20)	10 (3.65)	7 (2.55)	3.92	ระดับมาก
การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล (เฉลี่ย)						3.52	ระดับมาก

หมายเหตุ : 5=มากที่สุด 4=มาก 3=ปานกลาง 2=น้อย และ 1=น้อยที่สุด

2.4.3 ความพึงพอใจกับการทำงานของคณะกรรมการป่าชุมชน จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยรวมของความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก แสดงถึงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจกับการทำงานของคณะกรรมการป่าชุมชนในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวม 3.85 คะแนน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 35.40 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ ความพึงพอใจระดับมากที่สุดซึ่งมีค่าเท่ากับในระดับปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมีร้อยละ 29.20 , 3.28 และ 2.92 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ

2.4.4 การมีส่วนร่วมในการติดตามกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นในการจัดการป่าชุมชน จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยรวมของการมีส่วนร่วมฯ อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวม 3.56 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าการมีส่วนร่วมระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 42.34 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในระดับมาก มากที่สุด น้อย และน้อยที่สุด โดยมีร้อยละ 35.40 , 15.33 , 4.01 และ 2.92 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ

2.4.5 การมีส่วนร่วมในการติดตามการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนของคนในหมู่บ้าน จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยรวมของการมีส่วนร่วมฯ อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวม 3.43 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าการมีส่วนร่วมระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 50.00 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในระดับมาก มากที่สุด น้อย และน้อยที่สุด โดยมีร้อยละ 32.12, 10.58, 4.38 และ 2.92 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ

2.4.6 การมีส่วนร่วมในการติดตามดูแลรักษาต้นไม้หลังปลูกเสร็จแล้ว จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยรวมของการมีส่วนร่วมฯ อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวม 3.28 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าการมีส่วนร่วมระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 48.92 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในระดับน้อย มาก มากที่สุด และน้อยที่สุด โดยมีร้อยละ 23.72, 12.04, 11.68 และ 3.65 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ

2.4.7 การจัดตั้งป่าชุมชน ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดีขึ้นหรือไม่อย่างไร จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยรวมของความเห็นกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับมาก แสดงถึงว่าแสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าการจัดตั้งป่าชุมชน มีส่วนช่วยให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดีขึ้นในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวม 4.03 คะแนน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าความเห็นความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดีขึ้นในระดับมากที่สุด ร้อยละ 40.15 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ ดีขึ้นในระดับมาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมีร้อยละ 30.29, 24.45, 2.92 และ 2.19 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ

2.4.8 ระเบียบการใช้ประโยชน์ป่าชุมชนของหมู่บ้านเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันหรือไม่อย่างไร จากผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยรวมของความเห็นกลุ่มตัวอย่าง อยู่ในระดับมาก แสดงถึงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าระเบียบการใช้ประโยชน์ป่าชุมชนของหมู่บ้านมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบันมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวม 3.92 คะแนน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้ระดับค่าความเห็นความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันในระดับปานกลาง ร้อยละ 48.92 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ ความเหมาะสมในระดับน้อย มาก มากที่สุด และน้อยที่สุด โดยมีร้อยละ 23.72, 12.04, 11.68 และ 3.65 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไป เศรษฐกิจ และสังคม ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้ไคสแควร์ เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไป เศรษฐกิจและสังคมใน 8 ประเด็น คือ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก รายได้หลัก ระยะเวลาการอยู่อาศัยในหมู่บ้าน ช่องทางการรับข้อมูลข่าวสาร (จำนวน) การเป็นสมาชิกกลุ่มของหมู่บ้าน (จำนวน) ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการมีส่วนร่วมด้านการวางแผน การปฏิบัติ การใช้ประโยชน์ และการติดตามประเมินผลการจัดการป่าชุมชนที่แตกต่างกัน ปรากฏผลดังนี้

จากผลการศึกษาดังตารางที่ 4.7 ทำให้ทราบว่า อาชีพหลัก รายได้หลัก ช่องทางการรับข้อมูลข่าวสาร และการเป็นสมาชิกกลุ่มของหมู่บ้านของกลุ่มตัวอย่าง มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมด้านการวางแผนการจัดการป่าชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P-value) ดังนี้ 0.020* , 0.013* , 0.001** และ 0.002** ตามลำดับ ในส่วนของระดับการศึกษา ระยะเวลาการอยู่อาศัยในหมู่บ้าน ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ส่งผลต่อการอนุรักษ์ และการได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน ของกลุ่มตัวอย่างไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมด้านการวางแผนการจัดการป่าชุมชนแต่อย่างใด โดยมีค่าทางสถิติ (P-value) ดังนี้ 0.186 , 0.818 , 0.401 และ 0.997 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.7 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไป เศรษฐกิจและสังคมของชุมชน
ต่อการมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการป่าชุมชน

ลำดับ	ตัวแปรอิสระ	การมีส่วนร่วมในการวางแผน	
		χ^2	p-value
1	ระดับการศึกษา	26.377	0.186
2	อาชีพหลัก (อาชีพที่สร้างรายได้มากที่สุด)	28.015	0.020*
3	รายได้อาชีพหลัก	20.430	0.013*
4	ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน	5.20	0.818
5	ช่องทางการรับข้อมูลข่าวสาร (จำนวน)	15.501	0.001**
6	การเป็นสมาชิกกลุ่ม (จำนวน)	18.229	0.002**
7	ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ส่งผลต่อการอนุรักษ์	0.096	0.401
8	การได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน	1.385	0.997

หมายเหตุ : * หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

*** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

จากผลการศึกษาตารางที่ 4.8 ทำให้ทราบว่า ระดับการศึกษา รายได้หลัก ช่องทางการรับรู้ข่าวสาร และการเป็นสมาชิกกลุ่มของหมู่บ้านของกลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติในการจัดการป่าชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P-value) ดังนี้ 0.033*, 0.035**, 0.006** และ 0.000*** ตามลำดับ ในส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพหลัก ระยะเวลาการอยู่อาศัยในหมู่บ้าน ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการได้รับผลประโยชน์จากป่าชุมชนไม่มีมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการจัดการป่าชุมชนแต่อย่างใด โดยมีค่าทางสถิติ (P-value) ดังนี้ 0.250 , 0.775 , 0.460 และ 0.159 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.8 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไป เศรษฐกิจและสังคมของชุมชน
ต่อการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน

ลำดับ	ตัวแปรอิสระ	การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	
		χ^2	p-value
1	ระดับการศึกษา	22.588	0.033*
2	อาชีพหลัก (อาชีพที่สร้างรายได้มากที่สุด)	26.936	0.250
3	รายได้อาชีพหลัก	12.697	0.035*
4	ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน	8.419	0.775
5	ช่องทางการรับข้อมูลข่าวสาร (จำนวน)	21.466	0.006**
6	การเป็นสมาชิกกลุ่ม (จำนวน)	26.337	0.000***
7	ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ส่งผลต่อการอนุรักษ์	5.741	0.406
8	การได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน	6.197	0.159

หมายเหตุ : * หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

*** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

จากผลการศึกษาดังตารางที่ 4.9 ทำให้ทราบว่า การประกอบอาชีพหลัก ช่องทางการได้รับข้อมูลข่าวสาร การเป็นสมาชิกกลุ่มของหมู่บ้าน และความเชื่อในสิ่งศักดิ์ของกลุ่มตัวอย่างที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมด้านการได้รับประโยชน์จากป่าชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P-value) ดังนี้ 0.026* 0.024* , 0.000*** และ 0.003** ตามลำดับ ในส่วนระดับการศึกษา รายได้หลัก ระยะเวลาการอยู่อาศัยในหมู่บ้าน และการได้รับผลประโยชน์จากป่าชุมชนของกลุ่มตัวอย่างไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมด้านการได้รับผลประโยชน์จากป่าชุมชนแต่อย่างใด โดยมีค่าทางสถิติ (P-value) ดังนี้ 0.758, 0.989, 0.744 และ 0.591 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.9 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไป เศรษฐกิจและสังคมของชุมชน
ต่อการมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์จากการจัดการป่าชุมชน

ลำดับ	ตัวแปรอิสระ	การมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์	
		χ^2	p-value
1	ระดับการศึกษา	5.123	0.758
2	อาชีพหลัก (อาชีพที่สร้างรายได้มากที่สุด)	5.869	0.989
3	รายได้อาชีพหลัก	30.316	0.026*
4	ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน	5.068	0.744
5	ช่องทางการรับข้อมูลข่าวสาร (จำนวน)	12.324	0.024*
6	การเป็นสมาชิกกลุ่ม (จำนวน)	42.228	0.000***
7	ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ส่งผลต่อการอนุรักษ์	16.849	0.003**
8	การได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน	2.189	0.591

หมายเหตุ : * หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

*** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

จากผลการศึกษาดังตารางที่ 4.10 ทำให้ทราบว่า ระดับการศึกษา และการเป็นสมาชิกกลุ่มของหมู่บ้านของกลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมด้านการติดตามประเมินผลการจัดการป่าชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P-value) ดังนี้ 0.017* และ 0.001** ตามลำดับ ในส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพหลัก รายได้หลัก ระยะเวลาการอยู่อาศัยในหมู่บ้าน ช่องทางการรับข้อมูลข่าวสารป่าชุมชน ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการได้รับผลประโยชน์จากป่าชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมด้านการได้รับผลประโยชน์จากป่าชุมชนแต่อย่างใด โดยมีค่าทางสถิติ (P-value) ดังนี้ 0.260 , 0.231 , 0.768 , 0.060 , 0.242 และ 0.466 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.10 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไป เศรษฐกิจและสังคมของชุมชน
ต่อการมีส่วนร่วม ในการติดตามประเมินผลการจัดการป่าชุมชน

ลำดับ	ตัวแปรอิสระ	การมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผล	
		χ^2	p-value
1	ระดับการศึกษา	21.634	0.017*
2	อาชีพหลัก (อาชีพที่สร้างรายได้มากที่สุด)	18.237	0.260
3	รายได้อาชีพหลัก	29.848	0.231
4	ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน	10.662	0.768
5	ช่องทางการรับข้อมูลข่าวสาร (จำนวน)	19.702	0.060
6	การเป็นสมาชิกกลุ่ม (จำนวน)	18.463	0.001**
7	ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ส่งผลต่อการอนุรักษ์	4.576	0.242
8	การได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน	4.169	0.466

หมายเหตุ : * หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

*** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

ตอนที่ 4 ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการจัดการป่าชุมชนดงมัน

จากผลการศึกษาปัญหาในการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ดังตารางที่ 4.11 พบว่า กลุ่มตัวอย่างโดยมากมีปัญหามากที่สุดในด้านการติดตามประเมินผล คิดเป็นร้อยละ 5 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา การมีส่วนร่วมในการวางแผน และการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ คิดเป็นร้อยละ 2 และ 1 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ และที่ไม่มีปัญหาเลยในการมีส่วนร่วมคือการได้รับผลประโยชน์ เมื่อมองในภาพรวมแล้วจะพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่พบปัญหาในการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนคิดเป็นร้อยละ 2 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

ตารางที่ 4.11 แสดงร้อยละการมีปัญหา ในการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

กิจกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนคงมัน	การมีปัญหา		อันดับ
	มี	ไม่มี	
1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน	2.00	98.00	2
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	1.00	99.0	3
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	0.00	100.00	4
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล	5.00	95.00	1
เฉลี่ย	2.00	98.00	

ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างได้ให้รายละเอียดของปัญหา/อุปสรรคการมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอน และข้อเสนอแนะ ดังนี้

4.1 ปัญหา/อุปสรรค

4.1.1 ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน

- 1) การประชุมวาระต่างๆ เกี่ยวกับป่าชุมชน ผู้รับทราบวันเวลาการประชุม หรือข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับป่าชุมชน จะเป็นคณะกรรมการป่าชุมชนและผู้นำชุมชน
- 2) ราษฎรในชุมชนขาดความรู้ ความเข้าใจ ในกระบวนการของป่าชุมชน และวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของป่าชุมชน
- 3) ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึงเพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผน
- 4) ขาดแคลนงบประมาณเพื่อมาสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผน
- 5) ขาดแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมเพื่อวางแผนการดำเนินงานของป่าชุมชน
- 6) ห่วงเวลาในการจัดประชุมวางแผน หรือรับฟังความคิดเห็นเป็นช่วงเวลาทำงานของราษฎรในชุมชน

4.1.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ

- 1) ขาดงบประมาณในการสนับสนุนเพื่อดำเนินงานด้านการป้องกันการบุกรุกป่า
- 2) ราษฎรในชุมชนมีความเข้าใจว่าอำนาจหน้าที่ในการจับกุมผู้ลักลอบเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ป่าชุมชนและผู้นำหมู่บ้าน

- 3) การแต่งตั้งกำหนดเวรยามการระวังมีเพียงคณะกรรมการป่าชุมชน ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่เท่านั้น
- 4) ไม่มีอาวุธและ/หรืออุปกรณ์ป้องกันตัว ในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่เฝ้าระวังและจับกุมผู้กระทำผิด
- 5) อุปกรณ์ในการดูแลรักษาป่าชุมชนไม่เพียงพอ
- 6) การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับป่าชุมชนเกิดขึ้นน้อย โดยจะมีการจัดกิจกรรมในบางโอกาสที่สำคัญๆ เท่านั้น
- 7) ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ล่วงหน้าและทั่วถึงเพื่อให้ราษฎรในชุมชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติร่วมกัน
- 8) ห้วงเวลาในการจัดกิจกรรมเป็นช่วงเวลาทำงานของราษฎรในชุมชน

4.1.3 ด้านการมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้ง 274 คน ไม่พบปัญหาในการมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

4.1.4 ด้านการมีส่วนร่วมในติดตามประเมินผล

- 1) ขาดงบประมาณเพื่อสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล
- 2) คณะกรรมการป่าชุมชน มีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนบ่อย
- 3) กฏระเบียบ และข้อบังคับไม่เคร่งครัดพอที่จะเอาผิดผู้กระทำผิด
- 4) ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึงเพื่อให้ราษฎรในชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล
- 5) ราษฎรขาดความรู้ความเข้าใจถึงประโยชน์การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน

4.2 ข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน

4.2.1 ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อมาดำเนินการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในทุกๆด้านอย่างสม่ำเสมอ

4.2.2 จัดเวทีสร้างการรับรู้ “โครงการป่าชุมชน” ให้ราษฎรทุกคนมีความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนรับทราบระเบียบ ข้อปฏิบัติ และข้อบังคับ เกี่ยวกับป่าชุมชน เพื่อกระตุ้น และสร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วม

4.2.3 เพิ่มพื้นที่ปลูกต้นยางนาเพาะเชื้อเห็ด ในพื้นที่ป่าชุมชนดงมัน

4.2.4 อยากให้ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพที่หลากหลายเพิ่มขึ้น อาทิ การปลูกหม่อนไหม การขยายเพาะพันธุ์ปลา และกล้าไม้ เป็นต้น เพื่อสร้างรายได้ให้ราษฎรเพิ่มขึ้น

4.2.5 ต่อยอดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ได้จากป่าชุมชน ตลอดจนหาแหล่งตลาด เพื่อสร้างรายได้ เพิ่มขึ้น และเป็นเสมือนแรงจูงใจให้ราษฎรมามีส่วนร่วมมากขึ้น

4.2.6 ติดป้ายแจ้งเตือนกฎ/ระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน พร้อมกำหนดบทลงโทษให้ชัดเจน ให้เป็นที่รับทราบรับรู้ทั่วกัน

4.2.7 เพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์เพื่อรับรู้การดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมต่างๆ ของการจัดการป่าชุมชน

4.2.8 มอบหมายให้ราษฎรในชุมชน มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการกิจกรรม/หรืองานต่างๆ เกี่ยวกับป่าชุมชน

4.2.9 จัดค่ายอบรมเยาวชน เพื่อสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชนในพื้นที่ในการอนุรักษ์รักษาทรัพยากรป่าไม้ต่อไป

4.2.10 จัดฝึกอบรม การซ่อมดับไฟป่า

ตอนที่ 5 แนวทางการส่งเสริมการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

จากการจัดประชุมกลุ่มย่อยระหว่างผู้นำชุมชนของ 7 หมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชนคงมันเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในแต่ละขั้นตอนปรากฏผลดังนี้

5.1 การมีส่วนร่วมในการวางแผนเกี่ยวกับป่าชุมชนคงมัน จากการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในการประชุมเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน การร่วมประชุมวางแผนการจัดการป่าชุมชน การมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางแก้ไขเกี่ยวกับการป้องกันรักษาป่า การร่วมตัดสินใจในกิจกรรมจัดการป่าชุมชน ร่วมคัดเลือกกรรมการและร่างระเบียบป่าชุมชนและบทลงโทษ ร่วมวางแผนป้องกันรักษาป่า ร่วมวางแผนการฟื้นฟูสภาพป่า และร่วมวางแผนการใช้ประโยชน์จากป่า กลุ่มตัวอย่างโดยมากให้ค่าคะแนนการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 56.84 ซึ่งตัวแปรที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการวางแผน ได้แก่ การประกอบอาชีพหลัก รายได้หลัก ช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารป่าชุมชน และการเป็นสมาชิกกลุ่มของหมู่บ้าน ดังนั้น เพื่อเป็นการเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการป่าชุมชนให้มากขึ้นควรมีมาตรการในการดำเนินการดังนี้

5.1.1 ควรมีการจัดเวทีชาวบ้านเพื่อระดมความคิดในการวางแผนในการจัดการป่าชุมชนอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

5.1.2 ผู้นำชุมชนเพิ่มการประชาสัมพันธ์รณรงค์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการป่าชุมชนของคนในชุมชน

5.1.3 ส่งเสริมให้ราษฎรในชุมชนร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ของหมู่บ้าน เพื่อสร้างความคุ้นชินการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน

5.2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติต่อป่าชุมชนดงมัน จากการศึกษาพบว่า การชักชวนเพื่อนบ้านให้ช่วยกันป้องกันและบำรุงรักษาป่า การให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างสม่ำเสมอ การให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการป้องกันรักษาป่าร่วมปลูกและฟื้นฟูป่า ร่วมบำรุงรักษาป่าปลูก ร่วมจัดทำแนวกันไฟ ฝ่ายชะลอความชุ่มชื้น รณรงค์การมีส่วนร่วม และกิจกรรมป้องกันรักษาป่า กลุ่มตัวอย่าง โดยมากให้ค่าคะแนนการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 48.54 ซึ่งมีตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ได้แก่ ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพหลัก รายได้หลัก ช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารป่าชุมชน และการเป็นสมาชิกกลุ่มของหมู่บ้านดงมัน เพื่อเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติต่อป่าชุมชนให้มากยิ่งขึ้นควรมีมาตรการในการดำเนินการ ดังนี้

5.2.1 ผู้นำชุมชนเพิ่มการประชาสัมพันธ์รณรงค์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติต่อป่าชุมชนของคนในชุมชนให้มากยิ่งขึ้น

5.2.2 ส่งเสริมให้ราษฎรในชุมชนร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ของหมู่บ้าน เพื่อสร้างความคุ้นชินการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน

5.2.3 การขอรับการสนับสนุนจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการปลูกฟื้นฟูป่าการเฝ้าระวังการกระทำผิดต่อระเบียบป่าชุมชน และป้องกันไฟป่า

5.2.4 โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริควรจัดตั้งงบประมาณในการส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติต่อป่าชุมชนอย่างเหมาะสม

5.3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากป่าชุมชน จากการศึกษาพบว่า มีความรู้เรื่องการอนุรักษ์ป่ามากขึ้น ภูมิใจที่ป่าชุมชนมีประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม ได้ใช้ประโยชน์จากป่าในการเป็นแหล่งอาหาร ยา ไม้ใช้สอย ใช้ประโยชน์เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ การเลี้ยงปศุสัตว์ เป็นแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ และอื่นๆ เช่น การใช้ไม้ในการก่อสร้าง ทำฟืน กลุ่มตัวอย่าง โดยมากให้ค่าคะแนนการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 42.75 ซึ่งตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ ได้แก่ ช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารป่าชุมชน การเป็นสมาชิกกลุ่มของหมู่บ้าน และความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดงมัน เพื่อเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนให้มากยิ่งขึ้นควรมีมาตรการในการดำเนินการ ดังนี้

5.3.1 โดยให้ผู้นำชุมชนเพิ่มการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

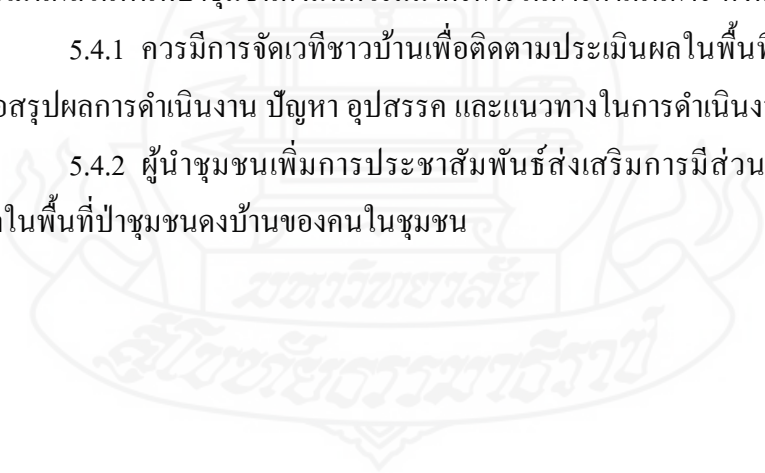
5.3.2 ส่งเสริมให้ราษฎรในชุมชนร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ของหมู่บ้าน เพื่อสร้างความคุ้นชินการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน

5.3.3 สร้างครัวเรือนตัวอย่างที่สามารถสร้างรายได้จากป่าชุมชน เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจการเข้ามาใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

5.4 การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลในพื้นที่ป่าชุมชนดงมัน จากการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ในการจัดการป่าชุมชน การร่วมพูดคุยกับกรรมการชุมชนหรือกรรมการป่าชุมชนถึงผลการดำเนินงานป้องกันรักษาป่า ความพึงพอใจกับการดำเนินงานของคณะกรรมการป่าชุมชน การติดตามกิจกรรมต่างๆ ในการจัดการป่าชุมชน การติดตามการใช้ประโยชน์จากป่าของคนในชุมชน การติดตามการบำรุงรักษาต้นไม้หลังปลูก ความคิดเห็นหลังจากจัดตั้งป่าชุมชนทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น ระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน กลุ่มตัวอย่างโดยมากร้อยละ 38.37 มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลในระดับปานกลาง ซึ่งตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการวางแผน ได้แก่ ระดับการศึกษา และการเป็นสมาชิกกลุ่มของหมู่บ้าน ดังนั้น เพื่อเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลในพื้นที่ป่าชุมชนดงมันควรมีมาตรการในการดำเนินการ ดังนี้

5.4.1 ควรมีการจัดเวทีชาวบ้านเพื่อติดตามประเมินผลในพื้นที่ป่าชุมชนดงมันในทุกๆ ปี เพื่อสรุปผลการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการดำเนินงานต่อไป

5.4.2 ผู้นำชุมชนเพิ่มการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลในพื้นที่ป่าชุมชนดงบ้านของคนในชุมชน

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษา “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนดงมัน ตำบลค้อเหนือ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร” ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลในปี 2564 โดยกำหนดวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 1.1 เพื่อศึกษาข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน โดยรอบป่าชุมชน
- 1.2 เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน
- 1.3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไป เศรษฐกิจ และสังคม ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน
- 1.4 เพื่อศึกษาปัญหา ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน
- 1.5 เพื่อศึกษาหาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) กลุ่มประชากรที่ศึกษาคือราษฎรที่อาศัยอยู่รอบพื้นที่โครงการป่าชุมชนดงมัน จำนวน 7 หมู่บ้าน ได้แก่ 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15 ตำบลค้อเหนือ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธรจำนวน 873 ครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 274 ครัวเรือน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย 3 ส่วน 1) ข้อมูลทั่วไป เศรษฐกิจ และสังคม 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน การปฏิบัติ การได้รับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผลการจัดการป่าชุมชน 3) การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในภาพรวมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนดงมัน วิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์เป็นตัวกำหนดและนำผลการวิจัยที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ประกอบข้อมูลทางสถิติ โดยวิธีการทางสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล เช่น ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย และค่าไคสแควร์

ผลการศึกษา

1.1 ข้อมูลทั่วไปเศรษฐกิจ และสังคม พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลส่วนมาก เป็นเพศหญิง มีสถานภาพเป็นหัวหน้าครัวเรือน มีอายุในช่วง 51-60 ปี เป็นส่วนมาก โดยมากนับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพทำนามากที่สุด รายได้ส่วนมากอยู่ในช่วง 0 – 50,000 บาท กลุ่มตัวอย่างส่วนมากอาศัยอยู่ในหมู่บ้านมาแล้วเป็นระยะเวลา 51-60 ปี เคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนมากที่สุด คือ 3-4 ช่องทาง โดยมากรับรู้จากผู้นำชุมชนและเสียงประกาศตามสายของหมู่บ้าน กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆของหมู่บ้านประมาณ 1-2 กลุ่มต่อครัวเรือน ที่พบมากที่สุดคือ เป็นสมาชิกกลุ่มอื่นๆ อาทิ กลุ่มเพาะชากล้าไม้ เป็นต้น กลุ่มประชากรเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีผลทำให้การอนุรักษ์ป่ามากขึ้น และกลุ่มตัวอย่างส่วนมากใช้ประโยชน์จากป่าเพื่อเป็นแหล่งอาหาร และหารายได้จากป่าชุมชนอีกด้วย

1.2 การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน พบว่า

1.2.1 การมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการป่าชุมชน มีค่าระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ “มาก” ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ย 4.04 คะแนน โดยหัวข้อที่ได้รับการมีส่วนร่วมมากที่สุดคือ การมีส่วนร่วมในการประชุมเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน และหัวข้อที่ได้รับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุดได้แก่ การคัดเลือกคณะกรรมการป่าชุมชนและร่างกฎหมายและบทลงโทษการใช้ประโยชน์ป่าชุมชน การมีส่วนร่วมในการวางแผนในการปลูกฟื้นฟูสภาพป่า และการมีส่วนร่วมในการวางแผนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้

1.2.2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน มีค่าระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ “มาก” ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ย 4.12 คะแนน โดยหัวข้อที่ได้รับการมีส่วนร่วมมากที่สุดคือ การให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการป้องกันรักษาป่า และหัวข้อที่ได้รับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ การมีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่ในการเฝ้าระวัง/จับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับป่าชุมชน

1.2.3 การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ มีค่าระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ “มาก” ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ย 3.83 คะแนน โดยหัวข้อที่ได้รับการมีส่วนร่วมมากที่สุดคือ การได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน เพื่อเป็นแหล่งอาหารและยาสมุนไพร และหัวข้อที่ได้รับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ การนำสัตว์เลี้ยงเข้าไปเลี้ยงในเขตป่าชุมชน

1.2.4 การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ค่าระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ “มาก” ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ย 3.53 คะแนน โดยหัวข้อที่ได้รับการมีส่วนร่วมมากที่สุดคือ กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าการมีป่าชุมชน ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดีขึ้น และหัวข้อที่ได้รับการมี

ส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโครงการป่าชุมชน

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูลหาความสัมพันธ์ทางสถิติ พบว่า ระดับการศึกษา รายได้หลัก ช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารป่าชุมชน และการเป็นสมาชิกกลุ่มของหมู่บ้าน มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนดงมันในภาพรวม

1.3.1 การมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการป่าชุมชน พบว่า มีความสัมพันธ์กับปัจจัยการประกอบอาชีพหลัก รายได้หลัก ช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารป่าชุมชน และการเป็นสมาชิกกลุ่มของหมู่บ้าน โดยมีค่าความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

1.3.2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน พบว่า มีความสัมพันธ์กับปัจจัยระดับการศึกษา รายได้หลัก ช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารป่าชุมชน และการเป็นสมาชิกกลุ่มของหมู่บ้าน โดยมีค่าความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

1.3.3 การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ในการจัดการป่าชุมชน พบว่า มีความสัมพันธ์กับปัจจัยช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารป่าชุมชน การเป็นสมาชิกกลุ่มของหมู่บ้าน และความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยมีค่าความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

1.3.4 การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการจัดการป่าชุมชน พบว่า มีความสัมพันธ์กับปัจจัยระดับการศึกษา และการเป็นสมาชิกกลุ่มของหมู่บ้าน โดยมีค่าความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

1.4 ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการป่าชุมชนดงมัน

1.4.1 ปัญหาและอุปสรรค จากผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างโดยมากมีปัญหา มากที่สุดในด้านการติดตามประเมินผล คิดเป็นร้อยละ 5 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และด้านที่กลุ่มตัวอย่างไม่พบปัญหาเลยในการมีส่วนร่วมคือ การได้รับผลประโยชน์ และเมื่อสรุปปัญหาจากความ คิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างได้ ดังนี้ การเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ส่วนมากมีแต่ตัวแทนผู้นำชุมชน และ กิจกรรมต่างๆ จัดขึ้นเฉพาะในบางโอกาสเท่านั้น ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ถึงการเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการป่าชุมชนยังไม่ทั่วถึง ไม่มีงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมรวมกัน ไม่ว่าจะเป็นการลาดตระเวน การจัดทำแนวกันไฟ เป็นต้น ชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎระเบียบ ข้อบังคับในการใช้ประโยชน์ป่าชุมชน

1.4.2 ข้อเสนอแนะต่อการดำเนินการด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

สรุปผลได้ ดังนี้ เห็นควรให้มีการติดป้ายแจ้งกฎระเบียบ ข้อบังคับ และบทลงโทษในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ควรให้มีการขอรับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อมาดำเนินกิจกรรมสร้างการมีส่วนร่วมร่วมกัน ส่งเสริมการปลูกหรือต้นไม้กินได้ จัดกิจกรรมฝึกอบรม ถ่ายอบรมเยาวชน เพื่อเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชน ตลอดจนกฎระเบียบในการใช้ประโยชน์ป่าชุมชน และประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้การดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมต่างๆของการจัดการป่าชุมชนให้บ่อยยิ่งขึ้น

1.5 แนวทางการส่งเสริมการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ควรดำเนินการในประเด็นที่สำคัญ ได้แก่

1.5.1 การจัดเวทีชาวบ้านเพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการวางแผน การปฏิบัติการ การได้รับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผลการจัดการป่าชุมชน อย่างน้อยด้านละ 1 ครั้ง/ปีงบประมาณ

1.5.2 เพิ่มการประชาสัมพันธ์การสร้างการมีส่วนร่วมในทุกด้านของการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

1.5.3 ขอรับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินกิจกรรมในด้านต่างๆ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนร่วมกัน

2. อภิปรายผล

จากผลการศึกษา พบว่า ข้อมูลทั่วไป เศรษฐกิจ และสังคมของกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนส่วนมากเป็นเพศหญิง ซึ่งสอดคล้องกับจำนวนประชากรของตำบลคือเหนือ ที่จำนวนประชากรเพศหญิงมากกว่าเพศชาย และกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลโดยมากมีอายุในช่วง 51-60 ปี ซึ่งสอดคล้องกับระยะเวลาที่อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านของกลุ่มตัวอย่างโดยมากอยู่อาศัยมาแล้วกว่า 51-60 ปี ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะช่วงเวลาในการทำแบบสอบถามเป็นช่วงเวลากลางวันที่มีเพียงผู้สูงวัยอาศัยอยู่ในครัวเรือนนั้นๆ นอกจากนั้น กลุ่มตัวอย่างโดยมากประกอบอาชีพทำนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของยุทธชัย มากผล (2559) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนบ้านเพลาใต้ ตำบลเพลา อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ และวิจัยของ วิภาวรรณ มะลิวรรณ และคณะ (2560) ที่ศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนเขาขลุ่ย ตำบลเขาขลุ่ย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยพบว่ากลุ่มตัวอย่างของทั้งสองงานวิจัยโดยมากประกอบอาชีพเกษตรกร แสดงให้เห็นได้ว่าประชากรที่อยู่อาศัยตามแนวชายของป่าชุมชนโดยมากจะประกอบอาชีพเกษตรกร

และจากการศึกษาการมีส่วนร่วมด้านการวางแผน การปฏิบัติ การได้รับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผลในการจัดการป่าชุมชนดงมัน พบว่า การมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน มีค่าคะแนนระดับการมีส่วนร่วมโดยรวมในระดับ “มาก” แสดงให้เห็นว่าประชาชนตำบลคือเหนือให้ความสนใจ และให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนดงมัน ซึ่งงานวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของจิตติพงษ์ ศาสตร์แก้ว และคณะ (2561) ที่พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชากรในการจัดการป่าชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี อยู่ในระดับ “มาก” แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของยุทธชัย มากผล (2559) ที่กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับ “ปานกลาง” เฉกเช่นเดียวกับงานวิจัยของวิภาวรรณ มะลิวรรณ และคณะ (2560) ที่ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนเขาสูงอยู่ในระดับ “ปานกลาง” และงานวิจัยของสุวัฒน์ ดวงแสนพุด (2564) มีค่าการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับ “ปานกลาง” ประกอบกับงานวิจัยของสุชาวดี ชูเอน (2555) ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในภาพรวมในระดับ “ต่ำ” และงานวิจัยของไซยา คล้ายคลึง และคณะ (2555) ประชาชนที่ทำการศึกษามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย แต่ผลการวิเคราะห์ที่มีข้อมูลมีส่วนที่สอดคล้องกับงานวิจัยนี้คือ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ รายได้หลัก ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในหมู่บ้าน การได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร และการใช้ประโยชน์ จากการเปรียบเทียบงานวิจัยทำให้เห็นการมีส่วนร่วมของประชากรคล้ายตามทฤษฎีการมีส่วนร่วมของไซยชนะ สุทธิวรชัย (2536) ที่ได้อธิบายไว้ว่า สิ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจของคน แบ่งเป็น 3 ปัจจัยใหญ่ๆ คือ 1) ปัจจัยดึงดูด คือ เป้าหมาย ความเชื่อ ค่านิยม และความเคยชิน 2) ปัจจัยผลักดัน คือ ความคาดหวัง ข้อผูกพัน การบังคับ 3) ปัจจัยสนับสนุน คือ โอกาส ความสามารถ และการสนับสนุน

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

3.1.1 ข้อเสนอแนะต่อโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณหนองอิ่ง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดยโสธร กรมป่าไม้ ควรดำเนินการ ดังนี้

1) ควรมีการจัดการฝึกอบรมให้ความรู้กับชาวบ้านในชุมชน เกี่ยวกับการเห็นคุณค่าของป่า การฟื้นฟูป่าที่เสื่อมโทรม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์สืบทอดต่อไปยังลูกหลาน

2) ควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในโรงเรียน บ้าน วัด ให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับการจัดการป่าอย่างถูกต้องและมีส่วนร่วม โดยผ่านกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชน อาทิ กิจกรรมการสร้างฝายชะลอน้ำ การบวชป่า การปลูกป่า การป้องกันไฟป่า เป็นต้นรวมไปถึงการให้ข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการป่าชุมชนและการมีส่วนร่วมในการสอดคล้องดูแลรักษาป่าชุมชนให้มากขึ้นซึ่งจะก่อให้เกิดการจัดการป่าอย่างยั่งยืนต่อไป

3) ควรส่งเสริมให้มีการจัดการด้านการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนอย่างเหมาะสม วางกฎระเบียบเพิ่มเติมเรื่องการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนเพิ่มขึ้น การจัดการหลังจากที่คนในชุมชนนำทรัพยากรมาใช้แล้วอนุรักษ์ ทดแทนจากที่นำมาใช้อย่างไร ซึ่งจะเป็นแนวทางที่ก่อให้เกิดการจัดการป่าชุมชนอย่างสมดุล และยั่งยืนต่อไป

4) ทำบัตรสมาชิกผู้ได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน เพื่อเสมือนเป็นภาคบังคับในการให้มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

3.1.2 ข้อเสนอต่อผู้นำชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผู้นำชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรร่วมมือกันจัดตั้งงบประมาณส่งเสริมการมีส่วนร่วมชุมชนในการปฏิบัติต่อป่าชุมชน การจัดทำแนวกันไฟ การปลูกและบำรุงป่าชุมชน การฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน รวมถึงการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับกลุ่มเครือข่ายป่าชุมชนอื่นๆ เพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนให้สูงขึ้น

3.1.3 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และกลุ่มผู้สนใจ

หน่วยงานต่างๆ ตลอดจนกลุ่มผู้สนใจสามารถมาเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเครือข่ายป่าชุมชนดงมัน ซึ่งปัจจุบันเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงานที่มีชื่อเสียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่างควรเป็นกลุ่มตัวอย่างในวัยทำงานหรือวัยกลางคนมากยิ่งขึ้น เพื่อที่กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลจะเป็นกลุ่มบุคคลเดียวกันกับที่เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของป่าชุมชนในอนาคตด้วย

3.2.2 ศึกษาปัจจัยที่ดินทำกิน (ในป่าอนุรักษ์หรือป่าสงวนหรือไม่) เนื้อที่ทำกินของกลุ่มตัวอย่าง

3.2.3 ศึกษาความบทบาทในชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

3.2.4 ศึกษาปริมาณการได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

3.2.5 ศึกษาอัตราการร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชุมชนดงมัน

3.2.6 ควรศึกษาการมีส่วนร่วมและแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการป่าชุมชนดงมัน โดยมุ่งเน้นไปยังกลุ่มเป้าหมายที่มีส่วนร่วมน้อย เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมต่อไป

3.2.7 ควรศึกษาวิจัยคุณค่าและประโยชน์ทางตรงและทางอ้อมของป่าชุมชนดงมัน เพื่อใช้ประโยชน์ในการเสริมสร้างความตระหนักในคุณค่าและประโยชน์ของป่าชุมชนดงมัน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมป่าไม้. (2528). *นโยบายป่าไม้แห่งชาติ ปี 2528*. กองแผนงาน กรมป่าไม้. กรุงเทพมหานคร _____ . (2537ก). *แนวทางปฏิบัติงานโครงการพัฒนาป่าชุมชน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- _____. (2537ข). *แผนแม่บทเพื่อการพัฒนาการป่าไม้ของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- _____. (2541). *ป่าชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมการปลูกป่า สำนักจัดการป่าชุมชน.
- _____. (2549). *การส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน*. กรุงเทพฯ: ส่วนส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน สำนักจัดการป่าชุมชน.
- กาญจนา แก้วเทพ และ กนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2530). *การพึ่งพาตนเอง ศักยภาพในการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ : สภาคาทอликแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- กุญจันทร์ สิงห์สุ. (2535). *ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบำรุงรักษาสระเก็บน้ำ อันเนื่องมาจากโครงการ กสช. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- โกมล แพรททอง. (2535). *ป่าชุมชนในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: กองจัดการป่าไม้ กรมป่าไม้. _____ . (ม.ป.ป.). *แนวคิดป่าชุมชนในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2533). *ป่าชุมชนในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย ฝ่ายส่งเสริมและพัฒนาป่าชุมชน.
- คณะอนุกรรมการพิจารณาแนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับป่าชุมชน. (2533). *แนวความคิดทางปฏิบัติ และแนวนโยบายเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านป่าชุมชน*. กรุงเทพฯ : คณะวนศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (เอกสารอัดสำเนา).
- โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณหนองอิงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดยโสธร. (ม.ป.ป.). *ความก้าวหน้าการดำเนินงานเครือข่ายป่าไม้ตามแนวพระราชดำริตำบลค้อเหนือ*. ยโสธร.
- จุลทอน สะอาด. (2545). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน: กรณีศึกษาป่าชุมชน ปางสัก กิ่งอำเภอแม่เปิน จังหวัดนครสวรรค์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

- เจนจิรา เจนจิตรวานิช. (2556). การมีส่วนร่วมในกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของพนักงาน
รัฐวิสาหกิจสาขาพลังงานไฟฟ้า. (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุญชฎีบัณฑิต) มหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2536). ป่าชุมชนในประเทศไทย แนวทางการพัฒนาป่าชุมชนใน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือแนวทางการพัฒนา (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ:
สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- _____. (2537). การระดมประชาชนเพื่อพัฒนาชนบทในการบริหารงานพัฒนาชนบท.
กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์การพิมพ์.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2536). ป่าชุมชนในประเทศไทย แนวทางการพัฒนาป่าชุมชนใน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือแนวทางการพัฒนา (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ:
สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- ชัยรัตน์ สมสืบ. (2539). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ชวลีภรณ์ จิมเจริญ. (2544). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการใช้มีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์
และฟื้นฟูป่าชายเลน ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์).
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ชูเกียรติ ภัยลี. (2536). การศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและ
ปราบปรามอาชญากรรมในระหว่างเขตพื้นที่ที่มีการปฏิบัติงานกับเขตพื้นที่ไม่มีการปฏิบัติงาน
ของตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ ในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
กรุงเทพมหานคร.
- ไชยชนะ สุทธิวรชัย. (2536). ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน : ศึกษา
เฉพาะกรณีอำเภอบ้านทอง จังหวัดชลบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- ไชยา คล้ายคลึง สันต์ เฟตุงประณีต และนภวรรณฐานะกาญจน์ พงษ์เขียว. (2555). การมีส่วนร่วม
ของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดขอนแก่น.
วารสารวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 32(3), 86-94.

- จิตติพงษ์ ศาสตร์แก้ว อิศเรศ ศันสนีย์วิทย์กุล และจิระ ประทีป. (2561). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารการจัดการสมัยใหม่*, 16(2), 185-198.
- คูสิต เวชกิจ. (2535). หน่วยที่ 5 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการป่าไม้ชุมชน. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการป่าไม้ชุมชน* (หน่วยที่ 1 - 7). นนทบุรี สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2552). การมีส่วนร่วม: แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- ธงชัย จารุพัฒน์. (2541). *สถานการณ์ป่าไม้ของไทยในช่วงเวลา 37 ปี (พ.ศ. 2504-2541)*. กรุงเทพมหานคร : ส่วนวิเคราะห์ทรัพยากรป่าไม้ สำนักวิชาการป่าไม้ กรมป่าไม้.
- บัวเรศ ประไซโย. (2535). การจัดการป่าชุมชน วนศาสตร์ชุมชน ทางเลือกในการพัฒนาป่าไม้. ใน *โครงการวิจัยวนศาสตร์ชุมชน*. ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บุษบง พุดพรม. (2545). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชนบท ศึกษาเฉพาะกรณีนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- ปภัตสร ปัญญา. (2531). *การศึกษาการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของสตรีชนบทในเขตพื้นที่ชนบท ยากจนจังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2534). *การอนุรักษ์ธรรมชาติแนวทางและการปฏิบัติการของท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- ปรียาพร โครตมงคล. (2552). *การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กรณีศึกษาเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก จังหวัดศรีสะเกษ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, อุบลราชธานี.
- พงศกร ชุมเปีย. (2550). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ตำบลนายสี อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- พระราชบัญญัติป่าชุมชน. (2562, พฤษภาคม 24). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 136 (ตอนที่ 71 ก), 71 - 72
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2542). *การบริหารงานพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

- ไพศุดา ตรีเดซี. (2546). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านทุ่งสูงจังหวัดกระบี่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ยุทธชัย มากผล. (2559). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนบ้านเพหลาใต้ ตำบลเพหลา อำเภอลองท่อม จังหวัดกระบี่. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2526). *หลักการพัฒนารวมชนและพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยอนุเคราะห์ไทย.
- วชิระ พิทักษ์ตันสกุล. (2553). การมีส่วนร่วมของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคต่อแผนแม่บทเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อมขององค์กร. ใน *สารนิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต* มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชาการจัดการ.
- วิฑูรย์ วิริยะสกุลธรณ์. (2537). ป่าชุมชน แนวความคิดที่ไม่หยุดนิ่ง. *วารสารข่าวสารป่ากับชุมชน*. (1), 3-9.
- วิภาวรรณ มะลิวรรณ อภิชาติ ใจอารีย์ และประสงค์ ต้นพิชัย. (2560). แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนเขาขลุ่ย ตำบลเขาขลุ่ย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 10 (1), 694-780 .
- ศรีเพ็ญ คุรงคเดช. (2539). หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน ใน *ข่าวสารป่าชุมชน*. 6 (มิถุนายน 2539), 22.
- ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก. (2541). *ป่าชุมชน* กรุงเทพฯ: คราฟแมนเพรส.
- สมชาย วิริภิมย์กุล. (2543). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษา: ป่าชุมชนบ้านโคกสันติสุข ตำบลวังหมี อำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- สมศักดิ์ สุขวงศ์. (2532). วนศาสตร์ชุมชน. ใน *เอกสารทางวิชาการแนวทางวิชาการเพื่อพัฒนาป่าไม้ของไทยในปัจจุบัน การบรรยายพิเศษทางวิชาการป่าไม้ประจำปี 2532*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- _____. (2538). ป่าชุมชนทางเลือกในการฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ ใน *ข่าวสารป่าชุมชน*. 2(3), 28-31.
- _____. (2546). *การจัดการป่าไม้เพื่อแก้ไขปัญหาป่าไม้ในคนกับป่าไม้: สถานการณ์ปัญหาและอนาคต*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2540) *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่แปด พ.ศ. 2540-2544*. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี
- สำราญ รักชาติ. (2548). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนปากเวฬุ จังหวัดจันทบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- สุชาวดี ชูเอน. (2555). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน : กรณีศึกษา ตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.
- สุชน โบราณประสพธิ์. (2554). *การบริหารแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนประถมศึกษาในเขตบางขุนเทียน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, กรุงเทพฯ.
- สุริย์ ตัณฑ์ศรีสุโรจน์. (2531). *การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของผู้นำเยาวชนในชุมชนคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สุวิทย์ ดวงแสนพุด. (2564). *การจัดการป่าชุมชนแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาป่าชุมชนภูโปบ บ้านวังน้ำมอก ตำบลพระพุทธรบาท อำเภอสรีเมืองใหม่ จังหวัดหนองคาย*. ว.มร 15(1), 93-107.
- เสน่ห์ จามริก และยศ สันตสมบัติ. (2536). *ป่าฝนเขตร้อนกับภาพรวมของป่าชุมชนในประเทศไทย*. ใน รายงานวิจัยเรื่อง *ป่าชุมชนในประเทศไทย: แนวทางการพัฒนา* (13-15). กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- _____ . (2539). *โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ป่าชุมชน แนวทางและข้อเสนอแนะเบื้องต้น*. วารสาร ชกส สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- เสน่ห์ จามริก. (2536). *ป่าชุมชนในประเทศไทย : แนวทางการพัฒนา* (เล่ม 1). กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- อรรครา ธรรมาธิกุล. (2550). *การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนของประชาชนตำบลท่าว อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, กรุงเทพฯ.
- อำนาจ คอวนิช. (2531). *นโยบายป่าไม้แห่งชาติของไทย*. กรุงเทพฯ: องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้.
- Turton, A. (1987). *Participation: Production, Power and Participation in Rural Thailand*. Switzerland: United Nations Research Institute for Social Development.
- Yamane, Taro. (1967). *Statistics, An Introductory Analysis*. 2nd Ed. New York: Harper and Row

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สภามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

แบบสอบถามเลขที่.....

แบบสอบถาม

เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนดงมัน ตำบลค้อเหนือ
อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร

วัน เดือน ปี ที่ตอบแบบสอบถาม.....

ข้อมูลตำแหน่งที่ตั้งผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลที่อยู่อาศัย: บ้านเลขที่.....หมู่.....ตำบลค้อเหนือ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป เศรษฐกิจและสังคม

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ลงใน ( ) ให้สอดคล้องกับคำถามและตรงตามความเป็นจริง

1. เพศ

 ชาย หญิง

2. อายุ

 1) 21 – 30 ปี 2) 31 – 40 ปี 3) 41 – 50 ปี 4) 51 – 60 ปี 5) 61 ปีขึ้นไป

3. สถานภาพในครัวเรือน

 หัวหน้าครัวเรือน ตัวแทนหัวหน้าครัวเรือน

4. ศาสนา

 พุทธ คริสต์ อิสลาม อื่นๆ ระบุ.....

5. ระดับการศึกษา

 ไม่ได้เรียนหนังสือ ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. อนุปริญญา/ปวส. ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรีระบุ.....

6. ท่านประกอบอาชีพใดที่มีรายได้มากที่สุด

 1) ทำไร่ 2) ทำนา 3) เลี้ยงสัตว์ 4) รับจ้าง 5) ค้าขาย 6) หัตถกรรมในครัวเรือน เช่น จักสาน 7) รับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ 8) อื่น ๆ ระบุ.....

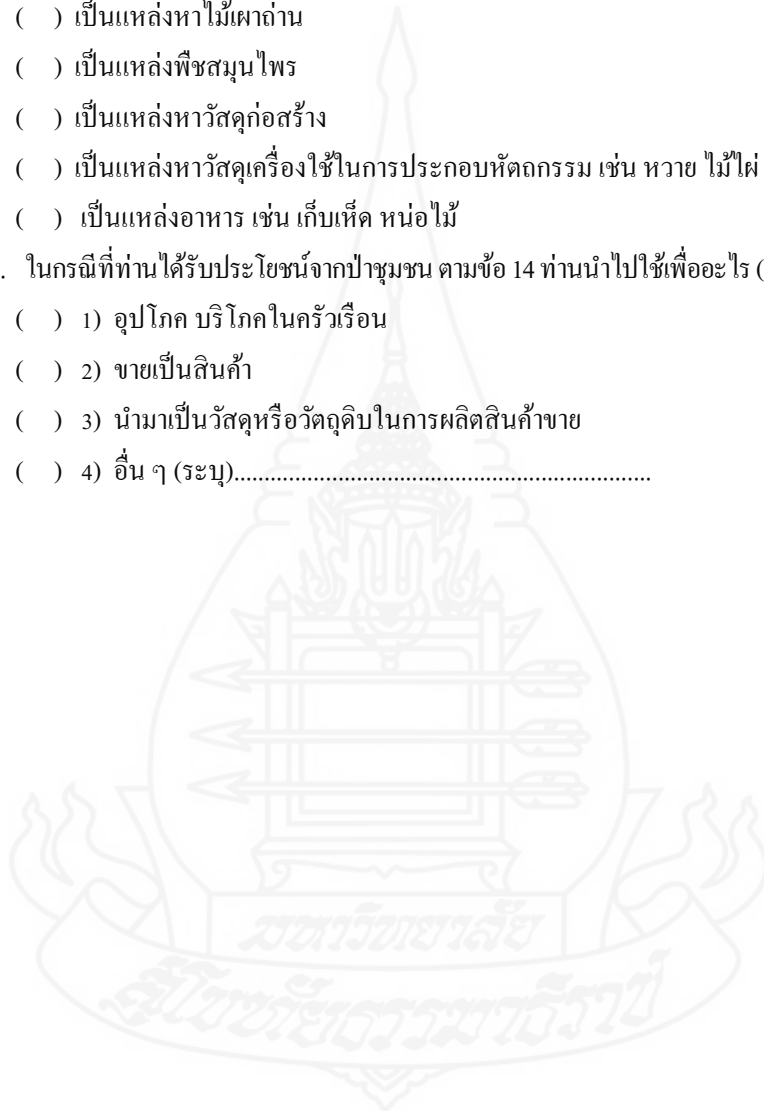
มีรายได้.....บาท/ปี

7. ท่านประกอบอาชีพใดที่มีรายได้รองลงมา
- ( ) 1) ทำไร่ ( ) 2) ทำนา
 ( ) 3) เลี้ยงสัตว์ ( ) 4) รับจ้าง
 ( ) 5) ค้าขาย ( ) 6) หัตถกรรมในครัวเรือน เช่น จักสาน
 ( ) 7) รับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ( ) 8) อื่น ๆ ระบุ.....
 มีรายได้.....บาท/ปี
8. ระยะเวลาในการอยู่อาศัยในหมู่บ้านนี้.....ปี
9. ท่านเคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนหรือไม่
- ( ) ไม่เคย ( ) เคย (ข้ามไปตอบในส่วนที่ 2)
10. กรณีเคย ท่านทราบข่าวสารจากแหล่งใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ( ) วิทยุ ( ) โทรทัศน์
 ( ) กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ( ) เพื่อนบ้าน/ญาติ
 ( ) เจ้าหน้าที่ทางราชการ ( ) หนังสือพิมพ์/วารสาร
 ( ) เสียงตามสายประจำหมู่บ้าน ( ) สถาบันการศึกษา
 ( ) แผ่นพับ/ประกาศเผยแพร่ ( ) อื่น ๆ ระบุ.....
11. ท่านได้เป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ดังต่อไปนี้บ้างหรือไม่
- ( ) 1) เป็นได้แก่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ( ) ลูกเสือชาวบ้าน
 ( ) สหกรณ์การเกษตร
 ( ) คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน
 ( ) คณะกรรมการป่าชุมชน
 ( ) กลุ่มแม่บ้าน
 ( ) กลุ่มอื่น ๆ ระบุ.....
- ( ) 2) ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใดเลย สาเหตุ.....
12. ท่านเชื่อในสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ เช่น ภูตผีปิศาจ นางไม้ เทพเจ้าต่าง ๆ หรือไม่
- ( ) 1) เชื่อ ( ) 2) ไม่เชื่อ
13. หากท่านมีความเชื่อในสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ ตามข้อ 13 ท่านเห็นว่าต้นไม้ใหญ่ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่า มีนางไม้หรือเทพคาประจำต้นไม้ หรือวิญญาณบรรพบุรุษของชาวบ้านในหมู่บ้านสิงสถิตอยู่จะมีผลให้ท่านดูแลรักษาหรืออนุรักษ์ป่าไม้มากขึ้นหรือไม่
- ( ) 1) มีส่วนในการอนุรักษ์ป่าไม้มากขึ้น เพราะถ้าตัดต้นไม้ทำลายป่าจะถูกลงโทษโดยนางไม้หรือสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติต่าง ๆ
- ( ) 2) มีส่วนในการอนุรักษ์ป่าไม้น้อย เพราะคนส่วนใหญ่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าที่จะเกรงกลัวต่อสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติลงโทษ

( ) 3) ไม่มีส่วนในการอนุรักษ์ป่าไม้เลย เพราะชาวบ้านอาจจะมีความเชื่อในสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติจริงแต่ไม่มีความเกรงกลัว

14. ในกรณีที่ท่านได้รับประโยชน์จากป่าชุมชนนั้น ได้รับประโยชน์จากสิ่งใดให้เรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด(ให้เรียงลำดับใส่ตัวเลขลำดับ 1-6)

- ( ) เป็นแหล่งเก็บฟืน
  - ( ) เป็นแหล่งหาไม้เผาถ่าน
  - ( ) เป็นแหล่งพืชสมุนไพร
  - ( ) เป็นแหล่งหาวัสดุก่อสร้าง
  - ( ) เป็นแหล่งหาวัสดุเครื่องใช้ในการประกอบหัตถกรรม เช่น หวาย ไม้ไผ่
  - ( ) เป็นแหล่งอาหาร เช่น เก็บเห็ด หน่อไม้
15. ในกรณีที่ท่านได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน ตามข้อ 14 ท่านนำไปใช้เพื่ออะไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ( ) 1) อุปโภค บริโภคในครัวเรือน
  - ( ) 2) ขายเป็นสินค้า
  - ( ) 3) นำมาเป็นวัสดุหรือวัตถุดิบในการผลิตสินค้าขาย
  - ( ) 4) อื่น ๆ (ระบุ).....

ส่วนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนดงมัน

คำชี้แจง: 1. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ให้ตรงกับของการมีส่วนร่วมของท่านตามความเป็นจริงในแต่ละด้านที่ได้

กำหนดไว้ เพียงข้อละคำตอบเดียว

2. ในกรณีที่มีปัญหา/อุปสรรคของการจัดการป่าชุมชน โปรดระบุในส่วนท้ายของตาราง

การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม					ปัญหาและอุปสรรค	
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	มี	ไม่มี
1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน							
1.1 เมื่อมีการประชุมเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนท่านได้เข้าร่วมประชุม							
1.2 ท่านเคยร่วมแสดงความคิดเห็นในการประชุมวางแผนจัดการป่าชุมชน							
1.3 ท่านได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการป้องกันและการบำรุงรักษาป่า							
1.4 ท่านเคยร่วมตัดสินใจในที่ประชุม ในกิจกรรมการจัดการป่าชุมชน							
1.5 ท่านได้ร่วมคัดเลือกคณะกรรมการป่าชุมชนและร่วมร่างระเบียบการใช้ประโยชน์ป่าชุมชนและบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน							
1.6 ท่านเคยร่วมวางแผนในการป้องกันรักษาทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าชุมชน							
1.7 ท่านเคยร่วมวางแผนในการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าในพื้นที่ป่าชุมชน							
1.8 ท่านเคยร่วมวางแผนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าชุมชน							

กรณีที่มีปัญหา อุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมในการวางแผน โปรตุระนู ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ
ในการแก้ไข ปัญหา อุปสรรค ดังกล่าว

.....

.....

.....

การมีส่วนร่วมในการจัดการ ป่าชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม					ปัญหา และอุปสรรค	
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	มี	ไม่มี
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ							
2.1 ท่านชักชวนเพื่อนบ้านให้ ช่วยกันป้องกันและบำรุงรักษาป่า ชุมชน							
2.2 ท่านให้ความร่วมมือในการทำ กิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่าง สม่ำเสมอ							
2.3 ท่านให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการป้องกันรักษาป่าชุมชน							
2.4 ท่านได้ร่วมปลูกป่า และฟื้นฟู ป่าชุมชน							
2.5 ท่านได้ร่วมบำรุงรักษาป่าชุมชน เช่น ถางหญ้าปลูกซ่อม ฯ							
2.6 ท่านได้ร่วมจัดทำแนวกันไฟ ป่า ชุมชน							
2.7 ท่านได้ร่วมจัดทำสร้างฝาย ผสมผสาน							
2.8 ท่านได้ปฏิบัติตามระเบียบการ ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนอย่าง เคร่งครัด							

การมีส่วนร่วมในการจัดการ ป่าชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม					ปัญหา และอุปสรรค	
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	มี	ไม่มี
2.9 ท่านได้ประชาสัมพันธ์บุคคลใน ครอบครัว ให้ช่วยกันป้องกัน ดูแล รักษาป่าชุมชน							
2.10 ท่านเคยร่วมเสียดสแรงงาน บริจาคเงิน หรือวัสดุสิ่งของ เช่น จอบ ขวาน มีด พร้า หรือยานพาหนะ เพื่อ ช่วยเหลือกิจกรรมรักษาป่าชุมชน							
2.11 ท่านร่วมกับเจ้าหน้าที่ เฝ้า ระวัง/จับกุมผู้บุกรุกทำลายป่าชุมชน							

- กรณีที่มีปัญหา อุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ โปรดระบุ ปัญหา อุปสรรค
และข้อเสนอแนะในการแก้ไข ปัญหา อุปสรรค ดังกล่าว

.....

.....

.....

การมีส่วนร่วมในการจัดการ ป่าชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม					ปัญหา และอุปสรรค	
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	มี	ไม่มี
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์							
3.1 ท่านมีความรู้เรื่องการอนุรักษ์ ป่ามากขึ้นหลังจากการเข้าร่วม กิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชน							
3.2 ท่านภูมิใจที่ป่าชุมชน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวท่าน และคนส่วนรวมในชุมชน							
3.3 ท่านได้ใช้ประโยชน์จากป่า ชุมชน เช่น แหล่งอาหาร ยา สมุนไพรรักษาโรค ไม้ใช้สอย							

การมีส่วนร่วมในการจัดการ ป่าชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม					ปัญหา และอุปสรรค	
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	มี	ไม่มี
3.4 ท่านได้ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนในการเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ							
3.5 ท่านได้ใช้ประโยชน์ในการนำสัตว์เลี้ยงเข้าไปเลี้ยงในเขตป่าชุมชน							
3.6 ท่านได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ในพื้นที่							
3.7 ท่านได้เข้าไปใช้สอยทรัพยากรประเภทอื่นจากป่าชุมชน เช่น ไม้เพื่อการก่อสร้างหรือทำฟืน							
3.8 ท่านได้ใช้ประโยชน์ในการเป็นพื้นที่ทำกิจกรรมทางวัฒนธรรมและเป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาธรรมชาติ							

กรณีที่มีปัญหา อุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ โปรดระบุ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการแก้ไข ปัญหา อุปสรรค ดังกล่าว

.....

.....

.....

การมีส่วนร่วมในการจัดการ ป่าชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม					ปัญหา และอุปสรรค	
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	มี	ไม่มี
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล							
4.1 ท่านมีส่วนร่วมในการ ตรวจสอบการทำงานของ เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในการ จัดการป่าชุมชน							
4.2 ท่านได้ร่วมพูดคุยกับ กรรมการชุมชนหรือกรรมการป่า ชุมชนถึงผลการดำเนินการของ การรักษาป่าชุมชน							
4.3 ท่านพอใจกับการทำงาน ของคณะกรรมการป่าชุมชน							
4.4 ท่านได้ติดตามกิจกรรม ต่างๆที่เกิดขึ้นในการจัดการป่า ชุมชน							
4.5 ท่านติดตามการใช้ประโยชน์ จากป่าชุมชนของคนในหมู่บ้าน							
4.6 ท่านช่วยติดตามดูแลรักษา ต้นไม้หลังปลูกเสร็จแล้ว							
4.7 ท่านคิดว่าหลังจากการ จัดตั้งป่าชุมชน ชีวิตความเป็นอยู่ ของคนในชุมชนดีขึ้น							
4.8 ระเบียบการใช้ประโยชน์ ป่าชุมชนของหมู่บ้านเหมาะสม กับสภาพปัจจุบันแล้ว							

- กรณีที่มีปัญหา อุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล โปรดระบุ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการแก้ไข ปัญหา อุปสรรค ดังกล่าว

.....
 .....
 .....

ส่วนที่ 3 ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการป่าชุมชนดงมัน

1. ในปัจจุบัน ท่านประสบปัญหาและอุปสรรค ในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนพื้นที่ของท่านหรือไม่ (ที่นอกเหนือจากส่วนที่ 2)

.....
.....
.....
.....
.....

2. ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรในการแก้ไขปัญหา และอุปสรรค ในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนพื้นที่ของท่านหรือไม่

.....
.....
.....
.....
.....

3. ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

.....
.....
.....
.....
.....

ขอขอบพระคุณในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายสมศักดิ์ ทวินันท์
วัน เดือน ปีเกิด	4 เมษายน 2515
สถานที่เกิด	อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด
ประวัติการศึกษา	วิทยาศาสตรบัณฑิต (วนศาสตร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปี พ.ศ. 2538
สถานที่ทำงาน	โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณหนองอิง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดยโสธร หมู่ 12 ตำบลค้อเหนือ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร
ตำแหน่ง	หัวหน้าโครงการ

